

Zpráva o činnosti národní zpravodajky, její zástupkyně a členů týmu pro boj proti obchodování s lidmi, zneužívání žen a dětí, nelegální migraci a zaměstnávání, genderové, domácí a sexuálně motivované násilí a pro ochranu práv obětí trestných činů za rok 2022

JUDr. Jana Zezulová, Ph.D.

V Brně dne 28. února 2023
1 SPR 101/2023

I. Obchodování s lidmi

JUDr. Jana Zezulová, Ph.D.

I. 1 Obecně

„Obchodování s lidmi představuje obzvláště závažný trestný čin, který Listina základních práv EU zakazuje jako hrubé porušení základních práv“¹

Českou republiku lze nadále považovat především za zemi *cílovou a tranzitní* a také za zemi *zdrojovou*. Z hlediska forem páchaní této trestné činnosti nadále jedná o obchodování s lidmi za *účelem pracovního vykořisťování a nucení k prostituci*. Přetrvává trend, kdy se pachatelé zaměřují na osoby s nějakou přidanou *zranitelností* (sociální, ekonomické postavení, zneužívání alkoholu, drog, psychologický problém). Obchodníci s lidmi se zaměřují i na osoby s vývojovým a tělesným postižením.

Alarmujícím trendem je *využívání dětí* z dětských domovů, dětí na útěku z výchovných ústavů *k provozování prostituce, poskytování sexuálních služeb za úplatu*, kdy si část takto vydělaných peněz nechá osoba, která zprostředkovává styk, dopravuje děti na místo apod.

Obecně pachatelé cílí zejména na *osoby ze sociálně a vzdělanostně slabšího prostředí* České republiky. Osoby jsou pachateli často vylákány do zahraničí (zejména do Velké Británie), kde jsou muži nuceni vykonávat fyzicky náročnou práci. Pachatelé odebírají poškozeným při výplatě všechnu nebo drtivou část vydělané mzdy, mnohdy prostřednictvím platebních karet, které pachatelé poškozeným spolu s účty zařídili v tamních bankovních ústavech. V některých případech navíc poškozené zadluží úvěry na pořízené účty. Ženy jsou nuceny k prostituci, nebo jsou nuceny k uzavření sňatku s občany ze zemí mimo EU. Vystoupením Velké Británie z Evropské unie se počet těchto případů nadále snižuje a lze předpokládat, že tato sestupná tendence bude pokračovat i v následujících letech.

V případech pracovního vykořisťování byl na území České republiky typickým způsobem páchaní model z předchozích let. Stále bylo významným činitelem tzv. *„agenturní zaměstnávání“*, případně se v této oblasti projeví aktivity právnických osob, které mají povolení ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky ke zprostředkování práce.

Pozornost je věnována případům, kdy dochází k propojení forem *sexuálního vykořisťování a pracovního vykořisťování*, včetně nucených sňatků, resp. *„sňatků s výhodou“*, které představují nebezpečný trend vykořisťování obětí. Sňatky jsou organizovány zejména na území Velké Británie a Irska, kdy potenciální manželé pocházejí nejčastěji z Bangladéše, Afghánistánu a Pákistánu (viz též vylákání žen do ciziny pod záminkou uzavření sňatku a problematika pobytu a pohybu osob třetích zemí ve státech EU). K tomu viz případ nelegálních sňatků českých občanů s osobami pocházejícími z území mimo EU – *případ „BRIDGE“* (sp. zn. 1 NZO 778/2021; usnesení NS ze dne 24. 11. 2021 sp. zn. 8 Tdo 1127/2021). Dále stanovisko analytického a legislativního odboru NSZ k trestnému činu obchodování s lidmi – *vylákání ženy do ciziny pod záminkou uzavření sňatku za účelem obchodu* (sp. zn. 1 SL 703/2016).

Pozornost je věnována i *nucení obětí obchodování s lidmi k trestné činnosti a žebrání*.

¹ Viz čl. 83 odst. 2 Smlouvy o fungování EU a čl. 5 odst. 3 Listiny základních práv EU.

V případech, kdy šlo o obchodování s lidmi za účelem *sexuálního vykořisťování*, bylo specifickým znakem téměř všech případů, že pachatelé vždy využili tíživé situace obětí nebo situace, kdy oběť potřebovala finanční prostředky (převážně se jednalo o dívky bez prostředků, které byly na útěku z výchovných ústavů apod., tedy osoby bez jakéhokoli sociálního zázemí).

Z hlediska *prevence obchodování s lidmi* je v souvislosti s probíhající *válkou na Ukrajině* nezbytné věnovat zvýšenou pozornost odloučeným dětem, dětem bez doprovodu a mladým ženám, které prchají před válkou a hledají ochranu v cizí zemi, a to z důvodu jejich zvýšené zranitelnosti vůči vykořisťování a zneužívání.²

Z pohledu *zemí původu pravděpodobných obětí* identifikovaných v České republice byly jako zdrojové zaznamenány Rumunsko, Bulharsko, Mongolsko, Filipíny, Nepál, Ukrajina, Moldavsko, Slovensko, Honduras, Kyrgyzstán, Rusko, Uzbekistán a Bělorusko. Nelze však opomenout skutečnost, že obchodování jsou i čeští občané na území České republiky. Česká republika také zůstává i nadále zdrojovou zemí zejména pro Velkou Británii a Irsko.

Situace v oblasti obchodování s lidmi je *srovnatelná s předchozím rokem*. Stav, struktura a dynamika této trestné činnosti se v průběhu let *nemění*.

Podíl cizinců na páčání této trestné činnosti se prakticky *nemění*. Nejčastěji se jednalo o *státní příslušníky České republiky*. V případech, kdy byli pachatelé tohoto trestného činu cizí státní příslušníci, se často jednalo o v České republice etablované cizince, kteří *trestnou činnost páchali společně s občany České republiky*. Lze konstatovat, že *státní příslušnost, resp. země původu pachatelů, je do značné míry shodná se státní příslušností obětí obchodování s lidmi*.

Poznatky ze zahraničí naznačují zvyšující se význam technologií při páčání tohoto druhu trestné činnosti. Informace předložené nevládními organizacemi poukazují na využívání internetu a sociálních sítí ve všech fázích obchodování s lidmi, zejména pak v souvislosti s náborem, vykořisťováním, ale i vyvíjením kontroly a nátlaku na oběti. Technologie nejčastěji hrají významnou roli ve fázi náborem tím, že usnadňují identifikaci, lokalizaci a kontaktování potenciálních obětí. K tomu obchodníci využívají různé mechanismy v závislosti na typu vykořisťování.

Pozornost je třeba i nadále věnovat *včasné identifikace obětí* obchodování s lidmi (domácích i zahraničních obětí), protože jenom tehdy, pokud je oběť identifikována, může profitovat ze statusu, který jí náleží, a plně prosazovat svá práva. Identifikace dětských obětí a pomoc jim v přístupu k jejich právům bez ohledu na jejich zemi původu je nezbytná.

Identifikace *dětských obětí* a pomoc jim v přístupu k jejich právům bez ohledu na jejich zemi původu je nezbytná.

Přetrvává potřeba dbát na dodržení požadavku, aby orgány činné v trestním řízení provedly *účinné vyšetřování* a dostály tak své *pozitivní povinnosti ochrany základních práv obětí* obchodování s lidmi. I nadále je třeba věnovat pozornost interpretaci pojmů otroctví, nucená práce a jiné formy vykořisťování a *sledovat judikaturu Evropského soudu pro lidská práva k článku 4 (zákaz otroctví, nevolnictví a nucené práce) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*.

² K tomu blíže viz zápisy z konferencí (kap. I. 7).

Princip non-punishment - přijmout opatření k zajištění dodržování ustanovení o *netrestání obětí obchodování s lidmi za jejich zapojení do nezákonných činností v tom rozsahu, ve kterém k němu byly donuceny v souladu s článkem 26 Úmluvy RE o opatřeních proti obchodování s lidmi* (srov. dále směrnice 2011/36/EU. Tato směrnice v čl. 8 stanoví: „Členské státy v souladu se základními zásadami svého právního systému přijmou opatření nezbytná k zajištění toho, aby příslušné vnitrostátní orgány měly pravomoc trestně nestíhat oběti obchodování s lidmi nebo jim neukládat tresty za jejich účast na trestné činnosti, kterou byly přinuceny spáchat v přímém důsledku toho, že byly oběťmi kteréhokoli z jednání uvedených v článku 2 [trestné činy související s obchodováním s lidmi]“.

Česká republika a princip non-punishment - v podrobnostech srov. Zpráva NK za rok 2021 s. 13 a násl.

Ministerstvo zahraničí USA vydalo dne 19. 7. 2022 každoroční hodnotící zprávu v oblasti boje proti obchodování s lidmi – *Trafficking in Persons Report 2022*, v níž byla Česká republika při hodnocení boje proti obchodování s lidmi opět zařazena do první (nejlepší) skupiny států. Podle zprávy vláda České republiky zcela splňuje minimální standardy pro eliminaci obchodování s lidmi, prokazovala seriózní a trvalé úsilí v boji proti obchodování s lidmi, a to i s ohledem na dopad pandemie COVID-19. Toto úsilí zahrnovalo stíhání a odsouzení většího počtu obchodníků s lidmi, požadavek na školení o obchodování s lidmi pro všechny policisty nastupující do služby a zvýšení finančních prostředků na služby pro oběti. Ačkoli vláda splňuje minimální standardy, trvale je zjišťován nízký počet „oficiálních“ obětí obchodování s lidmi, což je způsobeno tím, že jsou započítávány pouze oběti, které vstoupily do vládního programu pro oběti obchodování s lidmi, a neexistencí jiného jednotného sběru dat, který by zachycoval přesný počet obětí a trendy obchodování s lidmi.

Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi Ministerstva vnitra³

V rámci Programu, který je určen pro oběti obchodování s lidmi staršími 18 let jak pro občany EU obchodované na území České republiky, pro občany třetí země obchodované na území České republiky, tak pro občany České republiky obchodované na území České republiky či v zahraničí, bylo v roce 2021 zařazeno celkem 11 pravděpodobných obětí obchodování s lidmi, a to z České republiky (5) a Mongolska (6). Jednalo se o 6 mužů a 5 žen. Všechny oběti zařazené do Programu souhlasily s předáním podnětů na prošetření jejich případů na příslušný útvar Policie České republiky.

Celkem bylo od roku 2003 zařazeno do Programu 284 pravděpodobných obětí obchodování s lidmi.

Obětem v Programu je poskytováno ubytování, psychosociální služby, zdravotní služby, rekvalifikační kurzy, služby tlumočení, právní asistence a služby advokáta. Důraz je též kladen na asistenci při vyhledávání zaměstnání.

Žádná z obětí nevyužila možnosti zprostředkování dobrovolného návratu do země původu v rámci Programu.

³ Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/clanek/program-podpory-a-ochrany-obeti-obchodovani-s-lidmi.aspx>.

Riziko trestné činnosti obchodování s lidmi, se ženami a dětmi přicházejícími z Ukrajiny

Ministerstvo práce a sociálních věcí k problematice rizika trestné činnosti obchodování s lidmi, se ženami a dětmi přicházejícími z Ukrajiny vydalo *Souhrnnou informaci k zajištění ochrany nezletilých dětí bez doprovodu přicházejících z Ukrajiny*. Informace je určena pro odborníky pracující s ohroženými dětmi-cizinci na území ČR. V informaci jsou popsány různé scénáře a doporučený postup.

S vysokou pravděpodobností však lze konstatovat, že nebyl v roce 2022 potvrzen žádný případ obchodování s lidmi v souvislosti s uprchlíky z Ukrajiny (viz níže zpráva o situaci v oblasti obchodování s lidmi za rok 2022 - podklady 2. odd. odboru obchodu s lidmi a nelegální migrace NCOZ SKPV).

Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů – Zpráva o pokroku dosaženém v oblasti boje proti obchodování s lidmi (čtvrtá zpráva)⁵

Boj proti obchodování s lidmi je pro Evropskou unii prioritou. Článek 20 směrnice 2011/36/EU (Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV) stanoví podávání zpráv o pokroku dosaženém v boji proti obchodování s lidmi každé dva roky.

Zpráva poskytuje klíčové vzorce a výzvy v boji proti obchodování s lidmi; nastiňuje hlavní opatření proti obchodování s lidmi v letech 2019 až 2022 a dále poskytuje analýzu statistik za období 2019–2020, která je součástí pracovního dokumentu útvarů Komise. Údaje shromáždil Eurostat ze všech členských států prostřednictvím vnitrostátních statistických úřadů.

Třetí zpráva o pokroku dosaženém v oblasti boje proti obchodování s lidmi již zdůraznila *důsledky pandemie COVID-19 pro obchodování s lidmi*. Podle Europolu ekonomické dopady pandemie zvýší poptávku po pracovním vykořisťování. Organizace občanské společnosti zdůraznily, že některé kategorie osob, jako jsou migranti bez dokladů, sezónní pracovníci, osoby v nejistých pracovních a životních podmínkách a osoby provozující prostituci, byly nepřiměřeně dotčeny opatřeními souvisejícími s pandemií COVID-19,

⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí: Zajištění ochrany nezletilým dětem bez doprovodu přicházejícím z Ukrajiny, dostupné na: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Let%C3%A1k_odborn%C3%ADci_090322.pdf/53900cf0-400b-b317-7c46-164587dbdbdc.

⁵ REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS Report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (Fourth Report), COM/2022/736 final, dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0736>.

včetně omezení cestování. Tyto skupiny jsou proto zranitelnější vůči riziku, že se stanou oběťmi obchodování s lidmi.

Pandemie měla rovněž významný dopad na obchodování s lidmi za účelem pohlavního vykořisťování, zejména proto, že *fyzické kontakty mezi obchodníky s lidmi, oběťmi a klienty se snížily a více operací se přesunulo na internet.*

Pandemie COVID-19 výrazně urychlila přesun trestné činnosti do *digitálního prostoru*, zejména pokud jde o obchodování s lidmi za účelem pohlavního vykořisťování, ale i jiné formy. Obchodníci s lidmi používají technologii a internet (jak povrchový web, tak i temný web) pro každou fázi trestné činnosti, včetně náboru obětí (k němuž často dochází prostřednictvím platform sociálních médií), komunikace mezi obchodníky s lidmi, oběťmi a klienty, reklamy na služby, organizace přepravy obětí a provádění plateb. Zejména děti se staly zranitelnějšími vůči online náboru a groomingu.

Vykazované období bylo poznamenáno také *ruskou vojenskou agresí vůči Ukrajině*, která začala 24. února 2022 a vedla k masovému přílivu lidí prchajících před válkou do EU, z nichž 90 % tvořily ženy a děti. Rizika obchodování s lidmi byla od počátku považována za velmi vysoká. Zločinecké organizace působily na hranicích mezi Ukrajinou a EU již před válkou. V letech 2019–2020 patřila Ukrajina mezi deset hlavních státních příslušností obětí ze zemí mimo EU, které byly identifikovány v EU, a to zejména v souvislosti s pohlavním a pracovním vykořisťováním.

Ze zprávy lze uvést zejména *tendence, které se v oblasti obchodování s lidmi za poslední roky vyskytují*. Během vykazovaného období 2019–2020 bylo v Evropské unii zaregistrováno celkem 14 311 obětí obchodování s lidmi. Tento počet je mírně vyšší než počet zaznamenaný během předchozího dvouletého období⁶.

V roce 2021 byl odhadovaný počet obětí celkem 7 109. Snížení počtu registrovaných obětí v letech 2019 až 2020⁷ je dle zprávy pravděpodobně spojeno s pandemií COVID-19, která způsobila problémy při identifikaci obětí obchodování s lidmi. Jak však zpráva upozorňuje, skutečný počet obětí bude pravděpodobně výrazně vyšší, než naznačují vykázané údaje, neboť statistiky zachycují pouze oběti, o nichž se dozví některý z registrujících subjektů, a mnoho obětí zůstává neodhaleno.

Obchodování s lidmi zůstává trestnou činností s významným genderovým rozměrem. Ženy a dívky představovaly 63 % všech registrovaných obětí v Evropské unii. Podíl mužských obětí (33 %) se však ve srovnání s lety 2017–2018 zvýšil (23 %).

Celkem 53 % obětí tvořili občané Evropské unie a 43 % mělo občanství třetí země. Prvními pěti zeměmi Evropské unie, pokud jde o občanství obětí obchodování s lidmi, byly z hlediska počtu Rumunsko, Francie, Itálie, Bulharsko a Polsko. Prvními pěti zeměmi mimo Evropskou unii, pokud jde o občanství obětí obchodování s lidmi v Evropské unii, byly Nigérie, Čína, Moldavsko, Pákistán a Maroko. Celkem 37 % všech registrovaných obětí tvořili občané země, v níž byly registrovány (vnitřní obchod s lidmi). Všechny nebo téměř všechny oběti registrované Estonskem, Maďarskem, Bulharskem, Rumunskem a Slovenskem byly jejich vlastními občany.

- *Obchodování s lidmi pro účely pohlavního vykořisťování – nejrozšířenější forma vykořisťování v EU*

⁶ Jednalo se celkem o 14 145 obětí.

⁷ V roce 2019 se jednalo celkem o 7 777 obětí a v roce 2020 o celkem 6 534 obětí.

Obchodování s lidmi za účelem pohlavního vykořisťování bylo v letech 2019–2020 i nadále nejrozšířenější formou vykořisťování v Evropské unii, kdy se jednalo celkem o 51 %. Převážnou většinu obětí tvoří ženy (87 %), z toho 73 % dospělé ženy a 27 % dívky.

Odvětví s vysokým rizikem pohlavního vykořisťování zůstávají stejná jako v předchozích letech. Jedná se zejména o prostituci, eskortní agentury a služby, pornografický průmysl, masáže, bary a noční kluby. Členské státy zaznamenaly během pandemie nárůst násilí páchaného na ženách a dívkách. Europol zdůraznil, že vykořisťovatelské sexuální služby jsou inzerovány na eskortních a seznamovacích internetových stránkách a také na platformách sociálních médií. Stále častěji jsou hlášeny tzv. „sexuální cesty“, během nichž oběti cestují do různých měst, aby se setkaly s klienty v nájemních bytech a hotelových pokojích. Jednotlivé členské státy rovněž potvrdily, že technologie se široce využívají jako prostředek k náboru, inzerování a pohlavnímu vykořisťování obětí. Kromě toho Europol uvedl, že obchodníci s lidmi lákají oběti k uzavírání dobrovolných obchodních dohod, v jejichž rámci souhlasí s tím, že se zapojí do prostituce a předají část svých výtěžků výměnou za ochranu a podporu v administrativních otázkách. *Problematická je skutečnost, že osoby v takové situaci často samy sebe nevnímají jako oběti, což obchodníkům s lidmi usnadňuje jejich vykořisťování.* Jako jednu z hlavních zemí původu obětí obchodování s lidmi za účelem pohlavního vykořisťování členské státy uváděly Nigérii. Několik členských států a Europol navíc uvedly, že dochází k nárůstu počtu obětí obchodování s lidmi za účelem pohlavního zneužívání z řad jihoamerických žen a transgender osob.

- *Obchodování s lidmi pro účely pracovního vykořisťování - druhá nejrozšířenější forma obchodování s lidmi v EU*

Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování je druhou nejrozšířenější formou obchodování s lidmi v Evropské unii (28 %). Zatímco oběťmi pracovního vykořisťování jsou převážně muži (66 %), několik členských států uvedlo, že ženy se oběťmi obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování stávají stále častěji (34 %), zejména pokud jde o práci v domácnosti nebo úklidové služby.

Jak ze zprávy vyplývá, obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování je převládající formou vykořisťování v sedmi členských státech (Belgie, Itálie, Lotyšsko, Lucembursko, Malta, Polsko, Slovensko). Europol zdůraznil, že i když je obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v Evropské unii hlášeno častěji než dříve, mnoho případů zůstává neodhaleno. Zločinecké sítě zapojené do obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování působí především v podnicích využívajících ve velké míře hotovost, kde je zaměstnán velký počet pracovníků za nízkou mzdu, jakož i sezónní pracovníci. Mezi tato vysoce riziková odvětví zpráva řadí zemědělství, stavebnictví, lesnictví, zpracování potravin, montážní linky, pohostinství, maloobchod, myčky aut, kosmetické a úklidové služby, doprava, úklid a pomoc v domácnosti.

Obchodníci s lidmi stále častěji najímají oběti obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování na internetu tím, že zřizují náborové agentury a subdodavatele nebo s nimi spolupracují, aby jejich operace působily legálně.

Členské státy (Belgie, Estonsko, Francie, Kypr, Litva a Malta) dále uvedly, že oběti ze zemí mimo Evropskou unii často vstupují na území Evropské unie s vízem, ačkoli obchodníci s lidmi stále častěji používají padělané doklady (např. podvody s totožností, falešné pracovní smlouvy a legální pracovní povolení získaná prostřednictvím schránkových společností a zneužíváním legálních cest).

Členské státy neoznámily žádné údaje o právnických osobách, které byly v letech 2019–2020 předmětem vyšetřování, stíhání nebo odsouzení za trestné činy obchodování s lidmi.

- *Obchodování s lidmi pro účely jiných forem vykořisťování*

Jiné formy obchodování s lidmi než pohlavní a pracovní vykořisťování tvoří celkem 11 % všech případů. Tyto formy vykořisťování zahrnují *nucenou trestnou činnost, nucené žebvání, nezákonné odebrání orgánů a „jiné“ formy, které nejsou zahrnuty do definice v čl. 2 odst. 3 směrnice 2011/36/EU, jako jsou nezákonné adopce, nucené a účelové sňatky, nezákonné náhradní mateřství a podvody s dávkami.*

Zatímco nucená trestná činnost a nucené žebvání představovaly v letech 2019–2020 pouze 3 % všech registrovaných obětí v Evropské unii, několik členských států (Bulharsko, Chorvatsko, Irsko, Rumunsko, Řecko a Španělsko) oznámilo nárůst těchto forem vykořisťování. Nucená trestná činnost je často spojena s krádežemi, drobnou trestnou činností, kapsářstvím, krádežemi v obchodech a prodejem drog. Nucené žebvání bylo druhou hlavní formou vykořisťování v Estonsku (20 %) a nucená trestná činnost představovala druhou nejrozšířenější formu vykořisťování v Řecku (42 %). Členské státy uvedly, že *ženy, děti a nelegální migranti jsou vůči obchodování s lidmi za těmito účely obzvláště zranitelní*. Oběti často pocházejí ze znevýhodněného prostředí, jsou bez domova nebo trpí závislostí na alkoholu, návykových látkách či jinou závislostí. Některé členské státy (Bulharsko a Rakousko) zdůraznily, že oběti obchodování s lidmi za účelem nuceného žebvání pocházejí převážně z romských komunit a jsou osobami se zdravotním postižením. Údaje o počtu obětí obchodování s lidmi pro účely nuceného žebvání v letech 2019–2020 ukazují, že 47 % z nich byly děti.

Několik členských států (Bulharsko, Irsko, Kypr, Litva a Řecko) informovalo o případech *obchodování s lidmi za účelem nucených a účelových sňatků*, které se týkají zejména *zranitelných migrujících žen a etnických menšin, jako jsou Romové*.

Europol, Eurojust a některé členské státy (Bulharsko, Kypr a Řecko) oznámily případy *obchodování s lidmi za účelem nezákonného náhradního mateřství a nuceného těhotenství*, kdy jsou ženy najímány, aby se vzdaly svých novorozenečných dětí na základě příslibu odškodnění nebo aby se účastnily nezákonných programů náhradního mateřství.

- *Obchodování s dětmi*

Téměř jednou ze čtyř obětí obchodování s lidmi bylo v letech 2019–2020 dítě (23 %). Většinu dětských obětí tvořily dívky (75 %). Občané Evropské unie byli mezi registrovanými dětskými oběťmi zastoupeni neúměrně (85 %), přičemž 75 % z nich bylo zaznamenáno v zemi, v níž jsou občany. Celkem 10 % dětských obětí tvořili občané třetích zemí.

Polovina registrovaných dětských obětí byla předmětem obchodování s lidmi za účelem pohlavního vykořisťování (50 %), zatímco 17 % představovaly oběti obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování a 4 % za účelem nuceného žebvání. Seznamovací a eskortní webové stránky často inzerují dětské oběti jako dospělé. Děti jsou také inzerovány na zvláštních internetových stránkách, kde dospělí specificky vyhledávají sexuální kontakty s dětmi. Děti jsou také často zneužívány v tajných zařízeních, jako jsou například nevěstince s nestálou adresou, a někdy i na veřejných místech (hotely, restaurace, stejně jako sexuální, noční a striptýzové kluby).

Ve zprávě je též upozorněno na metodu tzv. „*Lover boy*“, aby přilákali děti a mladé dospělé ženy za účelem pohlavního vykořisťování. Během vykazovaného období Europol a Eurojust podporovaly zejména Rumunsko, Francii a Španělsko ve dvou různých operacích zaměřených na zločinecké sítě, které najímaly oběti předmětnou metodou. Za metodu „*lover boy*“ jsou označovány situace, kdy obchodníci s lidmi se snaží přimět mladé dívky nebo chlapce, aby se do nich zamilovali, nebo manipulují s mladými lidmi jinými prostředky, aby je využili. Následně oběti vyhrožují za použití vydírání a násilí.

Europol a několik členských států (Maďarsko, Rumunsko a Řecko) uvedly, že rodinné klany v Evropské unii nadále obchodují se svými vlastními dětmi, jakož i s dalšími dětmi, které jsou ve stejných komunitách jako ony, zejména za účelem *žebrání, kapsářství a krádeží v obchodech nebo za účelem výkonu domácích prací*. Zločinecké sítě působící v Evropské unii také využívají děti, často ze zemí mimo Evropskou unii, k páčání různých druhů trestných činů, jako jsou kapsářství, krádeže v obchodech nebo prodej předmětů. Děti jsou také předmětem obchodování s lidmi prostřednictvím *nezákonné adopce*.

- **Obchodování s lidmi v souvislosti s migrací**

Nelegální migrace vytvořila příležitosti k zisku pro sítě obchodníků s lidmi a vystavila migranty různým formám obchodování *nejen v cílových zemích, ale také v tranzitních místech a migračních táborech*. Existuje jasná souvislost s pašováním migrantů, přičemž oběti jsou najímány v zemi původu, někdy s příslibem důstojného zaměstnání v EU, a stávají se předmětem obchodování s lidmi v cílových zemích za účelem nucené práce nebo pohlavního vykořisťování, aby splatily dopravu, díky které se dostaly do EU. V tomto případě jsou obchodníci s lidmi často stejné národnosti nebo patří do stejné etnické skupiny jako oběti. Existují také četné případy obchodování s migranty, kteří přijeli do EU legálními cestami a později byli vykořisťováni.

Zpráva o situaci v oblasti obchodování s lidmi za rok 2022 - podklady 2. odd. odboru obchodu s lidmi a nelegální migrace NCOZ SKPV⁸

Zpráva byla poskytnuta *plk. Mgr. Vítězslavem Bolfem*, vedoucím odboru obchodování s lidmi a nelegální migrace a *pplk. Mgr. Liborem Honešem* s laskavým svolením zařazení informací ze zprávy do Zprávy národní zpravodajky pro boj proti obchodování s lidmi za rok 2022.

Ze zprávy kolegů z odboru obchodu s lidmi a nelegální migrace NCOZ SKPV si dovoluji poukázat zejména na následující poznatky.

Činnost specialistů výrazně ovlivnila *uprchlická krize v důsledku válečného konfliktu na Ukrajině*. V souvislosti s velkým přílivem žen a dětí do České republiky (zaregistrováno 480 tisíc uprchlíků), bylo třeba pracovat s potencionálním rizikem, že by mohlo docházet ke zneužití jejich zranitelného postavení a následnému pracovnímu nebo sexuálnímu vykořisťování. *S vysokou pravděpodobností však lze konstatovat, že i vzhledem k přijatým a realizovaným opatřením ze strany státních orgánů ve spolupráci s nevládním – neziskovým sektorem, nebyl v roce 2022 potvrzen žádný případ obchodování s lidmi v souvislosti s uprchlíky z Ukrajiny*. Zmíněná opatření spočívala zejména v proškolení pracovníků Státního úřadu inspekce práce a oblastních inspektorátů práce, dále bylo provedeno školení terénních pracovníků nevládní neziskové organizace Člověk v tísni a prostřednictvím Lékařské komory byli proškoleni pracovníci zdravotnických služeb.

⁸ Zpráva o situaci v oblasti obchodování s lidmi za rok 2022, podklady 2. odd. odboru obchodu s lidmi a nelegální migrace NCOZ SKPV.

Vedená trestní řízení, zjištěné poznatky ze zájmového prostředí a mezinárodní policejní spolupráce v průběhu roku 2022 potvrdily pokračující trend případů, v nichž na území České republiky došlo k *cílenému vyhledávání mužů a žen ze sociálně a vzdělanostně slabšího prostředí, s následným vylákáním do zahraničí, zejména do Velké Británie, kde muži byli nuceni vykonávat fyzicky náročnou práci, za kterou dostávali nepatrnou nebo žádnou mzdu*. Pracovním prostředím pro takové osoby byly např. myčky automobilů, třídirny ovoce a zeleniny, drůbežárny, restaurace, stavby a různé výrobní podniky. Pachatelé poškozeným při výplatě odebírali všechnu nebo drtivou část vydělané mzdy, mnohdy prostřednictvím platebních karet, které pachatelé poškozeným spolu s účty zřídili v tamních bankovních ústavech, v některých případech navíc poškozené zadlužili úvěry na pořízené účty. Ženy pak byly nuceny k prostituci nebo k uzavření sňatku s občany ze zemí mimo Evropskou unii. Takové sňatky jsou označovány jako tzv. „sňatky s výhodou“ (*marriages of convenience*).

K trestné činnosti související s Velkou Británií je nutné uvést, že zde plnohodnotně působil v Londýně při Velvyslanectví ČR styčný důstojník Policie ČR, který na velvyslanectví v souvislosti s obchodováním s lidmi zajišťoval pomoc možným obětem obchodování s lidmi v rámci dobrovolných návratů do ČR, prováděl prvotní vytěžování těchto osob, informoval NCOZ SKPV o konkrétních podezřeních a dále zajišťoval komunikaci s britskými policejními orgány při následném prověřování či vyšetřování trestné činnosti. Přítomnost styčného důstojníka ve Velké Británii byla NCOZ SKPV v oblasti obchodování s lidmi intenzivně využívána.

V případech s podezřením na obchodování s lidmi za účelem *užití k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování* byl na území ČR typickým způsobem páchaní model z předchozích let. Stále bylo významným činitelem tzv. „agenturní zaměstnávání“, případně se v této oblasti projevily aktivity právnických osob, které mají povolení ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí ČR ke zprostředkování práce. Jako země původu zájemců o pracovní uplatnění byly v roce 2022 nejčastěji zastoupeny státy z balkánského regionu, zejména Rumunsko, Bulharsko, ale též Filipíny, Nepál a Mongolsko. Dále u zaměstnanců z Ukrajiny se velmi často jednalo o držitele polských víz. Rovněž pokračoval trend zaměstnávání moldavských státních příslušníků, kteří disponovali a předkládali příslušným úřadům padělané rumunské doklady, a to z důvodu snadnějšího přístupu na pracovní trh pro občany členských států EU.

Oblast *prostituce* v Praze a okolí rovněž nezaznamenala podstatné změny. Po uvolnění restrikcí v souvislosti s pandemií COVID-19 došlo částečně k obnovení provozu nočních erotických klubů. Nejčastěji jsou však poskytovány sexuální služby v tzv. „privátech“, popř. eskortní servis. Pouliční prostituce je dlouhodobě na ústupu a lze ji zaznamenat jen v menší míře a v konkrétních lokalitách, nejčastěji zejména v Ústeckém a Jihočeském kraji, přičemž sociální a vzdělanostní úroveň pouličních prostitutek je na nízkém stupni. Ve značné míře se jedná o nejrizikovější prostitutky ve smyslu zdravotním a hygienickým, užívající omamné a psychotropní látky. *Zjištěné skutečnosti rovněž potvrzují informace, že v důsledku velkého množství osob poskytujících sexuální služby se jedná téměř ve všech případech o prostituci dobrovolnou*. Velké množství osob se aktivně nabízí jako „příležitostné“ prostitutky a reaguje na nabídku práce v erotice, prezentovanou v tiskovinách nebo na internetu. Z prováděných šetření je zřejmé, že prostituci se věnuje široká škála osob ve smyslu sociálních, věkových a vzdělanostních vrstev.

- *Hlavní trendy a prognóza vývoje*

V oblasti obchodování s lidmi *není předpoklad zásadních změn ve způsobu a formách páchaní této trestné činnosti*. Nadále bude převládat forma užití obětí obchodování s lidmi k jiným formám vykořisťování, kdy nejčastější cílovou zemí bude nadále Velká Británie, kde je velmi početná etablovaná romská populace.

Oblast *sexuálního zneužívání nebo obtěžování nebo užití k prostituci*, páchané organizovanými skupinami zejména formou poskytování sexuálních služeb v nočních podnicích a privátních bytech, zůstane pravděpodobně beze změny. Dále budou prosperovat noční kluby umístěné v centru Prahy s agresivní reklamou zaměřenou na zahraniční návštěvníky. Lze také předpokládat vysoký počet rumunských státních příslušníků zabývajících se touto trestnou činností, a to i z důvodu, že tato země je součástí Evropské unie a pro jejich občany platí volný pohyb. Rumunsko patří v rámci zemí EU mezi výrazné zdrojové země. V tomto kontextu bude převládat *modus operandi* za využití tzv. „*Lover boy*“.

Lze předpokládat, že bude pokračovat stávající trend v *zaměření zprostředkovatelů práce na občany EU*, mající volný vstup na pracovní trh v ČR, kdy k jejich zaměstnávání pak postačuje u orgánu státní správy pouze ohlašovací povinnost, a není nutné řešit vízové záležitosti. Jednat se bude zejména o občany z Rumunska a Bulharska, kteří mají nízké sociální zázemí a jen obtížně v cizině komunikují, čímž vznikají jejich problémy, a to obzvláště pokud jde o pracovníprávní vztahy, ve kterých pak mívají ve většině případů nevýhodné postavení. Nadále bude významným činitelem tzv. „*agenturní zaměstnávání*“, případně se v této oblasti budou projevovat aktivity právnických osob, které mají povolení ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí ke zprostředkování práce. Jako země původu zájemců o pracovní uplatnění budou nadále zastoupeny státy z balkánského regionu, zejména Rumunsko, Bulharsko, ale také pracovníci z třetích zemí.

Velmi problematická bude nadále situace v oblasti zaměstnávání osob z rizikového prostředí (bezdomovců a dalších sociálně slabých jedinců), kde předpokládáme nárůst těchto případů. Takovéto osoby mohou být snadno zneužívány k jiným formám vykořisťování, ale i donuceny k páchaní trestné činnosti ve formě úvěrových podvodů a *krádeží*, což potvrdil i případ zjištěný v roce 2022.

Lze predikovat, že situace bude ustálená, bez výraznějších změn. K výraznějšímu ovlivnění by mohlo dojít v důsledku válečného konfliktu na Ukrajině. Vzhledem k velkému přílivu žen a dětí do České republiky, je zde potencionální riziko, že bude zneužito jejich zranitelného postavení a mohou být zneužity k pracovnímu nebo sexuálnímu vykořisťování.

- *Finanční šetření, zajišťování výnosů*

Oblast finančního šetření v rámci trestního řízení na úseku obchodování s lidmi je srovnatelná s předchozím obdobím. Dohledání výnosů z trestné činnosti je problematické v důsledku jednání pachatelů – naprostá většina podezřelých osob využívá hotovostních plateb, navíc jsou tyto osoby často v exekučních řízeních a bez dohledatelného majetku.

V roce 2022 na základě trestních řízení v souvislosti s obchodováním s lidmi zpracovávaných na 2. odd. Odboru obchodu s lidmi a nelegální migrace NCOZ SKPV, byl zajištěn majetek (finanční prostředky a nemovitosti) v hodnotě dosahující 7,5 mil. Kč., dílem jako výnos z trestné činnosti podle § 79a odst. 1 trestního řádu, a dílem jako náhradní hodnota podle § 79g trestního řádu.

Vyjádření organizace La Strada ČR k problematice obchodování s lidmi ve vztahu k práci orgánů činných v trestním řízení – paní Markéta Hronková, ředitelka/národní koordinátorka

Za příklad dobré praxe, který by bylo vhodné nadále rozvíjet, považujeme působení specializovaných státních zástupců. V průběhu posledních několika let jsme zaznamenali, že jejich orientace v problematice obchodování s lidmi se projevila zvýšením kvality jak dozoru nad zákonností přípravného trestního řízení a podaných obžalob, tak zejména spolupráce s advokáty a zmocněnci poškozených. Tato spolupráce slouží z pohledu organizace La Strada zejména k lepší ochraně práv poškozených, zajištění jejich bezpečnosti, zvýšení dostupnosti odškodnění (i když v této oblasti jsou kroky pozitivním směrem zatím pouze dílčí, nesystémové a zjevně ne zcela dostatečné), které jsou nezbytné s ohledem na mnohdy velmi závažné dopady na psychický a fyzický stav i sociální a ekonomické aspekty života poškozených. Obdobný specializační model by byl podle našeho názoru vhodný i v případě soudců, aby nedocházelo k některým nežádoucím excesům, které jsou zřejmě způsobeny nedostatečnou citlivostí vůči poškozeným, nedostatečnou hloubkou znalostí problematiky obchodování s lidmi, včetně všech možných dopadů na poškozené/oběti, či předsudky a stereotypy. To se může projevit i ve výrokové části rozsudků. Jako jeden příklad za všechny lze uvést vyjádření Vrchního soudu v Praze ve věci rozsudku č. j. 20 T 4/2020-1763 KS České Budějovice týkajícího se zneužití tísně poškozených (str. 7): *samo ekonomické využití rozdílů, jež panují i uvnitř EU, a tím i levnější pracovní síly však rozhodně není trestně postižitelné*, které v kontextu případu obchodování s lidmi, kde byly přítomny i některé další prvky skutkové podstaty tohoto trestného činu, vyznívá přinejmenším bagatelizujícím způsobem.

Jisté nedostatky spatřujeme pak v oblasti přípravného řízení, kdy, ať již z podnětu advokátů protistrany, či snaze policie zajistit dostatek důkazů, velmi často dochází k opakovaným výslechům poškozených a tím i k jejich zbytečné retraumatizaci. Totéž se bohužel týká i výslechů v průběhu soudního řízení. Zde podle našeho názoru nebývá vždy řízení vedeno tak, aby dostatečně naplňovalo smysl zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

Za významný problém pak považujeme samotnou délku celého trestního řízení. To běžně trvá i několik let a tím dochází k negativnímu ovlivnění všech aspektů života poškozených (život v nejistotě, obavy o vlastní bezpečnost a často i reálné ohrožení ze strany pachatelů a jejich okolí apod.), psychickým poruchám i fyziologickým v důsledku prodělaného traumatu a dlouhodobého stresu a k dlouhodobé a opakované sekundární viktimizaci poškozených. Výjimkou nejsou ani situace, kdy se poškození stanou pro OČTŘ a pomáhající organizace nekontaktovatelnými (zde se jedná velmi často o cizince, kteří vycestují z ČR) nebo zvažují ukončení spolupráce. V neposlední řadě pak se také stává, že poškození s odstupem času mohou zapomínat (a/nebo nevědomě vytěsňovat) pro soudní řízení potřebné informace, čímž se znevěrohodní a mohou ohrozit i samotný výsledek řízení.

V oblasti peněžitě pomoci poškozeným/obětem ze strany státu i náhrady škody ze strany pachatelů La Strada zaznamenala určitý pozitivní posun v tom, že je ze strany soudů méně poškozených než dříve odkazováno se svými nároky do civilního řízení (čímž se jejich šance na úspěch významně snižují a zároveň tak dochází ke zbytečnému přetěžování soudního systému). Udržení tohoto trendu, kdy je již v trestním řízení rozhodnuto o oprávněnosti a výši náhrady škody považujeme rozhodně za žádoucí. Zvláště, pokud by

došlo k přehodnocení postupu, kdy se z výše způsobené škody, od níž se následně odvíjí také výše odškodnění, odečítají náklady pachatele na „páchání trestné činnosti“. Například v situaci, kdy obchodované osoby žijí v hygienicky nevyhovujících podmínkách a ze strany pachatele je jim poskytována strava v naprosto minimálním množství a kvalitě, což však není možné doložit žádnými účetními doklady, nelze dost dobře operovat s „náklady v místě a čase obvyklými“.

Zpráva TIP 2022⁹

Ministerstvo zahraničí USA vydalo dne 19. července 2022 každoroční hodnotící zprávu zahraničních zemí v oblasti boje proti obchodování s lidmi – Trafficking in Persons Report 2022. Letošní zpráva se zaměřuje především na oběti THB, pomoc obětem a jejich znovuzачlenění do společnosti. *Česká republika byla i v letošním roce při hodnocení boje proti obchodování s lidmi opět zařazena do 1. (nejlepší) skupiny států.*

Podle zprávy vláda České republiky *plně splňuje minimální standardy pro eliminaci obchodování s lidmi, vláda ve sledovaném období nadále prokazovala seriózní a trvalé úsilí v boji proti obchodování s lidmi, a to i s ohledem na dopad pandemie COVID-19, a proto Česká republika zůstala na úrovni 1.* Toto úsilí zahrnovalo stíhání a odsouzení většího počtu obchodníků s lidmi, požadavek na školení o obchodování s lidmi pro všechny policisty nastupující do služby a zvýšení finančních prostředků na služby pro oběti. Kromě toho vstoupil v platnost nový zákon, který zavedl pokuty pro zaměstnavatele, kteří zadávali nábor pracovníků nelegálním pracovním agenturám. Ačkoli vláda splňuje minimální standardy, trvale je zjišťován nízký počet „oficiálních“ obětí obchodování s lidmi, což je způsobeno tím, že vláda započítává pouze oběti, které vstoupily do vládního programu pro oběti obchodování s lidmi, a neexistencí jiného jednotného sběru dat, který by zachycoval přesný počet obětí a trendy obchodování s lidmi.

Pozorovatelé navíc vyjádřili obavy, že *úřady účinně neprovádějí screening zranitelných skupin obyvatelstva, pokud jde o obchodování s lidmi, zejména mezi žadateli o azyl, migrujícími pracovníky a osobami zadržnými v imigračních detenčních zařízeních.*

I. 2 Analytická a legislativní činnost NZ – výběr

- *Podnět k posouzení možnosti iniciování legislativního procesu v oblasti náhradního mateřství* (viz sp. zn. 1 SL 715/2022)

V návaznosti na poznatky z aplikační praxe v oblasti obchodování s lidmi v roce 2022 je nutné poukázat na problém *chybějící právní úpravy institutu náhradního mateřství.* Tento nedostatek může představovat prostor pro zneužití žen k náhradnímu mateřství a potenciální porušování práv dětí a zneužití jejich zranitelného postavení.

Národní zpravodajka se v roce 2022 zabývala podnětem vzešlým z aplikační praxe orgánů činných v trestním řízení, konkrétně ObSZ pro Prahu 8 a Národní centrály proti organizovanému zločinu SKPV, 2. odboru obchodu s lidmi a nelegální migrace, v souvislosti s problémem právního posouzení povahy jednání fyzických osob, které svůj zájem o dítě realizují za pomoci náhradní matky z Ukrajiny oproti úhradě sjednaného

⁹ U.S. Department of State: 2022 Trafficking in Persons Report, dostupné na: <https://www.state.gov/reports/2022-trafficking-in-persons-report/>. Zpráva je dostupná též na Extranetu SZ – NK-Jana Zezulová.

peněžního plnění. Zájemci jsou zpravidla muži nespĺňující podmínky pro adopci ani podmínky k uskutečnění náhradního mateřství na Ukrajině. Náhradními matkami jsou ženy v tíživé majetkové situaci najímané reprodukční klinikou na území Ukrajiny, které se do programu náhradního mateřství hlásí z vlastního rozhodnutí, avšak pod vlivem tíživé ekonomické situace. Protože zájemci o dítě nespĺňují zákonné podmínky k uskutečnění náhradního mateřství, organizuje zahraniční klinika odjezd náhradních matek v posledním stadiu těhotenství do České republiky, kam přicestuje i otec dítěte, který pochází z různých zemí světa. Ještě před narozením dítěte klinika v České republice zorganizuje sepsání zápisu o určení otcovství k dosud nenarozenému dítěti při souhlasném prohlášení biologického otce a náhradní matky (jako rodičů) o otcovství. Oba rodiče předstírají, že tvoří pár a po narození dítěte je biologický otec matričním úřadem zapsán do rodného listu dítěte. Matka následně odjíždí na Ukrajinu a otec se vrací s dítětem do domovské země. Nelze přitom vyloučit, že obdobné jednání na území České republiky organizuje více subjektů.

Zastávám názor, že platné právo skutečně trpí absencí úpravy zákonných podmínek pro realizaci náhradního mateřství. Dokud zákonné podmínky nebudou stanoveny, tak uskutečnění asistované reprodukce k zajištění náhradního mateřství je minimálně mimoprávní, byť samotný institut surogátního mateřství právo aprobuje (srov. § 804 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů). Jako žádoucí se jeví zvažování legislativní změny z hlediska civilního práva a následně případně i změny v trestněprávní rovině (§ 168 obchodování s lidmi, § 169 svěřením dítěte do moci jiného). Současně by bylo zapotřebí zvažovat doplnění trestního zákoníku o zvláštní skutkovou podstatu trestného činu zneužití náhradního mateřství spočívajícího např. v jednání v rozporu s právními předpisy o náhradním mateřství s úmyslem získat pro sebe nebo jiného značný prospěch apod.

Bez primárního zakotvení zákonné civilní úpravy náhradního mateřství však není možný následný adekvátní trestněprávní postih náhradního mateřství za úplatu. Jasně vymezení právních hranic náhradního mateřství by rovněž mohlo významně přispět k tomu, že trestní právo zůstane skutečně prostředkem ultima ratio a bude postihovat pouze ta jednání, která nejzávažnějším způsobem porušují základní práva.

Ministerstvu spravedlnosti byla nabídnuta další spolupráce při řešení této problematiky, např. ve formě zřízení pracovní skupiny MSp k možným legislativním změnám v této oblasti.

- *Stanovisko analytického a legislativního odboru NSZ k trestnému činu obchodování s lidmi – vylákání ženy do ciziny pod záminkou uzavření sňatku za účelem obchodu* (viz sp. zn. 1 SL 703/2016 k žádosti ředitele ÚOOZ, nyní NCOZ)

Stanovisko dospělo k těmto závěrům:

1. *Vylákání ženy do ciziny pod záminkou uzavření sňatku s výhodou může vykazovat prvky obchodování s lidmi.*
2. *Případům sňatků s výhodou by měla být ze strany orgánů činných v trestním řízení věnována mimořádná pozornost.*
3. *Sjednání osoby starší 18 let pro sňatek s výhodou či nucený sňatek by bylo možné kvalifikovat jako trestný čin obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku, z hlediska samotného účelu vykořisťování by uvedené jednání pachatele naplňovalo znak jiné formy vykořisťování podle § 168 odst. 2 písm. e) trestního zákoníku.*

Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2021 sp. zn. 8 Tdo 1127/2021 *případ „BRIDGE“*.

- *Společné stanovisko (OBP MV, NCOZ, NSZ) k výkladu pojmů souvisejících s pracovním vykořisťováním* (stanovisko bylo publikováno na Extranetu státního zastupitelství – Národní zpravodajové – Jana Zezulová – materiály k agendě národního zpravodaje)
- *Problematika nucených sňatků (forced marriage) v návaznosti na připravovanou ratifikaci Istanbulské úmluvy*

Pod č. 287/2018 Sb., byl publikován zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony (účinnost od 1. 2. 2019). Citovaný zákon novelizoval ustanovení § 172 trestního zákoníku takto:

V § 172 odst. 1 se slova "do ciziny" nahrazují slovy "do České republiky nebo do jiného státu" a slova "z ciziny" se nahrazují slovy "z České republiky nebo z jiného státu".

- *K rozdílu mezi trestným činem obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku a trestným činem kuplířství podle § 189 trestního zákoníku¹⁰*
- *Zákon č. 422/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony*

Novela trestního řádu

„§ 101b

Je-li v řízení o trestném činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti anebo trestném činu obchodování s lidmi podle § 168 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku, týrání svěřené osoby (§ 198 trestního zákoníku) nebo týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku) jako svědek vyslýchán poškozený, lze mu klást otázky jen prostřednictvím orgánu činného v trestním řízení.

- *Prevence obchodování s lidmi a snížení poptávky, která podporuje trestnou činnost*

Strategie EU poukázala na to, že se poptávka po využívání služeb vykořisťovaných obětí navzdory preventivním iniciativám nesnížila. Posouzení možnosti změny ustanovení směrnice 2011/36/EU o kriminalizaci využívání služeb vykořisťovaných obětí obchodování s lidmi bylo jedním z klíčových opatření strategie EU. Členské státy mají k odrazování a snižování poptávky odlišné přístupy a ne všechny z nich využily ustanovení čl. 18 odst. 4 směrnice 2011/36/EU, které od nich vyžaduje, aby zvážily přijetí opatření ke kriminalizaci vědomého využívání služeb vymáhaných od obětí.

Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů – Zpráva o pokroku dosaženém v oblasti boje proti obchodování s lidmi (čtvrtá zpráva) uvádí, že např. přijalo Maďarsko nové právní předpisy, které kriminalizují vědomé využívání služeb vykořisťovaných obětí a zvyšují úroveň trestů pro uživatele, pokud je obětí dítě. Nizozemsko kriminalizovalo využívání sexuálních služeb

¹⁰ V podrobnostech viz Zpráva NK za rok 2020, s. 15–17.

v případě, kdy uživatel ví nebo má vážný důvod se domnívat, že dotyčná osoba je obětí obchodování s lidmi. Tresty jsou vyšší, pokud je obětí dítě. V roce 2021 přijalo Německo, které již kriminalizovalo vědomé využívání sexuálních služeb vykořisťovaných obětí, přísnější přístup tím, že stanovilo trestní odpovědnost za využívání sexuálních služeb vykořisťovaných osob z nedbalosti. Kypr v roce 2019 změnil své právní předpisy, aby zvýšil tresty za trestný čin využívání služeb vykořisťovaných obětí a odstranil požadavek, že uživatel musí mít v případech pohlavního vykořisťování „důvodné podezření“. V některých členských státech, jako je Slovensko a Španělsko, navíc probíhají diskuse o kriminalizaci vědomého využívání služeb vykořisťovaných obětí a poptávky po sexuálních službách. Tři členské státy rovněž provedly nebo v současné době provádějí hodnocení příslušných právních předpisů, které kriminalizují využívání služeb vykořisťovaných obětí.

S cílem posílit reakci trestního soudnictví na odrazování poptávky navrhuje Komise *změnu směrnice 2011/36/EU, jejímž cílem je učinit kriminalizaci vědomého využívání služeb vymáhaných od obětí obchodování s lidmi povinnou.*

V podrobnostech k této problematice si dovoluji odkázat na Zprávu o činnosti národní korespondentky za rok 2021, kde je uveden i můj názor na tuto problematiku (viz s. 14 až 18).

- *Hodnocení směrnice 2011/36/EU a návrh směrnice upravující směrnici 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí*

Jedním z prioritních opatření strategie EU je hodnocení směrnice 2011/36/EU. Z hodnocení vyplynulo, že směrnice představuje pevný rámec pro prevenci obchodování s lidmi a boj proti němu, jakož i pro ochranu obětí a vytvořila společný základ na úrovni EU pro řešení této trestné činnosti. Byla však také zjištěna řada problémů, které představují překážky pro snížení rozsahu trestné činnosti, zajištění účinného vymáhání práva a soudní reakce proti obchodníkům s lidmi, jakož i pro včasnou identifikaci obětí a pomoc a podporu těmto obětem.

Za účelem odstranění těchto nedostatků Evropská komise proto předložila dne 19. 12. 2022 návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady upravující směrnici 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, která se snaží reagovat na 10letý vývoj v oblasti této trestné činnosti a na výsledky uvedeného hodnocení směrnice 2011/36/EU.

Návrh směrnice se věnuje několika základním tématům:

- ✓ rozšíření *demonstrativního výčtu typů jednání zahrnujících vykořisťování*. Během posledních let došlo ke zvýšení počtu případů (více než 10 % všech případů), kdy jsou oběti obchodovány za jiným účelem než za účelem sexuálního nebo pracovního vykořisťování, jedná se zejména o případy *nezákonného osvojení a nucených sňatků*.
- ✓ Za posledních 10 let rozšířily počty případů, kdy pachatelé využívají *informační a komunikační technologie pro obchod s lidmi*. Internet a sociální sítě jim zjednodušují nábor, nabízení a vykořisťování obětí, pachatelé mají také díky online technologiím mnohem větší dosah a možnosti. Zároveň je však orgánům činným v trestním řízení ještě více znesnadňována identifikace případů obchodování s lidmi i jeho samotných pachatelů a obětí.

- ✓ Další změnou je tedy explicitní uvedení skutečnosti, že *vykořisťování podle směrnice 2011/36/EU má zahrnovat také jednání prostřednictvím informačních a komunikačních technologií.*
- ✓ Do obchodu s lidmi se zapojují také *právnícké osoby*, pro které se v návrhu směrnice navrhuje *stanovit některé druhy sankcí, které mohou být ukládány právníckým osobám a které musejí členské státy transponovat.*
- ✓ Další zásadní změnou je návrh na zavedení kriminalizace *vědomého využívání služeb vykořisťovaných osob*, což je ve směrnici 2011/36/EU uvedeno pouze jako fakultativní možnost pro členské státy.

- **Úmluva o potírání obchodu s lidmi - 2. kolo monitoringu implementace v ČR**

Dne 11. února 2020 byla zveřejněna **první hodnotící zpráva GRETA** o provádění Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi Českou republikou.¹¹ Po prvním hodnocení GRETA ohledně provádění Úmluvy o opatřeních proti obchodování s lidmi Českou republikou podaly české orgány do června 2022 zprávu o provádění doporučení GRETA a Výboru smluvních stran.

Dne 8. listopadu 2021 se uskutečnila **follow-up hodnotící návštěva zástupců Výboru GRETA** v rámci prvního kola hodnocení provádění Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi Českou republikou. Předmětem návštěvy bylo zhodnocení pokroku České republiky v naplňování doporučení, která Výbor GRETA uložil České republice v prvním kole hodnocení. Jednání se zúčastnila JUDr. Jana Zezulová, Ph.D., a JUDr. Milan Šimek, státní zástupce KSZ Hradec Králové (dále viz Zpráva národní korespondentky za rok 2021, s. 2, 9).

V lednu letošního roku bylo v případě ČR zahájeno **2. kolo monitoringu implementace Úmluvy RE o opatřeních proti obchodování s lidmi**. Monitoring Expertní skupinou Rady Evropy pro potírání obchodu s lidmi (GRETA), probíhá zejména skrze dotazníkové šetření a následnou komunikaci s orgány monitorované smluvní strany Úmluvy.

- **„Kvalifikovaný zaměstnanec“ – k zamyšlení**

Objasňovaný poznatek o možném „obchodování s lidmi“ (JUDr. Milan Šimek, KSZ Hradec Králové)

Skupina občanů Kazachstánu (3 ženy a 2 muži) obdobně popsala – v Kazachstánu se přes inzerci dozvěděli o možnosti zaměstnání v ČR, práci v ČR získali přes tamní zprostředkovatelskou agenturu, které museli zaplatit provizi (řádově 30 000 Kč a uhradit si následně sami cestovní výlohy do ČR), podepsali pracovní smlouvy na výkon zaměstnání zedník, ale měli slíbeno, že budou pracovat jako švadleny/krejčí, v ČR měli po přiletu zajištěno ubytování, byli do 3 dnů dopraveni k sejmutí biometrických údajů (na příslušné pracoviště MV odboru azylové a migrační politiky) a pak čekali, kam a na jakou práci budou dopraveni, řádově týdně (4-5) žádná práce nebyla, v prvním zajištěné práci (kovolis) pro její obtížnost nespokojení, tuto práci proto po 2 dnech sami ukončili, pak zase po nějakou dobu bez práce, následně zajištěna další práce (šití autopotahů), spokojení, ale bylo to nakonec jen na 2 týdny, pak opětovně návrat do první práce odmítli, na to jim bylo sděleno, že pokud tuto práci nechťejí, jiná nebude a pro případ, že odejdou a budou si shánět sami jinou práci jinde, bude jim ukončen pracovní poměr a budou muset z ČR vycestovat, což v nich vyvolalo strach, frustraci, nevěděli, co si počít, protože peníze na vycestování ani neměli; jinak za práci, kterou vykonali,

¹¹ GRETA: Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Czech Republic.

<https://rm.coe.int/report-concerning-the-implementation-of-the-council-of-europe-conventi/16809c3a2a>

dostali zaplacenou dohodnutou mzdu, za ubytování nic navíc neplatili; po cca 3-4 měsících došlo nakonec tedy k tomu, že jim bylo osobou, se kterou v ČR po celou dobu jednali, řečeno, ať opustí ubytovnu a jdou si, kam chtějí; na příslušný ÚP jejich „zaměstnavatelem“ oznámeno ukončení jejich pracovního poměru.

Formálně se dalo uvažovat o podezření na – *omyl, tíseň a závislost, pohrůzka jiné těžké újmy* (tak vnímali pohrůzku, že ztratí oprávnění k pobytu, pokud nebudou vykonávat určenou práci).

Zjištěno:

Přicestovali v *programu Kvalifikovaný zaměstnanec* – vypsán MPO pro zahraniční pracovníky z třetích zemí pro neobsazená pracovní místa ve stavebnictví, proto měli pracovní smlouvy na zedníky s garantovanou mzdou ve výši 1,2 minimální mzdy, jejich „zaměstnavatelem“ v ČR bylo s.r.o. (společníkem a jednatelem občan Ukrajiny), práce pro „neverbované“ cizince zajišťovány v provozech provozovaných jinými firmami, kde pracovali jako „pracovníci“ zhotovitele pro objednatele - na smlouvy o dílo, za odpracované hodiny jim byly vypláceny všechny dohodnuté částky (cca 50% toho, co bylo plněno dle smlouvy o dílo) a za ubytování jim nebylo nic sráženo.

Omyl? – připustili, že oklamáni byli maximálně agenturou v Kazachstánu ohledně druhu a rozsahu práce, jak si vydělají, slíbena byla jiná práce, ale realita byla jiná, byť věděli, co podepsali, protože se za každou cenu chtěli dostat na práci do ČR.

Tíseň a závislost? – jejich situace samozřejmě nebyla dobrá, protože se vydali z peněz či dokonce zadlužili, problémem neznalost jazyka a kohokoliv v ČR, proto odkázání jen na komunikaci se „zaměstnavatelem“, který byl kontaktní, co potřebovali, obstaral, problém bylo jen to, že pro ně nebyla taková práce, kterou by byli ochotni vykonávat a proto pro ně setrávat a čekat na „lepší“ práci ztrácelo ekonomický smysl a nevěděli, co s nimi bude.

Pohrůzka jiné těžké újmy? – pokud jim bylo sděleno, že budou muset opustit ČR, pokud nebudou chtít u svého zaměstnavatele nadále pracovat, nebylo jim „vyhrožováno“ protiprávně, byť oni to tak subjektivně úkorně vnímali.

Ustanovení **§ 42g odst. 7 zákona č. 326/1999 Sb.**, o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších právních předpisů

Změnu zaměstnavatele, pracovního zařazení nebo zaměstnání na další pracovní pozici u téhož nebo u jiného zaměstnavatele je držitel zaměstnanecké karty vydané podle odstavce 2 povinen oznámit ministerstvu nejméně 30 dnů před takovou změnou. **Změnit zaměstnavatele je držitel zaměstnanecké karty oprávněn nejdříve 6 měsíců od právní moci rozhodnutí o vydání zaměstnanecké karty;** to neplatí v případě rozvázání pracovního poměru cizince výpovědí z některého z důvodů uvedených v § 52 písm. a) až e) zákoníku práce, dohodou z týchž důvodů anebo okamžitým zrušením podle § 56 zákoníku práce nebo zrušením pracovního poměru zaměstnavatelem ve zkušební době a pokud cizinec tyto důvody současně s oznámením prokáže. Držitel zaměstnanecké karty vydané podle odstavce 2 dále není oprávněn změnit zaměstnavatele nebo nastoupit na pracovní pozici, bude-li budoucím zaměstnavatelem agentura práce. **Držitel zaměstnanecké karty, který na území přicestoval na základě vládou schváleného programu, je oprávněn změnit zaměstnavatele nejdříve po uplynutí doby, na kterou byla tato zaměstnanecká karta vydána;** to neplatí, pokud dřívější změnu zaměstnavatele umožňují podmínky vládou schváleného programu, na jehož základě držitel zaměstnanecké karty na území přicestoval. Držitel zaměstnanecké karty dále není oprávněn oznámit změnu zaměstnavatele po uplynutí doby uvedené v § 63 odst. 1.

Závěr:

Dovozeno nikoli „obchodování s lidmi“. Zjištěna četná přestupková jednání ze strany „zaměstnavatele“ (mj. § 139 a následující zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších právních předpisů).

Ustanovení § 168 trestního zákoníku, pokud jde o nucenou práci a jiné formy vykořisťování, by měl s ohledem na subsidiaritu trestní represe postihovat nikoli každé porušení pracovněprávních předpisů, byť by bylo možno současně dovodit např. dílčí využití omylu, tísně nebo závislosti.

V ČR přitom pracuje velké množství cizinců -

<https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/kazdy-desaty-zamestnanec-v-cr-je-cizinec>, tudíž nelze vyloučit, že zde k případům naplňujícím § 168 trestního zákoníku, majícím povahu nucené práce nebo jiných forem vykořisťování dochází, ale jejich odhalování je pro jejich povahu ztíženo.

Další užitečné odkazy:

<https://www.mpsv.cz/pro-cizince>

<https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/ministerstvo/aplikace-zakona-c-106-1999-sb/informace-zverejnovane-podle-paragrafu-5-odstavce-3-zakona/program-kvalifikovany-zamestnanec--264325/> Program se vztahuje na zaměstnance z Ukrajiny, Mongolska, Srbska, Filipín, Indie, Běloruska, Moldavska, Černé hory, Kazachstánu, Arménie, Gruzie a Severní Makedonie.

<https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/ekonomicka-migrace/uzitecne-informace-v-oblasti-zamestnavani-cizincu--242945/>

- *První e-learningový kurz Programu HELP na téma „Boj proti obchodování s lidmi“ (certifikovaný kurz Rady Evropy pro soudce a státní zástupce 2019/2020)*

<https://help.elearning.ext.coe.int/>

<https://help.elearning.ext.coe.int/course/view.php?id=3151>

- *Příprava nového modulu kurzu HELP k obchodování s lidmi zaměřeného na „Pracovní vykořisťování“ a jeho spuštění v roce 2023*

I. 3 Další materiály k problematice obchodování s lidmi asistentka Mgr. Žaneta Vašíčková

Zpráva za rok 2021 o stavu vyřizování stížností podaných proti České republice k mezinárodním orgánům ochrany lidských práv¹²

Výbor OSN pro odstranění diskriminace žen (CEDAW)

¹² Ministerstvo spravedlnosti: Zpráva za rok 2021 o stavu vyřizování stížností podaných proti České republice k mezinárodním orgánům ochrany lidských práv, dostupné na: https://justice.cz/documents/12681/722987/Zpr%C3%A1va+KVZ+za+rok+2021_web.pdf/2d1ce61a-3e25-415f-907c-7e23489f30ad.

Před CEDAW probíhá řízení o oznámeních porušení Úmluvy OSN o odstranění všech forem diskriminace žen, konkrétně se vláda České republiky v roce 2021 vyjadřovala k přijatelnosti a odůvodněnosti oznámení ve věci *S. I. proti České republice* (č. 152/2019). Oznamovatelka spatřuje porušení článku 6 Úmluvy¹³ (povinnost přijímat opatření k potlačování obchodování se ženami a jejich vykořisťování ve formě nucené prostituce) v tom, že k ní vnitrostátní orgány *nepřistupovaly se zvláštní péčí jako ke zranitelné osobě*, která se stala obětí obchodování s lidmi. V rámci rozhodování o jejím zajištění a při uložení správního vyhoštění tak údajně nevzaly v potaz, že byla *v zemi původu nucena k prostituci*. Dále namítá, že v průběhu zajištění *neměla přístup ke specializované zdravotní péči* a že rozhodování o prodloužení pobytu v zařízení pro zajištění cizinců nezohledňovalo její zdravotní stav (duševní obtíže a porucha příjmu potravy). K oznámení bylo v lednu 2021 předloženo doplňující stanovisko. Nejvyšší státní zastupitelství stížnost sleduje, k listopadu 2022 však ve věci nedošlo k žádnému posunu.

UNODC – Vykořisťování a zneužívání: Rozsah a dosah obchodování s lidmi v jihovýchodní Evropě¹⁴

Zpráva UNODC je závěrečným výstupem Regionální iniciativy proti obchodování s lidmi v jihovýchodní Evropě (dále jen „iniciativa“), kterou v roce 2021 realizoval Úřad OSN pro drogy a kriminalitu v reakci na pandemii COVID-19 a opatření přijatá k jejímu potlačení, jež měla zásadní dopad jak na vývoj kriminálních jevů spojených s obchodováním s lidmi, tak na rozvoj v oblasti boje proti obchodování s lidmi v regionu jihovýchodní Evropy.

Cílem zprávy je nabídnout řešení nejnaléhavějších problémů, s nimiž se setkávají odborníci na boj proti obchodování s lidmi v zemích jihovýchodní Evropy.¹⁵ Klíčová zjištění a doporučení zpracovaná v této zprávě byla projednána na pěti regionálních setkáních odborníků uspořádaných v rámci iniciativy a byla dále podpořena zprávami z jednotlivých zemí: Albánie, Bosna a Hercegovina, Severní Makedonie a Srbska.

Tyto země stále zaznamenávají vysokou míru obchodování s lidmi a zůstávají zdrojem obětí obchodování s lidmi v západní a jižní Evropě. Zatímco *sexuální vykořisťování je nejrozšířenější formou* obchodování s lidmi, stále častěji jsou zaznamenávány případy *pracovního vykořisťování*. Obchodování s lidmi za účelem *nucené trestné činnosti je třetí nejčastější formou vykořisťování* v těchto zemích, přičemž děti jsou vůči tomuto typu vykořisťování stále nejzranitelnější.

Poptávka po obchodování s lidmi za účelem sexuálních služeb se zvyšuje v letní sezóně a je častější v turistických a přímořských letoviscích. Ženy a dívky z regionu jihovýchodní Evropy přijíždějí do přímořských letovisek, aby získaly práci, ale místo toho jsou oklamány a nuceny poskytovat sexuální služby v nočních klubech, barech nebo na lodích.

V současné době se v oblasti obchodování s lidmi objevuje stále více případů, které jsou spojeny se zneužíváním obětí. Přetrvávají problémy, pokud jde o ochranu poskytovanou obětem obchodování s lidmi, které vyplývají zejména z nedostatku dostupných služeb

¹³ Protokol č. 57/2001 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Opčního protokolu k Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen.

¹⁴ UNODC: Exploitation and Abuse: The Scale and Scope of Human Trafficking in South Eastern Europe, dostupné na: <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/Webstories2022/exploitation-and-abuse-the-scale-and-scope-of-human-trafficking-in-south-eastern-europe.html>.

¹⁵ V reportu UNODC region JV Evropy zahrnuje: Albánii, Bosnu a Hercegovinu, Bulharsko, Chorvatsko, Řecko, Kosovo, Moldavsko, Černou Horu, Severní Makedonii, Rumunsko, Srbsko a Slovinsko a je zdrojovou, tranzitní i cílovou oblastí pro oběti obchodování s lidmi.

a nedostatečné koordinace mezi aktéry zapojenými do národních referenčních mechanismů. Poptávka po službách, které jsou důsledkem obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, stále zůstává oblastí politiky, kterou se musí zabývat všechny země Evropy.

Zpráva uvádí několik doporučení, jak snížit poptávku po obchodování za účelem sexuálního vykořisťování, zlepšit odhalování případů, podpořit oběti a zajistit potrestání pachatelů této trestné činnosti. Uvádí také několik klíčových oblastí, které je třeba řešit, aby se zlepšila reakce na obchodování s lidmi, jako je zlepšení sběru údajů o jeho výskytu a přístupu obětí ke službám nabízejícím jim pomoc a ochranu.

Klíčové poznatky:

- ✓ Migranti na cestě z Asie do Evropy jsou obchodníky s lidmi, kteří zneužívají jejich nelegálního statusu a strachu z deportace, jsou nuceni pracovat ve stavebnictví, zemědělství a pohostinství.
- ✓ Děti, často zneužívané vlastními rodinnými příslušníky, jsou nuceny páchat trestnou činnost, která zahrnuje kapesní krádeže, loupeže a obchod s drogami, zatímco jiné jsou sexuálně zneužívány online, protože obchodníci s lidmi využívají zvýšeného užívání internetu a platform sociálních médií.
- ✓ Poptávka po obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování je stále vysoká, zejména COVID-19 napomohl k většímu využívání online platform, sociálních médií a mobilních aplikací k náboru obětí, organizování trestné činnosti a k inzerci služeb potenciálním uživatelům.

Rada Evropy – Obchodování s lidmi zprostředkované prostřednictvím online prostředí a technologií¹⁶

Zpráva Rady Evropy poukazuje na rostoucí význam *technologií* v kontextu obchodování s lidmi. Vliv technologií na obchodování s lidmi je obzvláště znepokojivý během dvou fází procesu obchodování s lidmi, a to *náboru* a následně *samotného vykořisťování*. Ze zprávy vyplynulo, že většina států, které jsou smluvní stranou Úmluvy¹⁷, v současné době považuje dopad technologií na obchodování s lidmi za „velmi důležitý“ nebo „důležitý“.

Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, zaznamenaly rostoucí vliv online materiálů, reklam a aplikací při hledání zaměstnání, jakož i při potřebě socializace a vytváření osobních interakcí. Obojí následně vytváří příležitosti pro obchodníky s lidmi a prohlubuje stávající zranitelnost potenciálních obětí. Technologie změnily způsob, jakým lidé komunikují, a to se odráží v kriminálním prostředí, včetně trestné činnosti týkající se obchodování s lidmi. Jedná se o změnu v *modus operandi*, které se musí přizpůsobit orgány vymáhající právo a trestní justice.

Technologie nejčastěji hrají významnou roli ve fázi náboru tím, že usnadňují identifikaci, lokalizaci a kontaktování potenciálních obětí. K tomu obchodníci využívají různé mechanismy v závislosti na typu vykořisťování.

V souvislosti s nábořem za účelem *sexuálního vykořisťování* identifikovalo několik smluvních států případy nabídek inzerátů nabízejících práci spojených s obchodováním s lidmi a odhalilo důkazy o náboru obětí prostřednictvím platform sociálních sítí

¹⁶ Rada Evropy: Online and technology-facilitated trafficking in human beings, Full report 2022, dostupné na: <https://rm.coe.int/online-and-technology-facilitated-trafficking-in-human-beings-full-rep/1680a73e49>.

¹⁷ Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi (Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings), dostupné na: <https://rm.coe.int/168008371d>.

a seznamovacích aplikací. U seznamovacích aplikací je běžnou strategií takzvaná technika „lover boy“. Nejčastěji se jedná o online nábor, při němž obchodník identifikuje a kontaktuje potenciální oběť prostřednictvím online platformy, seznámí se s jejími koníčky a zájmy a také s její osobní a rodinnou situací. Potenciální oběti nabízí empatii a podporu, kdy postupně ze strany oběti získá důvěru a následně i určitou kontrolu nad ní.

O případech vydírání obětí existuje dostatek důkazů z několika zemí. Často se tak děje způsobem, kdy obchodník nejprve od obětí shromáždí kompromitující informace, například si vyžádá jejich nahé fotografie nebo videa, a poté tyto informace a citlivé materiály použije k tomu, aby oběti donutil k určité činnosti, například k prostituci.

Ve fázi vykořisťování mohou technologie usnadnit nabídku sexuálních služeb poskytovaných oběťmi obchodování s lidmi. Ze zprávy vyplývá, že existuje řada důkazů o internetových stránkách používaných k inzerování sexuálních služeb. Mezi takovými inzeráty jsou i služby poskytované oběťmi. Online vysílání bývá spojeno také se sexuálním zneužíváním dětí.

Dále lze technologie využít ke koordinaci aktivit. Zásadní je, že technologie umožňuje oddělit místo, kde je sexuální aktivita vykonávána, od místa, kde dochází ke koordinaci. To má důležité důsledky pro vymáhání práva.

Země poskytly důkazy o technologických nástrojích, které obchodníci s lidmi používají ke sledování a kontrole obětí ve fázi vykořisťování. Vydírání a využívání kompromitujících informací vůči obětem může být rovněž využíváno k zajištění kontroly nad oběťmi během této fáze. Mezi nové trendy v souvislosti se sexuálním vykořisťováním patří rozšíření online webových kamer a aplikací pro videochat „pay-as-you-go“ a rostoucí využívání aplikací ke kontrole obětí. Tyto webové kamery a aplikace pro videochat mohou být využívány k živému přenosu sexuálních aktů prováděných oběťmi obchodování s lidmi. Několik zemí zaznamenalo, že pandemie COVID-19 zvýšila izolovanost obětí a tím schopnost obchodníků navázat online kontakty se zranitelnými osobami.

V souvislosti s obchodováním s lidmi za účelem *pracovního vykořisťování* z důkazů poskytnutých smluvními stranami vyplývá, že informační a komunikační technologie jsou využívány zejména k náboru obětí, a to zejména prostřednictvím inzerátů publikovaných na internetu s nabídkou práce. Takové inzeráty jsou zveřejňovány nejen na internetových stránkách, ale také na sociálních sítích ve specializovaných skupinách pro hledání práce a ve skupinách tzv. „vzájemné pomoci“. Několik zemí zdůraznilo význam webových stránek určených k podpoře výměny informací mezi migrujícími pracovníky jako náborového prostoru, na který se zaměřují obchodníci s lidmi.

K novým trendům v souvislosti s pracovním vykořisťováním, které hlásí některé země, patří nárůst případů náboru prostřednictvím internetu a sociálních sítí. Předpokládá se, že tento jev byl urychlen vypuknutím pandemie Covid-19.

Informace předložené nevládními organizacemi poukazují na využívání internetu a sociálních sítí ve všech fázích obchodování s lidmi, zejména v souvislosti s a) *náborem*, b) *vykořisťováním* a c) *vyvíjením kontroly a nátlaku na oběti*. Kromě toho mohou obchodníci s lidmi využívat informační a komunikační technologie, včetně sociálních médií a šifrovaných aplikací k tomu, aby pokračovali v kontaktu s oběťmi i poté, co tyto opustily vykořisťovatelské prostředí. Tato skutečnost často brání obětem obrátit se na účinnou pomoc.

Nevládní organizace též poukazují na nárůst *vykořisťování dětí prostřednictvím webových kamer a sociálních sítí*. Objevily se podezření, že pachatelé začali využívat prostředí online her k oslovování potenciálních nezletilých obětí.

Využívání technologií spíše doplňuje, než aby nahrazovalo osobní (offline) interakce.

Pracovní vykořisťování¹⁸

„Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování je v členských státech Rady Evropy na vzestupu a postihuje stále větší počet mužů, žen a dětí. Dochází k němu ve všech hospodářských odvětvích, včetně práce v domácnosti, neregulovaných odvětvích a neformální ekonomice.“

Skupina odborníků Rady Evropy pro boj proti obchodování s lidmi (GRETA) u příležitosti Evropského dne boje proti obchodování s lidmi, který připadá na 18. říjen, zdůraznila naléhavost řešení rostoucí hrozby obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování.

"Rada Evropy zavedla komplexní standardy, které mají státům pomoci v boji proti obchodování s lidmi, kdy tyto byly nedávno dále posíleny přijetím nového doporučení Výboru ministrů se zvláštním zaměřením na obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování."

Monitorovací zprávy skupiny GRETA ukazují, že obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování se stalo hlavní formou obchodování s lidmi ve stále zvyšujícím se počtu evropských států a představuje více než 50 % *identifikovaných obětí* v zemích, jako je Belgie, Lotyšsko, Malta, Moldavská republika, Portugalsko a Spojené království.

Chudoba, nezaměstnanost a rostoucí neformální ekonomika spolu s poptávkou po levné pracovní síle a službách jsou faktory, které vedou k obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování. *Pandemie COVID-19 a ruská agrese proti Ukrajině taktéž zvýšily zranitelnost osob vůči obchodování s lidmi. Stále více obětí je rekrutováno prostřednictvím sociálních sítí a prostřednictvím informačních a komunikačních technologií, což představuje další výzvy pro vyšetřování a stíhání případů obchodování s lidmi.*

Nové *Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy*¹⁹ vyzývá členské státy, aby přijaly vnitrostátní právní předpisy, politiky a strategie pro boj proti obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování. Doporučení vychází z monitorovací práce skupiny GRETA, sborníku osvědčených postupů a pokynů pro boj proti obchodování s lidmi, jakož i z judikatury Evropského soudu pro lidská práva a Evropské sociální charty.

„Členské státy by měly posílit a upřednostnit odhalování případů obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování a identifikace obětí. Neidentifikace obětí obchodování s lidmi může vést k porušení článku 4 Evropské úmluvy o lidských právech.“

¹⁸ Rada Evropy: European Anti-Trafficking Day: States must urgently tackle human trafficking for labour exploitation, dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/european-anti-trafficking-day-states-must-urgently-tackle-human-trafficking-for-labour-exploitation>.

¹⁹ Recommendation CM/Rec(2022)21 of the Committee of Ministers to member States on preventing and combating trafficking in human beings for the purpose of labour exploitation, dostupné na: https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectId=0900001680a83df4.

Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování je v Evropě na vzestupu a týká se stále většího počtu žen, mužů a dětí. Doporučení Výboru ministrů o prevenci a boji proti obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování, přijaté dne 27. září 2022, je proto velmi aktuální. Doporučení vyzývá členské státy Rady Evropy, aby přijaly vnitrostátní právní předpisy, politiky a strategie, které se zabývají obchodováním s lidmi za účelem pracovního vykořisťování, a to na základě přístupu založeného na lidských právech a přístupu zaměřeného na oběti. Doporučení doplňuje stávající právně závazné nástroje, zejména Úmluvu Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi²⁰, a vychází z monitorovací práce a pokynů Skupiny expertů pro opatření proti obchodování s lidmi (GRETA), judikatury Evropského soudu pro lidská práva a závěrů a rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva.

Jeho důvodová zpráva obsahuje komplexní balíček opatření, počínaje prevencí a regulací trhu práce. Úloha veřejných orgánů, včetně inspektorátů práce, je zásadní, aby se zabránilo prostředí, kde se mohou rozšířit širší a závažnější přestupky vůči pracovníkům. Členské státy by měly těmto orgánům poskytnout komplexní mandát, odbornou přípravu a dostatečné lidské a finanční zdroje, aby jim umožnily být pravidelně a proaktivně přítomny ve všech hospodářských odvětvích v jejich jurisdikci, přičemž upřednostňují kontroly na pracovištích v hospodářských odvětvích, která jsou nejvíce náchylná k vykořisťování.

Zpráva zdůrazňuje, že členské státy by dále měly regulovat a monitorovat pracovní a náborové agentury a kontrolovat potenciálně neregulérní praktiky na trhu práce. Pracovníci, včetně migrujících pracovníků, často nejsou zaměstnání přímo v podniku, pro který pracují, ale prostřednictvím náborové agentury a/nebo jsou zaměstnání subdodavateli. Zaměstnávání prostřednictvím personálních agentur nebo subdodavatelů vytváří složité právní situace, které mohou způsobit nejasnosti, které pracovní právní předpisy jsou platné, na koho se obrátit v situacích porušování pracovního práva nebo jaké opravné prostředky mají pracovníci k dispozici.

Členské státy by rovněž měly posílit a upřednostnit odhalování případů obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování a identifikaci obětí. Měly by tedy zavést bezpečné mechanismy pro podávání zpráv a účinných stížností, konkrétní možnosti úpravy pobytového statusu obchodovaných osob a jejich přístupu na trh práce a umožnit reálné postupy k získání odškodnění a zpětné výplaty.

Členské státy by navíc měly definovat parametry pracovního vykořisťování, a to buď prostřednictvím zákona, nebo pokynů, a přijmout pokyny pro jednotlivé země týkající se výkladu a uplatňování pravidel pracovního vykořisťování. Měly by být zřízeny zvláštní vyšetřovací postupy a specializované jednotky v rámci policie a státního zastupitelství s odpovídajícími zdroji a průběžným školením těchto osob.

²⁰ Sdělení č. 33/2017 Sb. m. s., Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi.

Kromě toho by orgány měly zajistit, aby podniky a veřejné organizace jednaly s náležitou péčí a mapovaly a řešily rizika obchodování s lidmi ve svých dodavatelských řetězcích a při zadávání veřejných zakázek.

I. 4 Rozhodovací činnost obecných soudů – výběr²¹

- *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2020 sp. zn. 7 Tdo 1195/2020*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 8. 2021 sp. zn. 7 Tdo 764/2021*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2021 sp. zn. 8 Tdo 478/2021*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2021 sp. zn. 8 Tdo 1127/2021*

I. 5 Rozhodovací činnost Ústavního soudu²²

- ***Nález Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2022 sp. zn. IV. ÚS 2620/21***

„K procesním aspektům náhrady nemajetkové újmy v adhezním řízení“

„Není-li pro stanovení výše nemajetkové újmy (zejména duševní útrapy při usmrcení nebo závažném ublížení na zdraví, dále snížení důstojnosti poškozeného při zásahu do osobnostních práv či újma na tzv. jiných právech) v adhezním řízení postačující vyjádření poškozeného v trestním řízení, nýbrž je nutné rozsáhlé doplnění znaleckým dokazováním, nelze obecným soudům bez dalšího opodstatněně vytýkat porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, nepřistoupí-li k důkaznímu řízení o náhradě nemajetkové újmy v penězích a podle § 229 odst. 1 trestního řádu poškozeného odkáží s jeho nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních.“

I. Okolnosti dané věci

Krajský soud v Plzni uznal spoluobviněné N. H. a I. Č. vinnými jednak zvláště závažným zločinem obchodování s lidmi, jednak přečinem nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, spáchanými ve spolupachatelství. Za tyto trestné činy krajský soud uložil obviněné N. H. úhrnný trest odnětí svobody v trvání sedmi roků, obviněné I. Č. podle stejných ustanovení trestního zákoníku úhrnný trest odnětí svobody v trvání šesti roků a zařadil je k výkonu uloženého trestu odnětí svobody do věznice s ostrahou. Podle § 229 odst. 1 trestního řádu²³ krajský soud odkázal stěžovatelku (poškozenou, v době spáchání trestné činnosti jí bylo necelých 16 let) s jejím nárokem na náhradu nemajetkové újmy v penězích na řízení ve věcech občanskoprávních. K tomu uvedl, že nárok stěžovatelky (uplatněný jejím zmocněncem) je v podstatě nepřezkoumatelný, proto nemohl být akceptován; bylo by nutné provádět další dokazování, které by neúměrně protáhlo trestní řízení. Odvolání spoluobviněných do všech výroků rozsudku krajského soudu a odvolání stěžovatelky proti jeho adheznímu výroku Vrchní soud v Praze ústavní stížností rovněž napadeným usnesením s poukazem na § 256 trestního řádu jako nedůvodná zamítl. Proti usnesení vrchního soudu podala obviněná N. H. dovolání, o němž prozatím Nejvyšší soud nerozhodl.

²¹ Viz zpráva NK za rok 2020, s. 17–21.

²² Viz zpráva NK za rok 2020, s. 21–22.

²³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvedla, že v trestním řízení uplatnila nárok na náhradu nemajetkové újmy v penězích, která jí vznikla v důsledku trestných činů spáchaných na ní spoluobviněnými, a to ve výši 100 000 Kč. Namítá, že postup a rozhodování krajského soudu o jejím nároku měly charakter pouze formální a postrádající dostatečné zohlednění veškerých podstatných aspektů dopadajících na její osobnostní práva. Dále stěžovatelka uvádí, že obecné soudy nedostály nosným důvodům nálezu Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2015²⁴, neboť se svévolně vyhnuly posouzení náhrady nemajetkové újmy, ačkoli předmětné hodnocení zjištěný skutkový stav umožňoval. Stěžovatelka rovněž poukázala na nálezu Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2021²⁵, kde bylo konstatováno, že schopnost poškozeného vnímat zásahy do svých práv nesmí sama o sobě vést k tomu, že mu bude přiznána nižší náhrada.

II. Hodnocení Ústavního soudu

Ústavní soud úvodem konstatuje, že zvláště závažný zločin obchodování s lidmi a přečin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy představují *zásah do osobnostních práv osoby poškozené* (stěžovatelky) již se zřetelem k povaze a závažnosti těchto trestných činů.

Ústavní soud zdůraznil, že je *nutné respektovat odlišnosti jednotlivých nároků, které poškozený může v adhezním řízení uplatnit*. Poškozeným se podle § 43 odst. 1 trestního řádu rozumí ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil. Podle § 43 odst. 3 trestního řádu je poškozený oprávněn také navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, jež byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal.

Z návrhu musí být patrné, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy uplatňuje nebo z jakých důvodů a v jakém rozsahu se uplatňuje nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Důvod a výši škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení je poškozený povinen doložit. Podle § 228 odst. 1 trestního řádu platí, že odsuzuje-li soud obžalovaného pro trestný čin, kterým způsobil jinému majetkovou škodu nebo nemajetkovou újmu, nebo kterým se na úkor poškozeného bezdůvodně obohatil, uloží mu v rozsudku, aby poškozenému nahradil majetkovou škodu nebo nemajetkovou újmu v penězích, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení, byl-li nárok včas uplatněn (§ 43 odst. 3), nestanoví-li tento zákon jinak. Podle § 228 odst. 1 věta za středníkem trestního řádu má soud zákonnou povinnost přiznat poškozenému řádně uplatněný nárok, jsou-li splněny podmínky a současně ve skutkové větě rozsudku je uvedena výše škody nebo rozsah bezdůvodného obohacení, leda by takovému rozhodnutí bránila zákonná překážka nebo byl nárok obžalovaným již v této výši uspokojen.

Zatímco u povinnosti k náhradě škody a k vydání bezdůvodného obohacení zákon stanoví restriktivní podmínky pro odkázání poškozeného s jím uplatněným nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních, u povinnosti k náhradě nemajetkové újmy se srovnatelné normativní řešení neuplatní.

²⁴ Nález ÚS ze dne 15. 12. 2015 sp. zn. I. ÚS 1587/15.

²⁵ Nález ÚS ze dne 3. 8. 2021 sp. zn. II. ÚS 3003/20.

Toto rozlišení není nahodilé ani bezúčelné. Důvod pro něj spočívá v okolnosti, že účelem adhezního řízení je zrychlení a zjednodušení rozhodování o nárocích poškozeného tak, že se rozhodování o nich uskuteční v trestním řízení, pročež poškozený není nucen následně vést občanskoprávní řízení. Hlavním úkolem trestního soudu je rozhodnout o vině a trestu, přičemž zákonná úprava nepředpokládá, že tento soud bude věnovat posouzení nároku poškozeného shodnou míru pozornosti jako odůvodnění výroku o vině

a trestu. Je-li ve skutkové větě rozsudku uvedena výše škody nebo rozsah bezdůvodného obohacení (opírající se o písemné doklady, odborné vyjádření, znalecký posudek apod.), zpravidla nebude vyčíslení předmětného nároku poškozeného právně ani skutkově komplikované, avšak stanovení výše nemajetkové újmy (zejména duševní útrapy při usmrcení nebo závažném ublížení na zdraví, dále snížení důstojnosti poškozeného při zásahu do osobnostních práv či újma na tzv. jiných právech) se v podstatné míře odvíjí ze subjektivní percepce poškozeného. Není-li pro stanovení této výše postačující jeho vyjádření v trestním řízení (vzhledem k osobním specifikům poškozeného apod.), nýbrž je nutné rozsáhlé doplnění znaleckým dokazováním, nelze obecným soudům bez dalšího opodstatněně vytýkat porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, nepřistoupí-li k důkaznímu řízení o náhradě nemajetkové újmy v penězích a podle § 229 odst. 1 trestního řádu poškozeného odkáží s jeho nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních.

Již v nálezu sp. zn. I. ÚS 3456/15²⁶ Ústavní soud připomenul, že jedině až pečlivé uvážení všech kritérií pro určení výše náhrady nemajetkové újmy umožní stanovit její adekvátní kompenzaci. Nárok na náhradu nemajetkové újmy poškozených však nebyl v posuzovaném případě podložen takovými zjištěními soudů, která by umožnila její dostatečně přesnou kvantifikaci na základě shora uvedených kritérií. Ústavní soud v této souvislosti doplnil, že tvrzení a prokázání požadovaných skutečností přitom náleží poškozeným či jejich zmocněnci a soudy nemají povinnost prokazovat je nad rámec, který by byl v rozporu s požadavkem na rychlost a hospodárnost trestního řízení.

Ústavní soud považuje za nepochybné, že k zásahu do osobnostních práv trestnou činností došlo, byť znaleckým posudkem nebyla konstatována existence posttraumatické stresové poruchy ani jiné poruchy, která by měla pro stěžovatelku negativní trvalé následky. Význam zásahu do práva na osobní integritu vyjadřuje již samotná povaha a závažnost trestného činu.²⁷ Tyto skutečnosti však bez dalšího neznamenalí, že výsledky dokazování představovaly dostatečný podklad pro rozhodnutí o náhradě nemajetkové újmy v penězích a zejména pro její výši.

Ústavní soud nepovažuje za excesivní ani konstatování obecných soudů, že disponovaly omezeným množstvím poznatků, které proto nemohly představovat dostatečně ucelený podklad pro (být jen částečné) stanovení výše náhrady nemajetkové újmy v penězích. Důvody, kvůli kterým krajský soud stěžovatelku odkázal s nárokem na náhradu nemajetkové újmy v penězích na občanskoprávní řízení a vrchní soud odvolání stěžovatelky zamítl, jsou v předmětných rozhodnutích (s určitými, v odůvodnění nálezu specifikovanými, výhradami) dostatečně přehledně a srozumitelně vyloženy, nepůsobí a priori nelogicky či neobhajitelně, a lze je označit za projev zásady volného hodnocení důkazů, proti němuž Ústavní soud nemá v posuzované věci důvod zasáhnout. K porušení práva stěžovatelky na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí podle čl. 7

²⁶ Nález ÚS ze dne 9. 8. 2016 sp. zn. I. ÚS 3456/15.

²⁷ Rozsudek NS ze dne 30. 7. 2014 sp. zn. 6 Tdo 347/2014.

odst. 1 Listiny, práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ani jiných ústavně zaručených práv nebo svobod nedošlo.

I. 6 Rozhodovací činnost Evropského soudu pro lidská práva

„Přehled rozhodnutí ESLP vztahujících se k problematice obchodování s lidmi, ale také k problematice otroctví, nevolnictví a nucených nebo povinných prací,“ který zpracovává nejvýznamnější rozhodnutí tohoto soudu ve vztahu k dané problematice je zavěšen na Extranetu státního zastupitelství (NZ-Jana Zezulová-materiály k agendě NZ).

Podkladem tohoto materiálu jsou, kromě úplných znění daných rozhodnutí, tzv. Factsheets vydávaná ESLP - <http://www.echr.coe.int/>. Díky těmto sumarizujícím dokumentům lze poměrně přehledně sledovat vývoj judikatury tohoto soudu ve vztahu k problematice obchodování s lidmi a zákazu otroctví a nucených prací.

Zpráva národní zpravodajky předkládá některá rozhodnutí v oblasti obchodování s lidmi vydaná v průběhu roku 2021 a 2022.

- **Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (první sekce) ze dne 10. 2. 2022 ve věci Al Alo proti Slovensku, č. 32084/19**

„Odsouzení pašeráka migrantů založené na svědeckých výpovědích, které nebyly provedeny před soudem, bylo nespravedlivé“

Je v rozporu s čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy, pokud stěžovatel byl zbaven možnosti vyslechnout nebo nechat vyslechnout svědky, jejichž výpovědi měly zásadní význam pro jeho odsouzení, aniž takový postup byl vnitrostátními soudy dostatečně odůvodněn nebo jinak vyvážen.

I. Okolnosti dané věci

Stěžovatel Jamal Al Alo je syrský státní příslušník narozený v roce 1981, který si odpykává trest odnětí svobody ve věznici Dubnica nad Váhom (Slovensko).

Dne 28. ledna 2017 byl stěžovatel obviněn ze spolčení s dalšími osobami za účelem převážení migrantů. Dva policisté, kteří měli stěžovatele v Bratislavě sledovat, ho viděli se dvěma podezřelými migranty nastupovat do taxíku, který odjel směrem ke slovenské hranici s Rakouskem. Policisté auto zastavili a migranty zadrželi. Stěžovatel i migranti byli vyslechnuti. Stěžovatel uvedl, že je považoval za známé svého otce a pouze jim poskytl ubytování a dopravu. Migranti však tvrdili, že jim stěžovatel zařídil ubytování a převoz do Německa v rámci již dříve sjednané a zaplacené dohody. Stěžovatel, který v této fázi nebyl zastoupen advokátem, se nezúčastnil výslechů těchto osob – migrantů. Neúčastnil se jich ani nikdo v jeho zastoupení.

Stěžovatel byl dne 11. května 2017 shledán vinným a odsouzen k pěti letům odnětí svobody. Stěžovatel se následně odvolal ke Krajskému soudu v Bratislavě a namítal, že došlo k porušení práva na obhajobu, zejména proto, že jeho odsouzení bylo založeno zejména na výpovědi svědků, dvou migrantů, kteří nebyli soudem prvního stupně vyslechnuti. Odvolacímu soudu rovněž poskytl adresy obou migrantů v Rumunsku a Dánsku a jejich doklady totožnosti jakožto žadatelů o azyl v těchto zemích.

Krajský soud jeho odvolání v srpnu 2017 zamítl. Soud, který uznal, že důkazy (svědecké výpovědi) poskytnuté oběma migranty ve fázi před zahájením soudního řízení byly klíčové, rozhodl, že připuštění těchto výpovědí v průběhu soudního řízení bylo podle vnitrostátního práva odůvodněné, protože migranti měli být považováni za „nedosažitelné“, neboť byli mezitím vyhoštěni ze Slovenska.

Kromě toho stěžovatel byl vyrozuměn o výsledku svědků před zahájením řízení, ale svobodně se rozhodl, že se ho nezúčastní. Vzhledem k těmto okolnostem bylo řízení považováno za kontradiktorní. Nejvyšší soud se v březnu 2018 ztotožnil se závěry soudů nižších stupňů.

S odvoláním na článek 6 odst. 1 a 3 písm. c) a d) Úmluvy (právo na spravedlivý proces, právo hájit se sám nebo za pomoci obhájce, právo na výslech svědků) stěžovatel namítal, že mu nebyla poskytnuta právní pomoc v počátečních fázích řízení vedeném proti němu a že jeho odsouzení bylo v podstatě založeno na výpovědích dvou svědků uskutečněných v přípravném řízení a které nemohl vyslechnout u soudu.

II. Hodnocení Soudu

Ve vztahu k tvrzenému porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) a d) Úmluvy Soud odkázal na zásady, které je třeba uplatnit v případě, že se svědek nezúčastní veřejného soudního jednání, které objasnil v roce 2015 v rozsudku velkého senátu ve věci Schatschaschwili proti Německu.

Soud musel zejména zkoumat: zda existoval dobrý důvod pro neúčast svědka u soudu; zda důkazy nepřítomného svědka byly „jediné nebo rozhodující“ a zda existovaly dostatečné „vyrovňovací faktory“, které umožňovaly spravedlivé a řádné posouzení spolehlivosti dotyčných důkazů.

Pokud jde o první zásadu, Soud dospěl k závěru, že *neexistuje žádný pádný důvod pro to, aby byly akceptovány výpovědi z přípravného řízení, které poskytli svědkové migranti namísto toho, aby se skutečně účastnili soudního jednání a byli vyslechnuti osobně.* I když byly orgánům poskytnuty adresy svědků a doklady totožnosti, neučinily žádné kroky, které by stěžovateli umožnily vyslechnout nebo nechat vyslechnout svědky v rámci soudního řízení. Podle Úmluvy o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie existoval zvláštní způsob, jak zajistit jejich účast u soudu na dálku. Pokud jde o druhou zásadu, důkazy, konkrétně výpovědi předložené svědky z řad migrantů, považované odvolacími soudy za „stěžejní“, měly významnou váhu, která mohla znevýhodnit obhajobu.

Konečně, pokud jde o třetí zásadu, vnitrostátní soudy se domnívaly a vláda tvrdila, že právo na kontradiktornost řízení bylo dodrženo, protože stěžovatel byl informován o výsledku svědků – migrantů v přípravném řízení, ale na základě své svobodné vůle se rozhodl, že se ho nezúčastní. Vnitrostátní soudy se proto domnívaly, že se vzdal svých práv.

Soud nicméně konstatoval, že stěžovatelovu volbu nelze v žádném případě uznat jako konkludentní a plné vzdání se práva na výslech svědků. Jakékoli pokyny týkající se výsledku migrantů mu byly jednoduše předány prostřednictvím prvních stránek předtištěných formulářů, na kterých byly přepsány jeho výpovědi z přípravného řízení. Navíc mu nebylo poskytnuto žádné individuální poradenství ohledně důsledků nevyužití jeho práv.

Taková nečinnost orgánů byla ještě zhoršena skutečností, že jim muselo být jasné, že migranti se s největší pravděpodobností nebudou později účastnit soudního řízení vedeného proti stěžovateli a dále skutečností, že jim žalobce při svém prvním výslechu sdělil, že má potíže s porozuměním právním záležitostí. Na tomto základě, *i kdyby volba stěžovatele představovala vzdání se jeho práv, nebyla doprovázena minimálními záruky.* Soud dospěl k závěru, že *stěžovatel byl zbaven možnosti vyslechnout nebo nechat vyslechnout svědky, jejichž výpovědi měly zásadní význam pro jeho odsouzení, aniž by to bylo dostatečně odůvodněno nebo jinak vyváženo.* S ohledem na uvedené proto bylo řízení proti němu jako celek nespravedlivé, což je v rozporu s článkem 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy. Soud dále nepovažoval za nutné samostatně zkoumat podstatu stížnosti podané stěžovatelem podle článku 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy.

- **Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (čtvrtá sekce) ze dne 16. 2. 2021 ve věci V. C. L. a A. N. proti Spojenému království, č. 74603/12 a č. 77587/12²⁸**

„Neposkytnutí dostatečné ochrany dvěma dětským potenciálními oběťmi obchodování s lidmi a podmínky přijatelnosti stížnosti, čl. 26 Úmluvy o boji proti obchodování s lidmi (tzv. „non-punishment“)“

Trestní stíhání obětí nebo potenciálních obětí obchodování s lidmi nemusí nutně porušovat článek 4 Úmluvy. Nicméně státní zastupitelství musí uvést jasné důvody (v souladu s definicí obchodování s lidmi), na základě kterých nesouhlasí s příslušným orgánem ohledně jeho posouzení dotčených osob jako obětí obchodování s lidmi. Děti mohou být označeny za oběť THB i při neexistenci prvku donucení/nátlaku.

ESLP došel k závěru, že neexistuje obecná povinnost nestíhat oběti obchodování s lidmi. Smluvní státy mají ve smyslu článku 26 Úmluvy o boji proti obchodování s lidmi pouze možnost tuto oběť nestíhat. Přestože existence prvku donucení / nátlaku není u dětských obětí obchodování s lidmi nezbytná, ani to neznamená, že by bylo zapovězeno trestně stíhat dětské oběti obchodování s lidmi za jakýchkoliv okolností. Soud se nicméně domnívá, že stíhání obětí nebo potenciálních obětí obchodování s lidmi může být za určitých okolností v rozporu s povinností státu přijmout operativní opatření na ochranu obětí obchodování s lidmi ve smyslu článku 4 Úmluvy. Povinnost přijmout taková opatření zahrnuje dva aspekty – chránit oběť obchodování s lidmi a usnadnit její zotavení. Je zřejmé, že trestní stíhání obětí obchodování může narušit jejich fyzické, psychické a sociální zotavení a mohlo by je ponechat zranitelnými vůči opětovnému obchodování v budoucnu nebo vytvořit překážku pro jejich následné zařazení do společnosti.

Vzhledem k tomu, že označení jednotlivce jako oběti obchodování s lidmi může ovlivnit, zda existují dostatečné důvody pro trestní stíhání a zda je to ve veřejném zájmu, mělo by se (je-li to možné) jakékoli rozhodnutí o tom, zda potenciální oběť obchodování s lidmi stíhat, či nikoli, provádět až poté, co potenciální oběť obchodování posoudí kvalifikovaná osoba. To je obzvláště důležité, jedná-li se o děti. Jakmile posouzení potenciální oběti provede kvalifikovaná osoba, jakékoli následné rozhodnutí státního zástupce bude muset toto posouzení zohlednit. Ačkoli státní zástupce není vázán zjištěními této kvalifikované osoby, měl by následně uvést jasné důvody (v souladu s definicí obchodování s lidmi obsaženou v Palermském protokolu a v Úmluvě o boji proti obchodování s lidmi), proč s posouzením kvalifikované osoby potenciální oběti obchodování nesouhlasí.

²⁸ Viz Zpráva NK za rok 2021.

- **Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (první sekce) ze dne 1. 4. 2021 ve věci A. I. proti Itálii, č. 70896/17²⁹**

„Kontakt obětí obchodování s lidmi s vlastními dětmi“

Soudy nedostatečně zohlednily zranitelné postavení stěžovatelky při hodnocení jejích rodičovských dovedností a při posuzování její žádosti o udržování kontaktu se svými nezletilými dětmi.

Soud zejména zdůraznil, že stěžovatelka byla obětí obchodování s lidmi a nacházela se ve zranitelné pozici. Příslušné orgány stěžovatelce sice poskytly zdravotní a sociální péči, naproti tomu ale soudy nezohlednily její zranitelné postavení při hodnocení jejích rodičovských dovedností a při posuzování její žádosti o udržování kontaktu se svými nezletilými dětmi. V případě zranitelných osob jsou orgány povinny zachovat mimořádnou bdělost a poskytnout těmto osobám zvýšenou ochranu. S ohledem na závažnost dotčených zájmů však příslušné orgány měly v průběhu dotčeného řízení provést podrobnější posouzení zranitelného postavení stěžovatelky. V této souvislosti Soud upozornil na článek 12 odst. 7 Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, který stanoví, že je třeba zohlednit zvláštní potřeby osob ve zranitelném postavení.

ESLP rozhodl, že z výše uvedených důvodů došlo k porušení článku 8 Úmluvy (právo na respektování rodinného života), neboť nebyl kladen dostatečný důraz na důležitost rodinného života stěžovatelky a jejích dětí, což vyústilo v úplný zákaz kontaktu mezi nimi.

- **Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (pátá sekce) ze dne 7. 10. 2021 ve věci Zoletic a další proti Ázerbájdžánu, č. 20116/12³⁰**

„K neprovedení účinného vyšetřování sporných tvrzení migrujících pracovníků o přeshraničním obchodování s lidmi a nucené práci“

Bylo-li stěžovateli dostatečně a opakovaně upozorňováno na jejich sporné tvrzení, že byli vystaveni přeshraničnímu obchodování s lidmi a nuceným pracím na území Ázerbájdžánu, měl stát podle čl. 4 Úmluvy povinnost vést účinné vyšetřování podezření z obchodování s lidmi.

- **Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (velký senát) ze dne 25. 6. 2020 ve věci S. M. proti Chorvatsku, č. 60561/14**

„Porušení práv ve věci chorvatské ženy, která namítala, že byla nucena k prostituci“

Zda určitá situace představuje obchodování s lidmi, nebo jde o samostatný problém nucené prostituce, je otázkou skutkovou, která musí být posouzena ve světle všech relevantních okolností věci. Aby bylo možné zacházení posuzovat podle čl. 4 Úmluvy, musí být přítomny definiční znaky obchodování s lidmi podle mezinárodního práva, tedy jednání obchodníka, účel osobu vykořisťovat a k tomu použité prostředky. Pod čl. 4 Úmluvy spadá vnitrostátní i přeshraniční obchodování s lidmi bez ohledu na to, zda je do něj zapojen organizovaný zločin.

²⁹ Viz Zpráva NK za rok 2021.

³⁰ Viz Zpráva NK za rok 2021.

Zvláštní zacházení s potencionálními obětmi nutně nepředurčuje závěr o tom, zda došlo ke spáchání trestného činu; existuje tedy nezávisle na povinnosti vnitrostátních orgánů vést náležité – účinné vyšetřování.

Potencionální oběti totiž potřebují podporu ještě před tím, než je učiněn závěr, zda došlo k trestnému činu. Opačný přístup by popřel smysl jejich ochrany. Otázka, zda byl spáchán trestný čin, musí být zodpovězena v trestním řízení.

I. 7 Účast v pracovních komisích, přednášky a konference

- Národní zpravodajka je členkou *Mezirezortní koordinační skupiny pro oblast boje proti obchodování s lidmi*, který na národní úrovni odpovídá za koordinaci aktivit, mezinárodní spolupráci, sledování a zavádění dobré praxe. MKS je svolávána minimálně dvakrát ročně. MKS monitoruje plnění úkolů stanovených v Národní strategii boje proti obchodování s lidmi a rovněž v rámci každoročně zpracovávaných zpráv o stavu obchodování s lidmi v ČR. Tyto zprávy podrobně popisují situaci na území ČR a rovněž v zahraničí, existují-li vazby na ČR za daný rok. Jsou zveřejňovány v českém i anglickém znění na webových stránkách Ministerstva vnitra zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>.
- *Národní zpravodajka se podílí na vypracování podkladů pro zprávu o stavu obchodování s lidmi v ČR za příslušný uplynulý kalendářní rok.* Zprávy jsou věnovány problematice obchodování s lidmi jako trestnému činu a doprovodným jevům, které s obchodováním s lidmi úzce souvisejí. Zprávy podrobně popisují situaci na území ČR a rovněž v zahraničí, existují-li vazby na ČR za daný rok. Zpráva je dále zaměřena na zhodnocení plnění priorit v oblasti potírání trestné činnosti obchodování s lidmi, přičemž jsou zde stanoveny nové oblasti zájmu pro rok nadcházející, a to v souladu s *Národní strategií boje proti obchodování s lidmi v ČR pro období 2020–2023*.
- *Národní zpravodajka se zúčastnila jako lektorka semináře Justiční akademie k problematice obchodování s lidmi, který se uskutečnil 16. 2. 2022.*
- *Národní zpravodajka zpracovala na žádost Ministerstva vnitra (sp. zn. 1 SL 118/2022) Podklady pro zpracování Zprávy o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2021.*
- *Národní zpravodajka se dne 16. 3. 2022 zúčastnila online zasedání Mezirezortní koordinační skupiny pro oblast boje proti obchodování s lidmi – Ukrajina.*
- *Ve dnech 04. a 05. 10. 2022 se v Plzni konalo pracovní setkání NCOZ zaměřené na problematiku boje proti obchodování s lidmi a nelegální migraci, kdy jako lektori k prezentaci aktuálních kazuistik a praktických zkušeností, a to rovněž ohledně mezinárodní spolupráce, byli přizváni také státní zástupci se specializací na danou problematiku. Za soustavu státního zastupitelství konkrétně státní zástupci JUDr. Milan Šimek (KSZ Hradec Králové) a Mgr. et Mgr. Jana Jelenová (KSZ Ústí nad Labem). Na pracovním setkání byla odprezentována možná odborná podpora a spolupráce při výměně, vyhodnocování a sdílení operativních informací s EUROPOLEM a Ředitelstvím pro mezinárodní policejní spolupráci Policejního prezidia ČR. Dále možnosti spolupráce s oblastními inspektoráty práce, vykonávajícím svoji působnost ve vztahu k pracovním agenturám a při odhalování*

zastřených forem agenturního zaměstnávání a nelegálního zaměstnávání v rámci jejich kontrolní činnosti. Jako host vystoupil Gerald Tatzberg z Úřadu vyšetřování nelegální migrace a obchodování s lidmi v Rakousku (Bundeskriminalamt – Menschenhandel und Schlepperei), se kterým byly konzultovány možnosti přeshraniční spolupráce a operativních forem zjišťování dat z mobilních telefonů zachycených nelegálních migrantů k odhalování organizátorů jejich nelegální migrace. Nelegální migranti jsou při jejich nelegální migraci během jejich trasy (zejména kam a kdy se mají dostavit k převozu nebo přechodu hranice ad hoc najímanými převaděči) do Schengenského prostoru instruováni prostřednictvím organizátory používané zašifrované aplikace. JUDr. Milan Šimek pak Gerald Tatzberga v rámci svojí prezentace na jeho žádost seznámil s českou právní úpravou trestných činů postihujících obchodování s lidmi a nelegální migraci. Přítomné policisty z jednotlivých Expozitur NCOZ pak také informoval o možnosti, v rámci prohloubení jejich odbornosti, absolvovat v průběhu roku 2023 plánovaný další běh kurzu HELP týkající se obchodování s lidmi, vytvořený v rámci platformy vzdělávání Rady Evropy, o což projevíli zájem. Jejich zájem byl signalizován JUDr. Janě Zezulové, Ph.D, která je odborným garantem tohoto kurzu za Českou republiku. Závěrem bylo pořadatelem konstatováno, že předmětné pracovní setkání přispělo ke sdílení a prohloubení praktických zkušeností a vzájemných kontaktů pro účely další spolupráce v rámci dané problematiky, což je nepochybně v zájmu boje s vysokou mírou latence a obtížemi při odhalování trestné činnosti spočívající v obchodování s lidmi (nucená práce a jiné formy vykořisťování), a nelegální migrace (odhalení a usvědčení organizátorů, nikoli jen ad hoc najímaných převaděčů).

- Dne 24. 8. 2022 se JUDr. Daniela Příbylová, státní zástupkyně KSZ v Českých Budějovicích, zúčastnila jednání s delegací OSCE/ODIHR na téma *Obchodování s lidmi ve vztahu k uprchlické krizi a konfliktu na Ukrajině*. Členové delegace OSCE/ODIHR se zajímali o českou legislativu, která se týká trestné činnosti spočívající v obchodování s lidmi a výroby a distribuce dětské pornografie se zaměřením na důsledky uprchlické krize a války na Ukrajině. Delegace již v této souvislosti prováděla zjištění na Slovensku, v Moldávii a Rumunsku. Měly být totiž zaznamenány poznatky o zneužívání ukrajinských žen a dětí. Smyslem návštěvy delegace bylo zmapování, jak je legislativa jednotlivých států připravena na případné zvýšení počtů trestných činů v oblasti shora naznačené. JUDr. Příbylová zástupce OSCE/ODIHR seznámila s platnou českou legislativou. Vysvětlila skutkovou podstatu zločinu obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku i za pomoci užití konkrétní kazuistiky. Vysvětlila i pojem zvlášť zranitelná oběť. Rozvinula se i diskuze ohledně příčin, které usnadňují pachatelům dopouštět se zmíněné trestné činnosti - prostředí, ze kterého oběti takové trestné činnosti pocházejí, úroveň vzdělanosti, snadná manipulovatelnost obětí, jazyková bariéra, obava, že v případě spolupráce s orgány činnými v trestním řízení bude mít nepříznivý dopad i na rodiny obětí, výhrůžky ze strany pachatele, apod. Byly zmíněny konkrétní případy jak sexuálního, tak pracovního vykořisťování se zaměřením na problematiku prokazování protiprávního jednání. Pozornost byla věnována i právní úpravě pomoci obětem obchodování s lidmi. Zmíněna byla práva zvlášť zranitelných obětí v trestním řízení včetně práva na pomoc nemateriální, ale i náhrady škody či peněžitou pomoc. JUDr. Příbylová uzavřela, že Česká republika má právní rámec agendy obchodování s lidmi dobře nastaven, a to včetně pomoci obětem. Otázkou může být, zda v jednotlivých případech jsou úplně využívány všechny možnosti. Předpokladem k tomu je skutečnost, že jak v rámci policie, tak státního zastupitelství existuje specializace jak na agentu

obchodování s lidmi, tak na agendu trestné činnosti mládeže a na mládeži. Specialisté jsou pak odpovídajícím způsobem školeni, takže příslušné agendě se věnují odborníci. V této souvislosti byla zmíněna i úloha Justiční akademie, která pravidelně organizuje a zajišťuje semináře zabývající se touto problematikou, a to i na mezinárodní úrovni ve spolupráci s EU, OSN apod.

Konference

- **Webinář Rady Evropy „Addressing the risks of human trafficking related to the war in Ukraine – what responses are needed?“** (sp. zn. 1 SL 121/2022)

Řešení rizik obchodování s lidmi v souvislosti s válkou na Ukrajině

Dne 25. 5. 2022 se uskutečnil webinář Rady Evropy, organizace Freedom Fund a La Strada International, zaměřený na řešení rizik obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, v souvislosti s válkou na Ukrajině. Hlavními řečníky webináře byla ředitelka organizace La Strada na Ukrajině, paní Kateryna Cherepakha, členka výboru organizace La Strada International, paní Eefje de Volder a viceprezidentka skupiny expertů Rady Evropy pro boj proti obchodování s lidmi (GRETA), paní Antoaneta Vassileva.

Ruská invaze na Ukrajině vedla k největšímu vysídlení lidí v Evropě od druhé světové války. Organizované zločinecké skupiny i jednotlivci využívají nepřehledné situace k tomu, aby se zaměřili na zranitelné osoby prchající z Ukrajiny za účelem sexuálního a pracovního vykořisťování.

Evropská unie zahájila *nový plán EU pro boj proti obchodování s lidmi*, který má chránit osoby prchající před válkou na Ukrajině³¹, a taktéž aktivovala *směrnici Rady 2001/55/ES o dočasné ochraně*³² na podporu uprchlíků z Ukrajiny. I přesto, že evropské státy i mezinárodní organizace již přijaly řadu opatření na ochranu osob přicházejících z Ukrajiny, i nadále přetrvává riziko, že se tyto osoby mohou stát oběťmi obchodování s lidmi.

Aby bylo možné lépe pochopit, které skupiny osob jsou zvláště ohroženy a proč, provedla organizace La Strada International ve spolupráci s organizací Freedom Fund rychlé posouzení současných nedostatků v oblasti boje proti obchodování s lidmi. *Zpráva*³³

³¹ EU Anti-Trafficking Plan to protect people fleeing the war in Ukraine, dostupné na: https://ec.europa.eu/home-affairs/news/new-anti-trafficking-plan-protect-people-fleeing-war-ukraine-2022-05-11_en.

³² Směrnice Rady 2001/55/ES ze dne 20. července 2001 o minimálních normách pro poskytování dočasné ochrany v případě hromadného přílivu vysídlených osob a o opatřeních k zajištění rovnováhy mezi členskými státy při vynakládání úsilí v souvislosti s přijetím těchto osob a s následky z toho plynoucími (dále jen jako směrnice „Evropské unie o dočasné ochraně“).

³³ Suzanne Hoff & Eefje de Volder: Preventing human trafficking of refugees from Ukraine: A rapid assessment of risks and gaps in the anti-trafficking response.

vypracovaná na základě tohoto hodnocení obsahuje *doporučení* k minimalizaci nebezpečí obchodování s lidmi v důsledku války na Ukrajině.

Během prvních dvou měsíců války byly nuceno z Ukrajiny uprchnout více než pět milionů lidí, kteří hledali útočiště v soudních zemích a dále v Evropě. Kromě toho bylo více než 7,7 milionu lidí vnitřně vysídleno.

GRETA připomíná zvýšenou zranitelnost vysídlených osob vůči obchodování s lidmi. V některých státech již probíhá vyšetřování této trestné činnosti, jejichž oběťmi jsou uprchlíci z Ukrajiny. V této souvislosti se GRETA rozhodla vydat *Pokyny k řešení rizik obchodování s lidmi v souvislosti s válkou na Ukrajině a následnou humanitární krizí* (GRETA: „*Guidance Note on addressing the risks of trafficking in human beings related to the war in Ukraine and the ensuing humanitarian crisis*“). Uvedený materiál byl představen v rámci webináře.

Cílem *Pokynů* je poskytnout praktické rady, které pomohou smluvním státům zajistit, aby si veřejný sektor, nevládní organizace, soukromý sektor i široká veřejnost uvědomovaly rizika obchodování s lidmi za účelem různých forem vykořisťování při jednání s osobami prchajícími před válkou na Ukrajině a jak těmto osobám poskytnout podporu a pomoc s cílem tato rizika minimalizovat. Pokyn se zaměřuje na opatření, která lze provést rychle, bez nutnosti legislativního zakotvení nebo změn.

Pokyny se zabývají širokou škálou otázek, jako je registrace a bezpečné migrační trasy, okamžitá pomoc a integrace, informování a zvyšování povědomí, odhalování potencionálních obětí a obchodníků s lidmi, zranitelné skupiny, jakož i spolupráce, koordinace a sběr dat. Vzhledem k tomu, že účelem těchto pokynů je zaměřit se na preventivní opatření, nesnaží se být vyčerpávající a neřeší otázky týkající se například přístupu obětí obchodování s lidmi ke spravedlnosti.

Mezi *doporučená opatření* patří, mimo jiné, tato:

- ✓ posoudit *zranitelnost osob* prchajících z Ukrajiny v *co nejranější fázi* registračního procesu pomocí indikátorů přízpusobených aktuální situaci a vzít v úvahu, že Ukrajina zůstává zemí původu obětí obchodování s lidmi za účelem různých forem vykořisťování;
- ✓ s cílem předcházet trestné činnosti *zvýšit přítomnost* vyškolených příslušníků donucovaných orgánů, specializovaných jednotek pro boj proti obchodování s lidmi, na hraničních přechodech, vlakových a autobusových nádražích;
- ✓ vytvořit *oficiální a bezpečné cestovní trasy* pro osoby hledající útočiště, a to jak při překračování hranic, tak na území hostitelských zemí, prostřednictvím proaktivních opatření, jako jsou humanitární koridory umožňující bezpečný a legální vstup a tranzit, bezplatná veřejná doprava;
- ✓ *právo na okamžitou pomoc nesmí záviset na státní příslušnosti*;
- ✓ *informovat osoby prchající před válkou na Ukrajině o rizicích obchodování s lidmi* za účelem různých forem vykořisťování (sexuální, pracovní, nucené žebrání, nucené kriminality, odebírání orgánů, nelegální adopce, zneužívání náhradního

- mateřství atd.); tyto informace by měly být poskytovány na Ukrajině, na hranicích, při registraci a v ubytovacích střediscích;
- ✓ zvyšovat povědomí široké veřejnosti o rizicích obchodování s lidmi v souvislosti s válkou na Ukrajině a o tom, jak by se lidé měli chovat při podezření na možný případ obchodování s lidmi;
 - ✓ vyčlenit další lidské, finanční a materiální zdroje pro pohraniční stráž, azylové domy, inspektoráty práce a další, aby se posílila jejich schopnost aktivně odhalovat situace, ve kterých dochází k vykořisťování a identifikovat potencionální oběti obchodování;
 - ✓ *zajistit, aby byl národní referenční mechanismus uplatňován ve všech případech;*
 - ✓ *zvýšit cílenou činnost inspektorátů práce při monitorování rizikových odvětví (např. pohostinství, zemědělství, úklid, práce v domácnosti, myčky aut, masážní studia) a míst, kde bylo v minulosti zjištěno obchodování s lidmi; proaktivně identifikovat nová potenciálně riziková místa a posílit kontrolu;*
 - ✓ *systematicky monitorovat internet, prověřovat inzeráty na pracovní místa, sledovat webové stránky se sexuálními službami pomocí různých technologických nástrojů;*
 - ✓ *s cílem zabránit zmizení a zneužívání dětí urychleně zajistit, aby všechny děti bez doprovodu a odloučené děti byly registrovány a okamžitě využívaly účinnou ochrannou péči, včetně bezpečného a specializovaného ubytování; zajistit rychlou a plynulou výměnu informací o pohřešovaných dětech;*
 - ✓ *v případě pochyb ohledně věku osoby by postupy posuzování věku měly respektovat práva dětí v kontextu migrace a být v souladu s mezinárodními normami;*
 - ✓ *v případě dětí bez doprovodu nebo odloučených dětí by měl být neprodleně jmenován zákonný zástupce (opatrovník);*
 - ✓ *nabídnout pomoc a ochranu náhradním matkám, které uprchly z Ukrajiny a jsou umístěny v zemích, kde náhradní mateřství není legální, včetně přístupu ke zdravotní péči a bydlení. Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, by měly přijmout opatření, která zajistí, aby nemožnost zapsat náhradní rodiče do rodného listu dítěte nevedla k nebezpečným porodům a obchodování s novorozenci;*
 - ✓ *shromažďovat údaje o potencionálních a identifikovaných obětech obchodování s lidmi mezi osobami z Ukrajiny, jakož i o případech vyšetřovaných a stíhaných jako obchodování s lidmi.*

GRETA zdůrazňuje, že rizika obchodování s lidmi spojená s ozbrojeným konfliktem se neomezují pouze na válku na Ukrajině, ani na ukrajinské občany. Doporučená opatření obsažená v těchto pokynech by proto měla být uplatňována v kontextu jakéhokoli ozbrojeného konfliktu a měla by být přínosem pro všechny lidi bez ohledu na jejich státní příslušnost.

Stručné shrnutí webináře:

- *Mezi nejvíce zranitelné osoby lze zařadit zejména ženy a děti*

Odhaduje se, že více než 90 % uprchlíků, kteří uprchli z Ukrajiny, tvoří ženy a děti. Zvýšené riziko, zejména u žen, představuje obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování. Přetrvává též obava před zranitelností žen vůči obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování, například pro práci v domácnosti nebo v jiných odvětvích, jako je pečovatelské, zemědělské, cestovní ruch a úklidové služby. Ženy a dívky na trasách nebo v dočasných přístřešcích jsou také vystaveny zvýšenému riziku

násilí na základě pohlaví. U dětí je zvýšené riziko zranitelnosti dáno zejména, jedná-li se o děti bez doprovodu.

- *Režim dočasné ochrany*

Směrnice Rady 2001/55/ES ze dne 20. 7. 2001 o minimálních normách pro poskytování dočasné ochrany v případě hromadného přílivu vysídlených osob a o opatřeních k zajištění rovnováhy mezi členskými státy při vynakládání úsilí v souvislosti s přijetím těchto osob a s následky z toho plynoucími, stanoví, že členské státy přijmou opatření nezbytná k zajištění povolení k pobytu osobám požívajícím dočasné ochrany, a to na celé období trvání ochrany, dále přístupu na trh práce a bydlení, zdravotní a sociální pomoci a přístupu ke vzdělání pro děti. Jejím cílem je poskytnout okamžitou ochranu a zároveň zabránit zahlcení azylových systémů členských států EU.

Ukrajínští občané, kteří uprchli bez dokladů, a osoby jiné než ukrajinské státní příslušnosti, kteří nemohou předložit doklad o legálním pobytu na Ukrajině, však nemusí mít přístup k režimu dočasné ochrany. Upozorněno bylo také na skutečnost, že se někteří lidé zdráhají zaregistrovat a požádat o dočasnou ochranu z důvodu nedostatku informací o tomto systému nebo jeho nepochopení.

Osoby bez dokladů se dlouhodobě potýkají s obtížemi v přístupu k právům a ochraně, včetně dočasných povolení k pobytu. PICUM³⁴, evropská síť organizací, které podporují migranty bez dokladů, vyjádřila obavy, že se v důsledku situace na Ukrajině tito lidé dostávají do ještě více nejisté situace.

- *Hlavní nedostatky a potřeby*

Uprchlíci stále *nemají dostatek informací*. Příliš mnoho informací od různých aktérů vede k informačnímu zahlcení, dezinformacím či protichůdným informacím. Je potřeba zabránit této roztržitosti. Informace by měly být co nejvíce koordinovány na centrální úrovni, aby bylo možné zajistit přesnost a konzistenci poskytovaných informací.

Ačkoli došlo ke zlepšení v oblasti *registrace k dočasné ochraně* podle směrnice Rady 2001/55/ES o dočasné ochraně, někteří uprchlíci se stále nechtějí registrovat v zemi svého příjezdu. Důvodem mohou být mylné informace, například nesprávné přesvědčení, že se po registraci nebudou moci vrátit na Ukrajinu. Příčinou je však také nedostatečná jistota ohledně ustanovení směrnice týkajících se přesunu ze země, kde se poprvé zaregistrovali (což znamená, že v této zemi ztratí práva na dočasnou ochranu), do jiné země EU (kde budou muset znovu požádat o dočasnou ochranu). Částečně zůstává nejasné, jakým překážkám budou uprchlíci čelit při stěhování do různých zemí EU. Ti, kteří se nezaregistrují nebo se registrují až po vycestování do jiné země, nemají přístup k legálnímu zaměstnání, bydlení, základnímu příjmu, podpoře a další ochraně.

Stále existují skupiny, které jsou *vyloučeny z práv a ochrany* poskytované směrnicí Rady 2001/55/ES o dočasné ochraně, a jsou proto zranitelnější vůči vykořisťování a zneužívání. Všichni uprchlíci by měli být vítáni a měli by mít přístup k ochraně a podpoře.

Zranitelné ženy a děti nemají ve všech sousedních zemích přístup k bezpečným místům, kde by mohly získat informace a podporu. Problémem je také zajištění dostatečné ochrany dětí, zejména *dětí bez doprovodu a odloučených dětí*. Aby se snížilo riziko obchodování

³⁴ Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants.

s lidmi, je jednoznačně zapotřebí zavést účinné mechanismy dočasného opatrovnictví a alternativní bydlení pro děti mimo ústavní péči. V současné době se zdá, že je nedostatek pěstounských rodin a mnoho dětí může být umístěno do ústavní péče, což bude vytvářet zranitelná místa.

Nedostatek finančních prostředků vystavuje uprchlíky z Ukrajiny riziku obchodování s lidmi, a to zejména ty, kteří (z důvodu neregistrace) nemají přístup k finanční podpoře nebo příjmu.

Chybí kapacity, které brání rychlé mobilizaci *psychosociální pomoci a traumatologické péče* v jazyce, kterému lidé rozumí. Také ti, kteří poskytují pomoc v první linii, by měli sami získat podporu a mít přístup k poradenství, aby se zabránilo vyhoření, a to zejména proto, že mnoho dobrovolníků a překladatelů jsou také Ukrajinci, kteří se také musí vyrovnávat s válečnou situací.

Nevládní organizace nejsou strukturálně financovány vládami a jsou často příliš závislé na zahraničních dárcích; je zapotřebí větší strukturální podpory ze strany vlád jednotlivých zemí tak, aby bylo zajištěno pokračování poskytování služeb.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí³⁵ v čl. 11 odst. 4³⁶ ukládá členským státům povinnost přijmout opatření nezbytná k vytvoření vhodných *mechanismů pro včasnou identifikaci, pomoc a podporu obětí* ve spolupráci s příslušnými podpůrnými organizacemi. V současné době má více než polovina členských států EU zavedeny národní referenční mechanismy pro všechny typy obětí, ale několik členských států EU (včetně Polska) je nemá. Ukrajina v současné době rovněž nemá žádný národní akční plán nebo strategii v oblasti obchodování s lidmi. Pro zlepšení včasné identifikace jsou nejčastěji zaváděnými opatřeními osobní ohlašování, osvětové kampaně, používání ukazatelů a kontrolních seznamů, shromažďování zpravodajských informací a uplatňování proaktivních kontrolních mechanismů v azylových a migračních procesech.

Pět cílů společného plánu boje proti obchodování s lidmi (*EU Anti-Trafficking Plan to protect people fleeing the war in Ukraine*)

- ✓ posílit povědomí o rizicích obchodování s lidmi a zřízení specializovaných linek pomoci
- ✓ posílit prevenci proti obchodování s lidmi
- ✓ posílit vymáhání práva a soudní reakce na obchodování s lidmi
- ✓ zlepšit včasnou identifikaci obětí, poskytování podpory a pomoci obětem obchodování s lidmi
- ✓ řešení rizik obchodování s lidmi v nečlenských státech EU.

- **Online konference „No future for Trafficking“** (sp. zn. 4 NZN 611/2022)

Konference s názvem „No future for Trafficking“ se konala dne 13. října 2022, u příležitosti Evropského dne boje proti obchodování s lidmi (*EU Anti-Trafficking Day*),

³⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV.

³⁶ Konkrétně čl. 11 odst. 4 zní: „Členské státy přijmou opatření nezbytná k tomu, aby ve spolupráci s příslušnými podpůrnými organizacemi byly vytvořeny vhodné mechanismy, jejichž cílem je oběti včas rozpoznat a poskytnout jim pomoc a podporu“.

který od roku 2007 Evropská komise vyhlásila na 18. říjen. Konferenci každoročně pořádá Rakouská pracovní skupina pro boj proti obchodování s lidmi ve spolupráci s Vídeňským institutem pro mezinárodní dialog a spolupráci³⁷ a Mezinárodní organizací pro migraci³⁸. Boj proti obchodování s lidmi je prioritou rakouské zahraniční politiky, a to již od založení pracovní skupiny pro boj proti obchodování s lidmi v roce 2004.

Cílem letošní konference bylo navázat na témata posledních tří let, kterými byla digitalizace, pandemie COVID-19 a finanční aspekty obchodování s lidmi, a určit, jak se bude obchodování s lidmi vyvíjet v budoucnosti a jak mu lze předcházet.

Konference se konala v online podobě, a byla zaměřena na snahu zamezit budoucnosti obchodování s lidmi, neboť boj proti obchodování s lidmi je ve většině případů spíše reaktivní než proaktivní. Pachatelé jsou vypátráni, jsou vedena řízení, oběti jsou podporovány a jsou shromažďovány údaje, avšak ve většině případů až jako následná reakce na činnost obchodníků a organizovaných zločineckých skupin. Projevy obchodování s lidmi se navíc rychle mění v souvislosti s aktuálními světovými událostmi i s rozvojem digitalizace. V důsledku toho čelíme, nejen v boji proti obchodování s lidmi, novým výzvám.

Na konferenci bylo vyzdvihnuto, že se stále objevují nové možnosti, jak předcházet pachatelům obchodování s lidmi a chránit zranitelné skupiny obyvatel. Například díky novým digitálním kampaním, můžeme stále častěji a efektivněji upozorňovat na nebezpečí, které obchodování s lidmi představuje. Využívání internetu, právě například prostřednictvím online kampaní bylo kladně hodnoceno v souvislosti s ochranou osob prchajících před válkou na Ukrajině, které se velmi často dostávají do zranitelné pozice a jsou mohou tak být pro obchodníky snadným cílem. Za podstatné je považováno rozšířit informovanost o obchodování s lidmi tak, aby oběti obchodování se dozvěděly, že jsou obětmi a následně věděly, kam se obrátit pro pomoc. Cílené kontroly na hranicích se v souvislosti s krizí na Ukrajině jeví jako žádoucí.

Vídeňská konference o boji proti obchodování s lidmi pod názvem „*Žádná budoucnost pro obchodování s lidmi*“ se pokusila najít cestu, jak v efektivním boji proti obchodování s lidmi přejít od reakce k akci. Hlavní otázkou letošního roku bylo: *Jaký vývoj nás ještě čeká a jaké možnosti máme v boji proti obchodování s lidmi na všech úrovních, abychom zajistili budoucnost bez tohoto závažného porušování lidských práv?*

Konference, která se skládala z jedné panelové diskuse a pěti tematických workshopů (z nichž dva se vzhledem k aktuální situaci věnovaly Ukrajině a vysídleným osobám z této země), se snažila zjistit, jak mohou subjekty zabývající se bojem proti obchodování s lidmi zůstat o krok napřed před pachateli. Je nutné, aby v boji proti obchodování s lidmi byl zaručen komplexní přístup a zapojily se mezinárodní instituce, mezinárodní organizace, nevládní organizace a zástupci podnikatelské a akademické sféry.

1. 8 Trestný čin obchodování s lidmi v dovolací činnosti

³⁷ Vienna Institute for International Dialogue and Cooperation (VIDC).

³⁸ International Organization for Migration (IOM).

JUDr. Ingrid Záhorová Nedbálková

V roce 2022 byla na odboru mimořádných opravných prostředků evidována pouze jedna věc, která prošla dovolacím řízením, kdy pachatelé byli mj. stíháni pro trestný čin obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku. Trestná činnost pachatelů byla sexuálního charakteru. Nejvyšší státní zástupce ohledně této trestné činnosti žádné dovolání nepodal.

Věc byla na odboru Nejvyššího státního zastupitelství vedena pod sp. zn. **1 NZO 722/2022.**

Jde o trestní věc vedenou u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. 49 T 6/2022 a u Vrchního soudu v Praze pod sp. zn. 4 To 36/2022. Trestné činnosti se dopustili dva pachatelé, a to muž LK a žena HK. Obviněný LK byl rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 20. 5. 2022 sp. zn. 49 T 6/2022 uznán vinným zločinem obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. d) trestního zákoníku, přečinem ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku a přečinem kuplířství podle § 189 odst. 1 trestního zákoníku. Obviněná HK byla tímtež rozsudkem uznána vinnou zločinem obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. d) trestního zákoníku, přečinem ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a), b) trestního zákoníku a přečinem kuplířství podle § 189 odst. 1 trestního zákoníku. Trestná činnost byla páchána jak v České republice, tak v zahraničí, konkrétně ve Švýcarsku, kde obviněná HK provozovala penzion s nočním klubem.

Zločinu obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. d) trestního zákoníku se obviněný LK dopustil tím, že poškozenou nezletilou KZ, které v té době ještě nebylo osmnáct let, nabízel k sexuálním službám v tržnici SAPA a v barech v Praze, ale také ji odvezl z jejího bydliště do Švýcarska, kde ji předal majitelce nočního klubu Nicole, tedy právě obviněné HK, přičemž za dopravu poškozené inkasoval částku ve výši nejméně 300 CHF. Obviněná HK se zločinu obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. d) trestního zákoníku dopustila tím, že ve svém nočním klubu provozovaném ve Švýcarsku umožnila ubytování poškozené nezletilé KZ, přičemž poškozená zde poskytovala klientům klubu sexuální služby za úplatu. Takto získané finanční prostředky odváděla z poloviny přímo obviněné, které předala i svůj doklad totožnosti a byla obviněnou vedena k tomu, že nesmí odjet do doby, než si odpracuje částku, kterou za dopravu do Švýcarska obviněná vyplatila obviněnému LK a stejně tak i další náklady vzniklé z jejího pobytu v nočním klubu (náklady na ubytování, stravu, ošacení).

Trestný čin obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku byl ze strany obviněných páchán v jednočinném souběhu s přečinem ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku u obviněného LK a podle § 201 odst. 1 písm. a), b) trestního zákoníku u obviněné HK. Jinak se obvinění trestné činnosti dopustili ve vícečinném souběhu s přečinem kuplířství podle § 189 odst. 1 trestního zákoníku.

Za uvedené trestné činy byl obviněný LK podle § 168 odst. 3 trestního zákoníku za užití § 43 odst. 1 trestního zákoníku a § 58 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku odsouzen

k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání tří let, jehož výkon mu byl podle § 81 odst. 1 trestního zákoníku a § 82 odst. 1 trestního zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání čtyř let. Podle § 67 odst. 1 a § 68 trestního zákoníku mu byl uložen peněžitý trest ve výměře 180 denních sazeb po 300 Kč, tedy ve výši 54.000 Kč. Obviněná HK byla odsouzena podle § 168 odst. 3 trestního zákoníku za užití § 43 odst. 1 trestního zákoníku a § 58 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání tří let, jehož výkon jí byl podle § 81 odst. 1 trestního zákoníku a § 82 odst. 1 trestního zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání pěti let. Podle § 67 odst. 1 a § 68 trestního zákoníku jí byl uložen peněžitý trest ve výměře 180 denních sazeb po 600 Kč, tedy ve výši 108.000 Kč.

Vrchní soud v Praze jako soud odvolací rozsudkem ze dne 21. 7. 2022 sp. zn. 4 To 36/2022 z podnětu odvolání státního zástupce podaného v neprospěch obou obviněných rozsudek soudu prvního zrušil ve výroku o trestech u obviněné HK podle § 258 odst. 1 písm. d), e), odst. 2 trestního řádu, u obviněného LK podle § 258 odst. 1 písm. e), odst. 2 trestního řádu a oba znovu podle § 259 odst. 3 trestního řádu při nezměněném výroku o vině odsoudil podle § 168 odst. 3 za použití § 43 odst. 1 trestního zákoníku. Obviněnému LK za použití § 58 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku uložil úhrnný trest odnětí svobody v trvání čtyř let, pro jehož výkon jej podle § 56 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku zařadil do věznice s ostrahou. Obviněné HK vyměřil trest odnětí svobody v trvání pěti let, pro jehož výkon ji podle § 56 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku zařadil do věznice s ostrahou.

Oba obvinění podali ve věci mimořádný opravný prostředek, a to dovolání z důvodů podle § 265b odst. 1 písm. g) a h) trestního řádu. Přestože jejich námítky neodpovídaly žádnému dovolacímu důvodu, Nejvyšší soud se jimi ve svém rozhodnutí, a to usnesení ze dne 19. 10. 2022 sp. zn. 8 Tdo 910/2022, zabýval, a to se zřetelem na nutnost vyloučení porušení zásad spravedlivého procesu na podkladě čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 38 Listiny základních práv a svobod, a to z hlediska předvídatelnosti postupu soudů a dodržení principů pro proporcionální a spravedlivé ukládání trestu.

Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí konstatoval, že k porušení práva na spravedlivý proces v posuzované trestní věci nedošlo, neboť pokud soud na možnost využít institut prohlášení viny podle § 206c trestního řádu obviněného upozorní a tím i informuje o možnosti ukládat trest za využití § 58 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku, nelze v tomto sdělení shledávat příslib nebo závazek, že jej soud bude aplikovat, ani to nezavazuje odvolací soud, pokud bude o trestu k podaným odvoláním rozhodovat. Jestliže soud poučí obviněného o takové právní úpravě s odkazem na zákonná ustanovení, nejde ani o žádnou formu donucení. Před rozhodnutím soudu nelze předjímat, jaký trest a v jaké výši bude pachatel, jenž prohlásil vinu podle § 206c odst. 1 trestního řádu, uložen (nejde zde o dohodu o vině podle § 175a a násl. trestního řádu). V případě prohlášení viny obviněným podle § 206c odst. 1, odst. 4 trestního řádu postupuje soud při ukládání trestu plně v souladu s podmínkami § 38 až § 42, případně i § 58 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku a až poté, co provede dokazování vztahující se k výroku o trestu a zváží všechny podstatné skutečnosti, může rozhodnout o trestu. Nejvyšší soud neshledal nic, co by svědčilo o trestu, jenž by vykazoval přílišnou a neodůvodněnou tvrdost, naopak zdůraznil vysokou závažnost činu obviněné pro společnost, zejména s ohledem na to, že nedbala nezbytné a nutné ochrany práv dětí, pokud poškozenou nezletilou KZ zapojila do činnosti nočního klubu za účelem provozování prostituce za úplatu, čímž zajistila, aby přivykla nekalému

způsobu života a osvojila si s řádným životem neslučitelné návyky. Pokud jde o obviněného LK, Nejvyšší soud označil rovněž jemu uložený trest za přiměřený, a to zejména proto, že nezletilou KZ nabízel občanům vietnamské národnosti k provozování prostituce, a nakonec ji odvezl do Švýcarska, tedy úplně z dosahu jejich rodičů, bez dostatku finančních prostředků ji ponechal v cizině, čímž ji zbavil možnosti bezproblémového návratu do rodinného prostředí.

Pokud jde o judikaturu vážící se k trestnému činu obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku, je možné zmínit nález Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2022 sp. zn. IV. ÚS 2620/21³⁹, který byl vydán v trestní věci Krajského soudu v Plzni sp. zn. 4 T 5/2019 a Vrchního soudu v Praze sp. zn. 2 To 39/2021. Předmětnou trestní věc se zabýval i odbor mimořádných opravných prostředků pod sp. zn. 1 NZO 979/2021.

Za posledních několik let (od roku 2017) je třeba shrnout, že z valné většiny je trestný čin obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku páchan jako sexuální vykořisťování. Od roku 2017 byly zaznamenány v rámci řízení o dovolání pouze dva případy pracovního vykořisťování, přičemž jeden z nich byl specifický případ (kauza domácí sluha), kdy se rozvinul patologický vztah mezi stejně vzdělanými spolužáky, kteří spolu podnikali. Druhým případem bylo pracovní vykořisťování odehrávající se ve Walsu, kdy obvinění za použití násilí nutili čtyři osoby k úklidovým pracím, kdy následně jim zabavili část výdělku a k výkonu zajištěné práce je dokonce nutili bitím. Lze zaznamenat rovněž neměnnou tendenci, že předmětná trestná činnost je páchána především ve spolupachatelství obvykle v jednočinném, ale častěji ve vícečinném souběhu s dalšími trestnými činy, a to jak mravnostními, tak někdy i drogovými. Pokud jde o otázku trestání, pachatelům jsou ukládány vesměs tresty odnětí svobody s přímým výkonem. Trestná činnost je páchána z větší části na území České republiky, pouze v některých případech má přesah až do zahraničí.

Pokud jde o judikatorní praxi stále zůstává opomenutá verze, že vykořisťování zahrnuje rovněž využívání jiných osob k trestné činnosti⁴⁰. V tomto směru by právní kvalifikace trestným činem obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku mohla postihovat fenomén ekonomické trestné činnosti, kdy pachatel, evidentně organizátor, cíleně vyhledává osoby v nouzi, kterým za drobnou odměnu nabídne možnost vzít si na sebe úvěr, který po čerpání okamžitě dá tomuto pachateli. Tato právní kvalifikace by totiž umožňovala sečíst jednotlivými oběťmi čerpané úvěry jako způsobenou škodu, což dosavadní pojetí neumožňuje. Jako hlavní pachatelé úvěrových podvodů jsou totiž postihováni přímo ti, kteří úvěry čerpají, a ti, kteří z této trestné činnosti profitují, jsou postihováni pouze jako organizátoři jednotlivých úvěrových podvodů u každé z obětí, což neumožňuje v rámci právní kvalifikace a tomu odpovídající trestní sazby postihnout i onu způsobenou škodu, a to proto, že pokračování na účastenství různých pachatelů není možné. Tímto směrem by bylo třeba nasměrovat právní praxi.

Je třeba zdůraznit, že v aplikační praxi soudů právní kvalifikace trestným činem podle § 168 nečiní problémy. Je zcela respektováno judikatorní rozhodnutí č. 24/2012 Sb. rozh. tr., které mj. uvádí, že jednání pachatele, který osobu mladší osmnácti let přiměl, zjednal, najal, zlákal nebo svedl k provozování prostituce nebo z takového jejího jednání kořistil, nelze kvalifikovat jako trestný čin kuplířství podle § 189 trestního zákoníku, nýbrž jako trestný čin obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku, který je s ohledem

³⁹ Blíže viz kapitola: I. 5 Rozhodovací činnost Ústavního soudu.

⁴⁰ Viz směrnice Evropského parlamentu Rady 2011/36/EU ze dne 5. 4. 2011 o prevenci obchodování s lidmi v boji proti němu a ochraně obětí.

na osobu poškozeného (dítě ve smyslu § 126 trestního zákoníku) trestným činem speciálním. Tento právní názor doposud nebyl v dosavadní rozhodovací činnosti soudu zpochybněn, ale naopak byl akceptován a v souladu s ním již bylo postupováno v řadě rozhodnutí, např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2011 sp. zn. 7 Tdo 1412/2011, ze dne 14. 12. 2011 sp. zn. 3 Tdo 105/2011 nebo ze dne 30. 3. 2016 sp. zn. 4 Tdo 356/2016, v nichž bylo v souladu s tímto vysloveným názorem trestné zneužívání dětí za účelem pohlavního styku nebo prostituce či kořistění z těchto praktik posuzováno jako zločin obchodování s lidmi podle § 168 odst. 1 trestního zákoníku.

Pokud jde o trestnou činnost páchanou na dětech, je možné zmínit nejasnosti ohledně právního výkladu k pojmu dětské pornografie. Soudy se spíše striktně drží názoru, že za dětskou pornografii nelze označit takové dílo, které nezachycuje zcela obnažené pohlavní orgány dětí. Opírají se přitom o rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 12. 2004 sp. zn. 7 Tdo 1077/2004, publikované pod č. 35/2005 Sb. rozh. tr. Uvedená problematika byla řešena v dovolání nejvyššího státního zástupce podaném v neprospěch obviněného proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 1. 2021 sp. zn. 10 To 74/2020 ve věci vedené u Krajského soudu v Hradci Králové pod sp. zn. 2 T 3/2015, kdy věc byla na odboru mimořádných opravných prostředků vedena pod sp. zn. 1 NZO 5030/2021.

Za zmínku stojí především skutečnost, že předmětná trestní věc byla objasněna na základě úspěšné mezinárodní spolupráce prostřednictvím společného vyšetřovacího týmu Atelier (Česká republika, Švédsko, Španělsko) a související žádosti o právní pomoc. Eurojust tento případ s ohledem na jeho výsledek, který vyústil v odsouzení desítek pachatelů v různých zemích, využívá pod názvem „Studio“ jako modulový v rámci pravidelných školení o fungování společných vyšetřovacích týmů a podpůrné činnosti Eurojustu. Ve všech zemích, které byly na věci zainteresovány, rovněž i v USA, bylo přitom na všechny, i neobnažené snímky zhotovené obviněným nahlíženo jako na dětskou pornografii, neboť byly považovány za snímky zachycující nemravné sexuální pózování dětí, byť bez zobrazení jejich obnažených pohlavních orgánů. V žádném případě se nejednalo o zobrazení krásy dítěte nebo o dětský modeling, jak se snažil tvrdit obviněný. V předmětné trestní věci bylo apelováno na to, že v dnešní době je třeba vnímat inklinaci společnosti k přísnějším pravidlům morálky, pokud jde nejen o dětskou nahotu, ale i spojování dětí s erotikou, přičemž tento posun je zřetelný a společnost jej otevřeně zastává. Bylo rovněž argumentováno pronikavým zpřísněním právní úpravy od 1. 7. 2002. Před tímto datem byla výroba, šíření, dovážení a publikace obrazových nosičů v případě dětské pornografie trestná jen pokud došlo k zobrazení sexuálního styku s dítětem. Později byl v souvislosti s dětskou pornografií kriminalizován ten, kdo uváděl do oběhu, rozšiřoval, činil veřejně přístupným, vyráběl, dovážel, provázel nebo vyvážel anebo za tím účelem přechovával pornografická díla, písemné materiály, nosiče zvuku nebo obrazu, zobrazení nebo jiné předměty ohrožující mravnost, která zobrazují dítě. Takto bylo zpřísněno ustanovení § 205 trestního zákona č. 140/1961 Sb., v němž byl definován trestný čin ohrožování mravnosti. Zákonem č. 271/2007 Sb., došlo k zavedení nových skutkových podstat do trestního zákona, a to přechování dětské pornografie podle § 205 trestního zákona a zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 205b trestního zákona. V novém trestním zákoníku účinném od 1. 1. 2010 dětskou pornografii postihovala dvě ustanovení, a to § 192 a § 193 trestního zákoníku, kdy první zakládá skutkovou podstatu trestného činu výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií a druhé skutkovou podstatu trestného činu zneužití dítěte k výrobě pornografie. Zákonem č. 330/2011 Sb. došlo k rozšíření předmětu ochrany v § 192 trestního zákoníku, neboť namísto původního znění, které chránilo pouze dítě, došlo k rozšíření ochrany také na osoby, které se jeví být dítětem. Novelou trestního zákoníku č. 141/2014 Sb., v § 192 trestního zákoníku zákonodárce přidal ustanovení, jímž se kriminalizuje získání přístupu k dětské pornografii

prostřednictvím informačních nebo komunikačních technologií. Následně byla za § 193 trestního zákoníku vložena další dvě ustanovení, kdy v § 193a trestního zákoníku byla zavedena nová skutková podstata účasti na pornografickém představení a v § 193b trestního zákoníku skutková podstata navazování nedovoleného kontaktu s dítětem.

V posuzované trestní věci bylo argumentováno tím, že již v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 12. 2004 sp. zn. 7 To 1077/2004 se za pornografické dílo zobrazující dítě obvykle pokládají snímky obnažených dětí v polohách vyzývavě předvádějící pohlavní orgány za účelem sexuálního uspokojení, dále snímky dětí zachycující polohy skutečného nebo předstíraného styku s nimi, popřípadě i jiné obdobně sexuálně dráždivé snímky dětí. Právě do poslední jmenované kategorie bylo podle názoru prezentovaného v dovolání možné zařadit snímky obviněného, v nichž cíleně oblečené dětské modely instaloval tak, aby jeho fotografie, nikoli prvoplánově, ale zastřeně, pracovaly se sexuálním motivem. Dále bylo argumentováno tím, že takové pojetí odpovídá i definici dětské pornografie, jak je uvedena v čl. 2 písm. c) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV. Za dětskou pornografii je v tomto dokumentu označen jakýkoliv materiál zobrazující dítě, které se účastní skutečného nebo předstíraného jednoznačně sexuálního jednání, jakékoliv zobrazení pohlavních orgánů dítěte prvotně k sexuálním účelům, jakýkoli materiál, který zobrazuje osoby se vzhledem dítěte, která se účastní skutečného nebo předstíraného jednoznačně sexuálního jednání nebo každé zobrazení pohlavních orgánů osoby se vzhledem dítěte k prvotně sexuálním účelům nebo realistické obrázky dítěte, které se účastní jednoznačně sexuálního jednání nebo realistické obrázky pohlavních orgánů dítěte k prvotně sexuálním účelům. V posuzované trestní věci z dané definice na jednání obviněného podle názoru prezentovaného v dovolání dopadala ta pasáž, v níž je odkazováno na realistické obrázky dítěte, které se účastní jednoznačně sexuálního jednání.

Nejvyšší soud však usnesením ze dne 25. 10. 2021 sp. zn. 6 Tdo 832/2021 dovolání nejvyššího státního zástupce podle § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu odmítl.

V případech, kdy je *sporný pornografický charakter díla*, je proto třeba zvažovat i právní kvalifikaci trestným činem ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, neboť ze strany pachatelů předmětné trestné činnosti jsou děti předčasně erotizovány, neboť ve věku dřívějším, než ve vývoji přirozeném bývají stylizovány do rolí neodpovídajících jejich věku, neboť erotiku v žádném ohledu není možné spojovat s tak nízkým věkem. V takových případech platí, že děti se adaptují na obdobné zacházení a budou je brát jako normu, a proto je třeba zvažovat otázku ohrožení mravního vývoje dětí.

Současně je třeba upozornit na právní posouzení trestným činem sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 1 alinea druhá, odst. 3 trestního zákoníku případně § 186 odst. 2, 3 písm. a) trestního zákoníku. Tato uvedená právní kvalifikace zůstala upozaděna v případě, kdy na obviněného byla podána obžaloba pro jednání právně kvalifikované jako přečin zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193 odst. 1 trestního zákoníku (trestní věc vedená u Obvodního soudu pro Prahu 9 pod sp. zn. 43 T 166/2001 a u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 9 To 85/2022, na odboru mimořádných opravných prostředků byla věc vedena pod sp. zn. 1 NZO 5021/2022). V tomto případě,

s ohledem na umělecký charakter díla, nebylo možné zvažovat, že jde o dětskou pornografii. Proto bylo namísto vedle právní kvalifikace trestným činem ohrožování dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku zvažovat i právní kvalifikaci trestným činem sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 1 alinea druhá, odst. 3 trestního zákoníku, podle něž je trestně odpovědný ten pachatel, který k pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování přiměje jiného zneužívaje jeho bezbrannosti spáchá-li takový čin na dítěti. V případě osmileté nezletilé poškozené XX bylo možné zvažovat stav bezbrannosti, neboť ze strany rodičů byla obviněnému předávána do plné péče, přičemž s ohledem na to, jak se jí věnoval, měla v něj plnou důvěru. Vzhledem k věku nedokázala ještě rozlišit, zda je požadavek obviněného na to, aby se vysvlékla a v určitých pozicích postavila před fotoaparát, legitimní či nikoliv. Nabízela se i právní kvalifikace podle § 186 odst. 2, 3 písm. a) trestního zákoníku, neboť trestného činu sexuálního nátlaku se podle něj dopustí pachatel, který k obnažování přiměje jiného, zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu, dopustí-li se takového jednání na dítěti. V posuzované trestní věci nebyl alarmující charakter samotných fotografií, ale okolnosti jejich vzniku. Nezletilou poškozenou XX matka často svěřovala do péče svého známého, obviněného, ten zneužil vztahu, který s nezletilou poškozenou navázal. Nezletilá poškozená se tak ocitla sama bez vědomí rodičů ve fotografickém ateliéru, kde ji obviněný instruoval, aby se vysvlékla a dle jeho dispozic zaujímala určité pozice, a to s vidinou odměny ve formě plyšové hračky, přičemž nezletilá poškozená zjevně nemohla sama posoudit vhodnost požadavků obviněného. Obviněný, u něhož byla diagnostikována parafilie, se v tomto kontextu dostal do kontaktu se svlečeným dítětem, což je již samo o sobě znepokojující.

Problematika dětské pornografie rezonuje i v trestních věcech souvisejících s trestnou činností páchanou na dětech na sociálních sítích, které děti běžně užívají jako prostředek seznamování. Jde o případy, kdy pachatelé vyzývají pod falešnou identitou dětské objekty k tomu, aby pořídily obrazový záznam svého nahého nebo alespoň částečně obnaženého těla a ten jim poslaly. Pokud dítě nezaujme sexuálně dráždivou pozici, soudy takové jednání právně nekvalifikují jako trestné činy výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle § 192 trestního zákoníku a zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193 trestního zákoníku, dokonce někdy docházejí k závěru, že jde o jednání úplně beztrestné (viz rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 13. 12. 2022 sp. zn. 8 To 288/2022 v trestní věci vedené na Okresním soudě v Tachově pod sp. zn. 1 T 104/2022). Tento názor byl rozporován dovoláním nejvyššího státního zástupce podaným ve věci sp. zn. 1 NZO 5009/2023 v neprospěch obviněného, o němž dosud nebylo rozhodnuto.

I. 9 Dokumenty

Tuzemské

- *Ministerstvo vnitra: NÁRODNÍ STRATEGIE BOJE PROTI OBCHODOVÁNÍ S LIDMI V ČESKÉ REPUBLICE NA OBDOBÍ 2020–2023*
<https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>
- *Ministerstvo vnitra: Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2021*
<https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>.

- Ministerstvo práce a sociálních věcí: Zajištění ochrany nezletilým dětem bez doprovodu přicházejícím z Ukrajiny
https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Let%C3%A1k_odborn%C3%ADci_090322.pdf/53900cf0-400b-b317-7c46-164587dbdbdc.
- ZPRÁVA ZA ROK 2021 O STAVU VYŘIZOVÁNÍ STÍŽNOSTÍ PODANÝCH PROTI ČESKÉ REPUBLICE K MEZINÁRODNÍM ORGÁNŮM OCHRANY LIDSKÝCH PRÁV
https://justice.cz/documents/12681/722987/Zpr%C3%A1va+KVZ+za+rok+2021_w eb.pdf/2d1ce61a-3e25-415f-907c-7e23489f30ad.

Zahraniční

- Evropská komise: COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS on the EU Strategy on Combatting Trafficking in Human Beings 2021–2025
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021DC0171>
- UNODC: Exploitation and Abuse: The Scale and Scope of Human Trafficking in South Eastern Europe, dostupné na: <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/Webstories2022/exploitation-and-abuse-the-scale-and-scope-of-human-trafficking-in-south-eastern-europe.html>.
- U.S. Department of State: 2022 Trafficking in Persons Report
<https://www.state.gov/reports/2022-trafficking-in-persons-report/>.
- ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ: Zpráva o pokroku dosaženém v oblasti boje proti obchodování s lidmi (čtvrtá zpráva)
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0736&qid=1676971562597&from=EN>.
- SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ o strategii EU pro boj proti obchodování s lidmi, 2021–2025
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0171&qid=1676978489086&from=EN>.
- Evropská komise: EU Anti-Trafficking Plan to protect people fleeing the war in Ukraine, dostupné na: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/anti-trafficking-plan-protect-people-fleeing-war-ukraine-2022-05-11_en.
- Suzanne Hoff & Eefje de Volder: Preventing human trafficking of refugees from Ukraine: A rapid assessment of risks and gaps in the anti-trafficking response, dostupné na: https://freedomfund.org/wp-content/uploads/UkraineAntiTraffickingReport_2022_05_10.pdf.
- GRETA: Guidance Note on addressing the risks of trafficking in human beings related to the war in Ukraine and the ensuing humanitarian crisis, dostupné na: <https://rm.coe.int/guidance-note-on-addressing-the-risks-of-trafficking-in-human-beings-r/1680a663e2>.

- Rada Evropy: *Online and technology-facilitated trafficking in human beings, Full report 2022*, dostupné na: <https://rm.coe.int/online-and-technology-facilitated-trafficking-in-human-beings-full-rep/1680a73e49>.
- Rada Evropy: *European Anti-Trafficking Day: States must urgently tackle human trafficking for labour exploitation*, dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/european-anti-trafficking-day-states-must-urgently-tackle-human-trafficking-for-labour-exploitation>.
- *Recommendation CM/Rec(2022)21 of the Committee of Ministers to member States on preventing and combating trafficking in human beings for the purpose of labour exploitation*, dostupné na: https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a83df4.

I. 10 Statistika

**§ 168 zákon č. 40/2009 Sb.
(§ 232a zákon č. 140/1961 Sb.)**

	stíháno	obžalováno	odsouzeno	zproštěno	zastaveno
2010	26	26	11	9	0
2011	33	31	21	7	0
2012	33	31	13	6	0
2013	30	30	22	0	0
2014	25	25	6	0	0
2015	19	18	22	5	0
2016	19	19	8	4	0
2017	16	16	15	4	0
2018	18	18	16	2	0
2019	21	21	12	0	1
2020	10	9	8	8	0
2021	22	21	21	3	0
2022	22	18	16	2	0

II. Nelegální migrace

JUDr. Jana Zezulová, Ph.D.
asistentka Mgr. Žaneta Vašíčková

II. 1 Obecně

Nelegální migrace na území České republiky

Podle zprávy Ministerstva vnitra o nelegální migraci za období od 1. 1. 2022 do 31. 12. 2022⁴¹ bylo na území České republiky při nelegální migraci zjištěno celkem 29 235 osob.⁴² Zásadní vliv na nárůst v oblasti nelegální migrace v roce 2022 měla migrační vlna zejména syrských uprchlíků, u kterých s ohledem na aktuální vnitropolitickou situaci a bezpečnostní situaci v jejich domovině existuje překážka k vycestování, tzn. mezinárodní právo neumožňuje jejich navrácení zpět do domovského státu. V naprosté většině se jednalo o občany třetích zemí, kteří směřují do Evropy zejména přes země západního Balkánu.

Česká republika je i nadále *zemí tranzitní a nikoli zemí cílovou*. Ze strany migrantů není téměř využívána možnost požádat si o mezinárodní ochranu na našem území.

Z důvodů strmého nárůstu tranzitní nelegální migrace přes území České republiky rozhodla dne 29. 9. 2022 Vláda České republiky o dočasném znovuzavedení ochrany vnitřní hranice České republiky, a to do 25. 1. 2023. V rámci těchto kontrol bylo do 31. 12. 2022 při tranzitní nelegální migraci zjištěno celkem 9 404 osob a zároveň 140 převaděčů. Bylo provedeno přes dva a půl milionu kontrol osob.

Z celkového počtu bylo 29 034 osob odhaleno při nelegálním pobytu a 201 osob bylo zjištěno při nelegální migraci přes vnější schengenskou hranici České republiky.

Z pohledu státní příslušnosti se nelegální migrace dopouštějí nejčastěji občané Sýrie (20 981 osob), Ukrajiny (2 850 osob), Moldavska (1 010 osob), Turecka (772 osob) a Gruzie (309 osob).

Největší počet nelegálně pobývajících cizinců byl odhalen v Jihomoravském kraji, kde bylo celkem zjištěno 14 130 osob při nelegálním pobytu.

Nelegální migrace s neregulárními cestovními doklady

Neregulárním cestovním dokladem se při nelegálním pobytu prokázalo celkem 259 osob, což je o 44 osob méně, než ve shodném období roku 2021. Nejčastěji se jednalo o občany Sýrie, Moldavska a Ukrajiny.

Tranzitní nelegální migrace

Při tranzitní nelegální migraci přes území České republiky bylo odhaleno celkem 21 852 osob, kdy v meziročním porovnání shodných období došlo k vysokému nárůstu, a to o 20 522 osob. V souvislosti s pozemní hranicí bylo zjištěno 21 639 osob a 213 osob bylo zjištěno v souvislosti se vzdušnou hranicí.

⁴¹ Policie ČR: Nelegální migrace v ČR v období od 1. 1. 2022 do 31. 12. 2022, dostupné na: <https://www.policie.cz/clanek/nelegalni-migrace-v-cr-v-obdobi-od-1-1-2022-do-31-12-2022.aspx>.

⁴² V porovnání s rokem 2021 došlo ke zvýšení o 18 065 osob (tj. + 161,7 %).

Osoby využily k přepravě zejména vlaky (2 830 osob), dodávky a mikrobusy (1 658 osob) a osobní automobily (1 144 osob).

Nelegální migrace spojená se situací na Ukrajině⁴³

Celkem od 24. února 2022, kdy Rusko zaútočilo na Ukrajinu a způsobilo tím masivní uprchlickou vlnu, udělilo Ministerstvo vnitra dočasnou ochranu 473 216 lidem (stav k 31. prosinci 2022). Od počátku ruské agrese na Ukrajině do konce prosince bylo evidováno přes 15,1 milionů příchoďů z Ukrajiny do EU přes hraniční přechody s Polskem, Slovenskem, Maďarskem a Rumunskem. Ke konci prosince bylo zároveň zaznamenáno přes 10,2 milionů návratů zpět na Ukrajinu.

Aktuální situace na migračních trasách

Z pravidelné souhrnné zprávy Ministerstva vnitra o migraci za IV. čtvrtletí⁴⁴ roku 2022 vyplývá, že ve čtvrtém čtvrtletí roku 2022 přicestovalo do Evropy nelegálně celkem 48 577 migrantů⁴⁵, z toho 37 399 po moři (Španělsko, Itálie, Řecko, Malta a Kypr) a 837 po zemi.

Od počátku roku 2022 přicestovalo do Evropy nelegálně celkem 122 485 osob (z toho 116 573 osob připlulo po moři a 5 912 osob přicestovalo po zemi).

Zdroj: OAMP; Nelegální migrace na hlavních migračních trasách za období od 1. 1. 2022 do 31. 12. 2022, Zpráva Ministerstva vnitra o migraci za IV. čtvrtletí roku 2022.

⁴³ Ministerstvo vnitra: Čtvrtletní zpráva o migraci – IV. 2022, dostupné na:

<https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace.aspx>.

⁴⁴ Ministerstvo vnitra: Čtvrtletní zpráva o migraci – IV. 2022, dostupné na:

<https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace.aspx>.

⁴⁵ Ve čtvrtém čtvrtletí roku 2021 se jednalo o 38 236 migrantů.

Zpráva o situaci v oblasti nelegální migrace za rok 2022 – podklady 2. oddělení odboru obchodu s lidmi a nelegální migrace NCOZ SKPV⁴⁶

Zpráva byla poskytnuta *plk. Mgr. Vítězslavem Bolfem*, vedoucím odboru obchodování s lidmi a nelegální migrace k zařazení informací do Zprávy národní zpravodajky pro boj proti nelegální migraci za rok 2022.

Situace v oblasti nelegální migrace byla v roce 2022 do jisté míry ovlivněna, v důsledku útlumu světového šíření onemocnění COVID-19, postupným rušením opatření zavedených za účelem ochrany zdraví, veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti. K rušení těchto opatření přistupovaly všechny státy schengenského prostoru, čehož využívaly také organizované skupiny zabývající se trestnou činností na úseku nelegální migrace, k opětovnému zvýšení svých aktivit.

Rychlým přijetím zákonů č. 65/2022 Sb., 66/2022 Sb. a 67/2022 Sb., (tzv. „*Lex Ukrajina*“) v březnu 2022, kterými Česká republika reagovala na invazi vojsk Ruské federace na území Ukrajiny, *de facto* nedošlo k nelegální migraci ukrajinských státních příslušníků do České republiky, neboť těmto byl legalizován pobyt udělením dočasné ochrany.

V roce 2022 byla nejvíce využívanou cestou k převozům nelegálních migrantů tzv. „balkánská trasa“, která začíná v Turecku, odkud se větví na dva hlavní směry. Jedna větev byla směřována přes území Řecka a pokračovala přes Albánii/Makedonii – Srbsko – Maďarsko – Slovensko/Rakousko – ČR do SRN. Druhá větev byla směřována přes Bulharsko – Rumunsko – Maďarsko – Rakousko/Slovensko – ČR do SRN. Nelegální migranti, jejichž destinací byla Itálie, putovali po trase Albánie – Srbsko – Bosna a Hercegovina – Chorvatsko.

Mezi nejčastěji zajištěné nelegální migranty v České republice patřili v roce 2022 státní příslušníci Sýrie, kteří prchali před přetrvávající občanskou válkou, která na území Sýrie propukla v březnu 2011. Dalšími nejčastěji zadrženými nelegálními migranty byli státní příslušníci Afghánistánu, kteří postupně opouštěli zemi v důsledku opětovného ovládnutí většiny území islamistickým hnutím Tálibán, který podporuje striktní výklad práva šaría, včetně zavádění přísných pravidel každodenního života a tvrdých trestů za jejich porušení. Nadto byl zaznamenán zvýšený zájem o převozy osob pocházejících z Irácké republiky.

Mezinárodní skupiny pachatelů zabývající se organizováním převozů nelegálních migrantů, využívaly pro přepravu cizích státních příslušníků bez povolení k pobytu a pohybu v schengenském prostoru především osobní vozidla, která jsou pro tyto účely zajišťována v různých autopůjčovnách. Oproti trendu z roku 2021 byly k přepravě nelegálních migrantů mnohem méně využívány nákladové plochy kamionů. Nadále pokračovalo využívání mezinárodní letecké přepravy nelegálních migrantů, především leteckých spojů z Řecka do Prahy. Mezinárodní organizované skupiny pachatelů obstarávaly nelegálním migrantům pro tuto cestu padělané cestovní doklady států schengenského prostoru. Jedná se však o finančně nákladný způsob přepravy, navíc za využití padělaných či pozměněných cestovních dokladů, proto není předpoklad zvýšení přílivu nelegálních migrantů do ČR tímto způsobem. Pokračujícím trendem v tranzitní nelegální migraci je využívání osobní přeshraniční vlakové přepravy přes území ČR, a to zejména ze Slovenské republiky.

⁴⁶ Zpráva o situaci v oblasti nelegální migrace za rok 2022, podklady 2. oddělení odboru obchodu s lidmi a nelegální migrace NCOZ SKPV.

V roce 2022 byl zaznamenán vznik nových organizovaných skupin za účelem páchaní této trestné činnosti, na jejichž činnosti se z části, jako členové, podíleli státní příslušníci ČR, kteří měli za úkol obstarávat vozidla určená pro transport nelegálních migrantů, dále zajišťovali řidiče pro jednotlivé převozy, popřípadě se sami účastnili převozů nelegálních migrantů jako řidiči. Dalšími členy těchto organizovaných skupin pachatelů byli cizinci s pobytovým oprávněním na území ČR, kteří pochází z Ukrajiny, Vietnamu či z některé ze zemí Blízkého východu. Všechny tyto organizované skupiny mají mezinárodní charakter, což znamená, že jsou částečně tvořeny členy z řad cizích státních příslušníků a působí ve více státech.

Pro nelegální migranty ČR zůstala i v uplynulém roce především *zemí tranzitní*, k čemuž přispívá dodržování přísných podmínek azylového řízení, méně lukrativní systém sociálních dávek a absence rodinných příslušníků nelegálních migrantů na území ČR, kteří do schengenského prostoru přicestovali v předchozích letech.

V oblasti nelegální migrace pro rok 2023 lze očekávat obdobný vývoj jako v roce 2022. Česká republika nadále zůstane především tranzitní zemí. Může dojít ke vzniku nových organizovaných skupin osob zabývajících se různými formami nelegální migrace (převážení v různých dopravních prostředcích, včetně využití mezinárodních vlakových spojů a pravidelných mezinárodních leteckých linek, padělání dokladů totožnosti států schengenského prostoru). Předpokládáme, že i nadále bude nejvyužívanější migrační trasou tzv. „balkánská cesta“. V důsledku uvalování mezinárodních politických sankcí, vznikajících a přetrvávajících válečných konfliktů a přijímání různých bezpečnostních opatření ze strany jednotlivých států tvořících schengenský prostor, však současně nelze do budoucna vyloučit vznik nových forem nelegální migrace a nových migračních tras.

Případ trestné činnosti realizovaný NCOZ v roce 2022

V červnu 2022 detektivové Národní centrály proti organizovanému zločinu SKPV, sekce zločineckých struktur, odboru obchodu s lidmi a nelegální migrace, na základě výsledků vedeného prověřování pod krycím názvem BRANCH, zahájili trestní stíhání šesti osob jako obviněných dle § 160 odst. 1 tr. řádu pro trestný čin organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice podle ustanovení § 340 odst. 1, odst. 3 písm. a) trestního zákoníku. Tato mezinárodní organizovaná skupina osob měla nejméně od března 2021, organizovat převozy nelegálních migrantů pocházejících z Vietnamské socialistické republiky, a to přes území Maďarska, Slovenska, České republiky, Německa a Belgie do cílové země, kterou byla zpravidla Francie, nebo Velká Británie. K převozům členové organizované skupiny používali převážně osobní motorová vozidla, kdy v určitých případech v závěrečné fázi převozu nakládali nelegální migranty také na nafukovací motorové čluny a tím měli ohrožovat jejich životy.

Zpráva zvláštní zmocněnkyně Rady Evropy pro migraci a uprchlíky zaměřená na Českou republiku a na Slovensko⁴⁷

Zvláštní zmocněnkyně Rady Evropy pro migraci a uprchlíky (dále jen „zvláštní zmocněnkyně“), paní Leyla Kayacik, ve své zprávě vyzdvihla účinnou reakci České republiky na bezprecedentní situaci týkající se války na Ukrajině, jejímž výsledkem je rychlé zřízení dobře fungujících registračních center, v nichž úzce spolupracují národní, místní i nevládní aktéři, aby lidem prchajícím z Ukrajiny poskytli dočasnou ochranu.

⁴⁷ Rada Evropy: Report of the fact-finding mission to the Czech Republic by Ms Leyla Kayacik, Special Representative of the Secretary General on Migration and Refugees, 4 - 6 May 2022, dostupné na: <https://rm.coe.int/report-of-the-fact-finding-mission-to-the-czech-republic/1680a72648>.

Přestože Česká republika nemá s Ukrajinou společnou hranici, čísla ukazují, že je konfliktem na Ukrajině zasažena stejně jako země, které s ní přímo sousedí. V době návštěvy (ve dnech 4.–6. května 2022) bylo v zemi oficiálně registrováno a status dočasné ochrany získalo přibližně 323 000 ukrajinských uprchlíků, z toho přibližně 130 000 nezletilých. Toto číslo představuje přibližně 3 % populace, což Českou republiku řadí mezi jednu z hlavních destinací pro osoby prchající z Ukrajiny.

V České republice byla od 22. března 2022 dlouhodobá víza pro pobyty nad 90 dnů nahrazena zjednodušeným režimem provádějícím směrnici EU o dočasné ochraně⁴⁸, který byl uzákoněn v rámci programu „Lex Ukrajina“.

V rámci Akčního plánu na ochranu zranitelných osob v souvislosti s migrací a azylem a na základě příslušných standardů Rady Evropy zvláštní zmocněnkyně nabídla oběma zemím *vypracovat komplexnější a systematictější postup posuzování zranitelnosti osob se zvláštními potřebami, zejména nezletilých osob bez doprovodu*. Další navrhovaná podpora zahrnuje pomoc příslušným orgánům v úzké spolupráci s dalšími mezinárodními organizacemi, zejména s UNHCR⁴⁹, *v boji proti obchodování s lidmi, při identifikaci obětí sexuálního vykořisťování a zneužívání, včetně dětí, při zajišťování bezpečnosti žen v přijímacích zařízeních a při prevenci genderové podmíněného násilí*. Vládní zmocněnkyně rovněž nabídla odborné znalosti Rady Evropy na podporu zúčastněných stran poskytujících psychologickou nebo traumatologickou pomoc; na usnadnění jazykového začlenění dospělých osob, jakož i na uznávání kvalifikací pro přístup na trh práce. Pokud jde o děti bez doprovodu, navrhuje se rovněž podpora související s jejich identifikací, přijetím a jmenováním jejich opatrovníků.

Ze zprávy lze podrobněji uvést:

Děti bez doprovodu a odloučené děti

Děti, které prchají před válkou a hledají ochranu v cizí zemi, jsou obzvláště zranitelné a potřebují zvláštní podporu a vedení. Ačkoli polovinu uprchlíků prchajících z Ukrajiny tvoří děti, jen malý počet z nich je bez doprovodu nebo odloučených. Podle údajů Ministerstva práce a sociálních věcí se v době návštěvy zmocněnkyně v České republice nacházelo asi 90 dětí bez doprovodu, většinou starších 16 let. Vzhledem k tomu, že Česká republika nemá vnější hranici s Ukrajinou, nemusí být děti bez doprovodu systematicky evidovány, což zvyšuje riziko jejich pohřešování.

Přednost při umisťování dětí do náhradní rodinné péče by měl mít *nejlepší zájem dítěte* a nedávno přijaté normy Rady Evropy o upřednostňování rodinné péče.

Mnoho dětí přišlo s osobou, která není zákonným zástupcem (strýc nebo teta, prarodiče, kamarád, soused). Ze zprávy vyplývá, že české orgány uplatňují flexibilní přístup ve snaze *udržet skupinu po úplné registraci pohromadě*. Pokud děti přijedou samy, úřady se snaží najít blízkého příbuzného, který by převzal dítě do opatrovnictví⁵⁰.

⁴⁸ Směrnice Rady 2001/55/ES ze dne 20. července 2001, o minimálních normách pro poskytování dočasné ochrany v případě hromadného přílivu vysídlených osob a o opatřeních k zajištění rovnováhy mezi členskými státy při vynakládání úsilí v souvislosti s přijetím těchto osob a s následky z toho plynoucími.

⁴⁹ United Nations High Commissioner for Refugees neboli Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky.

⁵⁰ Tzv. „guardianship responsibility“.

Specifické problémy byly identifikovány v souvislosti s *děťmi bez doprovodu staršími 16 let*. Ukrajinské právní předpisy jim dávají právo na *volné cestování mimo Ukrajinu, aniž by k tomu potřebovaly souhlas rodičů*. Považují se proto za již osamostatněné a nechtějí tak být v pěstounské péči nebo opatrovnictví. Někdy se záměrně vyhýbají registraci, protože si nejsou jisté, ve které zemi chtějí zůstat a nechtějí se nutně setkat s příbuznými v zahraničí. Speciálně vyškolení sociální pracovníci by měli tyto děti, u nichž existuje vysoké riziko zneužívání, násilí a obchodování, identifikovat a navázat s nimi kontakt, a to již při jejich registraci.

Prioritou pro děti bez doprovodu by mělo být také *sloučení rodiny*. Mělo by být vyvinuto aktivní úsilí o vypátrání rodinných příslušníků v jiných zemích, mělo by být provedeno systematické posouzení s cílem zjistit, co je v nejlepším zájmu dítěte, měl by být vyžádán souhlas rodičů a příslušným orgánům by měly být sděleny informace o případném stěhování dětí bez doprovodu do sousedních zemí.

Ochrana před násilím a boj proti obchodování s lidmi

Většina uprchlíků z Ukrajiny jsou děti a mladé ženy, které jsou tak obzvláště zranitelné vůči vykořisťování a zneužívání. Ačkoli v době návštěvy zvláštní zmocněnkyně nebyly v České republice oficiálně identifikovány žádné takové případy, rozšiřují se obvinění ze sexuálního násilí a znásilnění, kterého se dopouštějí ruští vojáci na civilistech na Ukrajině, včetně dívek a chlapců.

Ukrajinské oběti násilí, včetně sexuálních válečných zločinů spáchaných na Ukrajině, mohou podat trestní oznámení v souladu se zásadou univerzální jurisdikce. Zvláštní zmocněnkyně zdůrazňuje význam dokumentace těchto zločinů a oceňuje, že česká policie začala vyšetřovat podezření z válečných zločinů na Ukrajině a shromažďovat svědectví uprchlíků nebo jimi pořízené audiovizuální materiály, které zásadním způsobem přispějí k řádné dokumentaci konkrétních zločinů.

Riziko obchodování s lidmi se zvýšilo v prvních dnech ruské agrese, kdy existovalo velké množství nekontrolovaných osob, které nabízely dopravu a ubytování. Rada Evropy vyzvala státy, aby urychleně jednaly a chránily uprchlíky z Ukrajiny před obchodováním s lidmi.

Země sousedící s Ukrajinou rychle přijaly opatření (sběr dat, monitorování osob nabízejících podporu, poskytování informací přicházejícím uprchlíkům o riziku obchodování s lidmi). Vzhledem k tomu, že Česká republika má se sousedními zeměmi EU pouze otevřené pozemní hranice, nebylo možné zavést účinné registrační postupy k prevenci obchodování s lidmi. Ze zprávy však vyplývá, že podezřelé případy jsou účinně řešeny policií. Informace o rizicích obchodování s lidmi se šíří buď oficiální cestou, nebo prostřednictvím nevládních organizací. Informační materiály byly k vidění v navštívených registračních a podpůrných centrech.

Je třeba zintenzivnit a systematizovat úsilí o prevenci a boj proti obchodování s lidmi, přičemž je třeba vycházet z pokynů a doporučení monitorovacího orgánu Rady Evropy, skupiny odborníků pro boj proti obchodování s lidmi (*GRETA*). Poskytování jasných informací o nebezpečí obchodování s lidmi v ukrajinštině, ruštině a angličtině by mělo pomoci identifikovat rizikové ukazatele. Mělo by také upozornit na rizika vyplývající ze sociálních sítí, zejména při zveřejňování osobních údajů za účelem vyhledání pomoci a měly by být posíleny nepřetržitě fungující linky pomoci.

EUROPOL – 6. výroční zpráva o činnosti EMSC (European Migrant Smuggling Centre) – 2022⁵¹

„Převaděčství migrantů je pro organizované zločinecké skupiny klíčovou činností a bude jí i nadále, dokud bude existovat poptávka po zprostředkovatelských službách a možnost zisku.“

Zločinecké sítě zapojené do převaděčství migrantů jsou *přizpůsobivé*, dobře reagují na nastalé změny v poptávce/nabídce a jsou flexibilní, pokud jde o používané trasy a *modus operandi*. Zločinci navíc plánují své trasy s využitím dostupné infrastruktury, jako je aktuální dopravní logistika, cestovní omezení, přítomnost donucovacích orgánů nebo povětrnostní podmínky.

Převaděčství migrantů do EU a v rámci EU se spoléhá na různé dopravní prostředky. Velká část nelegálních migrantů je do Evropy *pašována po moři*, přičemž na přeplněných lodích migranti často riskují své životy. Těm, kteří jsou schopni zaplatit mnohem vyšší poplatky, nabízejí převaděči bezpečnější zprostředkování cesty, například na *rekreačních plavidlech nebo letecky*. Po souši převaděči vedou migranty pěšky nebo je ukrývají v různých typech vozidel, jako jsou *osobní automobily, dodávky, (mini)autobusy, nákladní automobily a přívěsy, karavany, taxíky nebo vlaky*.

Letecké převaděčství do EU nebo v rámci EU s sebou nese vyšší poplatky za převaděčství, často na úhradu dodání padělaných dokladů. *Podvody s doklady* jsou klíčovým prvkem závažné a organizované trestné činnosti v EU, neboť umožňují páchaní různých trestných činů, včetně převaděčství migrantů. Podvody s doklady umožňují převaděčství legálními cestami, ale usnadňují i podvodnou legalizaci pobytu v EU.

Převaděči migrantů často vzájemně spolupracují, a to jak mezi zeměmi, tak na různých úsecích převaděčských tras. Mnozí převaděči si postupem času vybudovali *vlastní síť* a získali znalosti o nelegálním podnikání v této oblasti, což jim umožňuje působit nezávisle na větších nebo významnějších zločineckých skupinách.

Vedoucí převaděčských sítí mohou organizovat trestnou činnost na dálku, přičemž využívají možnosti, které nabízí *online prostředí* a digitální řešení, jež jsou v *modus operandi* převaděčů migrantů již všudypřítomná. Bezplatná a oblíbená digitální řešení a platformy, jako jsou sociální sítě a mobilní aplikace, jsou často využívány k různým účelům, jako je reklama, nábor, komunikace, koordinace, vedení, převod peněz nebo sledování činnosti donucovacích orgánů.

Ačkoli *celkové zisky* je stále obtížné odhadnout, mnoho příkladů z praxe ukazuje na lukrativní povahu převaděčství migrantů. Někteří převaděči vyžadují platby předem, zatímco jiní využívají obchodní model *„pay-as-you-go“* nebo dostanou svoji odměnu po úspěšném příjezdu do cíle. Praní špinavých peněz zahrnuté do činnosti pašeráků zahrnuje formální nebo neformální systémy převodu peněz, jako je bankovníctví hawala nebo investice do legálního podnikání/obchodu nebo nemovitostí.

Převaděčství migrantů v rámci EU, pokud jde o *druhotné pohyby*, zůstává pro EU jednou z klíčových hrozeb. Jedná se o rozmanitý, dynamický a často vícesměrný jev, který je podporován trvalou poptávkou ze strany nelegálních migrantů, kteří uvízli v EU. Trasy

⁵¹ Europol, European Migrant Smuggling Centre: 6th Annual Report 2022, dostupné na: <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EMSC%206%20th%20Annual%20Report.pdf>.

z prvních míst vstupu do EU (Itálie, Španělsko, Řecko, Kypr a v poslední době Litva a Polsko) do cílových zemí, jako je Francie a Německo, jsou nadále využívány převaděčskými sítěmi působícími v rámci sekundárních pohybů. Mnohé z těchto sekundárních pohybů navíc pokračují i při zprostředkování cesty z EU, například do Spojeného království. Západní Balkán zůstává pro sekundární pohyby kritický, přičemž zločinecké sítě aktivně nabízejí své služby nelegálním migrantům přímo v regionu, zejména v místech, kde se jich shromažďuje mnoho, jako jsou přijímací střediska a regionální dopravní uzly.

V roce 2021 se zvýšil počet hlášení o převaděčských aktivitách na většině tras do EU a uvnitř EU. Převaděčské sítě nadále využívaly k pašování nelegálních migrantů do EU převážně *tři středomořské vstupní trasy a západoafrickou trasu*. Byly však zaznamenány určité změny. Příjezdy po moři na Kypr se v roce 2021 ztrojnásobily a nahradily Řecko jako významnou oblast vylodění na trase přes východní Středomoří. Migrační tlak na trase přes východní hranice přes Bělorusko poukázal na flexibilitu a pohotovost převaděčů v EU, kteří pohotově zaměřili svůj zájem na tuto oblast a na sekundární pohyby zde zahájené. Západobalkánské trasy zůstaly klíčové pro převaděčské aktivity v rámci sekundárních pohybů přes EU.

Zprávy monitorovacího týmu Europolu (EPMT) – výběr za rok 2022⁵²

Informace získané v Europolu naznačují, že zprostředkování nelegálního přistěhovalectví do EU na hlavních vstupních trasách se v roce 2022 ve srovnání s prvními měsíci roku 2021 zvýšilo.⁵³

Zprávy EPMT monitorují organizaci a zprostředkovávání nelegální migrace a popisují pašování migrantů jako mezinárodní zločinecké podnikání. Jednotlivé, Europolem zveřejňované zprávy by měly sloužit jako podklad pro odhalování organizovaných zločineckých skupin aktivních při napomáhání a organizování nelegální migrace, k iniciaci vyšetřování po celé Evropě a k podpoře, sledování, vyšetřování a předcházení organizování nelegální migrace.

- *Vojenská agrese Ruska proti Ukrajině: Potenciální dopad na převaděčství migrantů v EU a reakce Europolu*

Europol obdržel informace⁵⁴ o vyšetřování ukrajinské zločinecké sítě organizující nelegální překračování hranic do EU a poskytující osobám, kterým bylo umožněno překročení hranice, falešné doklady, které potvrzují jejich úmysl nastoupit do zaměstnání v Polsku. Byly však shromážděny důkazy identifikující tyto osoby, které z Polska bezprostředně cestují do jiných zemí EU (zejména do Litvy, Lotyšska a Estonska).

Europol vyslal operační týmy složené z odborníků Europolu a policistů do všech členských států EU sousedících s Ukrajinou (Maďarsko, Polsko, Rumunsko a Slovensko), ale také do Moldavska, aby podpořil vnitrostátní orgány při včasném odhalování trestné činnosti související s ruskou válkou proti Ukrajině, včetně boje proti zločineckým sítím zabývajícím se převaděčstvím migrantů a obchodováním s lidmi.

⁵² Zprávy monitorovacího týmu Europolu (EPMT) jsou publikovány na Extranetu státního zastupitelství – NK-Jana Zezulová.

⁵³ Zpráva ze dne 24. 5. 2022.

⁵⁴ Zpráva ze dne 21. 6. 2022.

Europol obdržel několik nových příspěvků týkajících se možných případů obchodování s ukrajinskými státními příslušníky, včetně případu možného náboru prostřednictvím sociálních médií, a nadále aktivně podporuje své partnery při vyšetřování.

Bez souvislosti s ruskou válkou jsou nadále odhalovány podezřelé osoby z Ukrajiny, které usnadňují sekundární pohyb nelegálních migrantů z různých zemí původu (Afgáneci, Indové, Pákistánci, Syřané a Turci) ve vozidlech (osobních automobilech, dodávkách).⁵⁵

- *Převaděčství migrantů na vnější hranici EU s Běloruskem a související zprostředkované druhotné pohyby*⁵⁶

Europol nadále sleduje vývoj na vnější hranici EU s Běloruskem a zaměřuje se na zapojení zločineckých sítí do migračního tlaku směrem do Litvy, Lotyšska a Polska a na zprostředkované sekundární pohyby. Europol nadále podporuje postižené země EU tím, že do Litvy a Polska vysílá své zaměstnance a úředníky.

- *Španělsko – hlavní vstupní bod do EU a tranzitní země do jiných destinací*⁵⁷

Na začátku roku 2022 Španělsko zůstalo pro nelegální migranty jedním z hlavních vstupních bodů do EU. Navíc v prvním čtvrtletí roku 2022 oproti minulému roku počet nelegálních migrantů ve Španělsku vzrostl o 34,7 %. Hlavní trasou pro pašování migrantů do Španělska byla západoafrická cesta na Kanárské ostrovy. Španělsko je také tranzitní zemí, která je ovlivněna zprostředkovaným druhotným pohybem do jiných členských států EU a do třetích zemí.

Zločinecké sítě umožňují nelegálním migrantům schovat se na trajektech nebo v nákladních automobilech, které jsou převáženy na trajektech plavících se do Velké Británie. Cena za zprostředkování nelegální migrace může být až 6 000 EUR.

- *Pašování migrantů přes Lamanšský průliv*⁵⁸

V roce 2021 byly *malé lodě a čluny* nejvíce preferovaným způsobem dopravy užívaným pašeráky ke zprostředkování nelegální migrace ze severní Francie do Velké Británie. V roce 2022 pašeráci pokračují ve využívání malých lodí k pašování nelegálních migrantů k přeplavení Lamanšského průlivu. Dne 23. března 2022 zadržely francouzské a britské orgány celkem 23 malých lodí s celkem 943 nelegálními migranty na palubě, což byl nový denní rekord pro rok 2022. Tyto počty jsou velmi blízko k nejvyššímu dennímu počtu lodí a osob evidovanému za rok 2021. Současně Europol pravidelně získává informace o zprostředkovatelích přepravy lodního vybavení přes Belgii, Francii, Německo a Nizozemsko.

Německo bylo označeno jako jedna z hlavních zemí, odkud zločinecké sítě zásobují pašeráky na Lamanšském průlivu vybavením a loděmi. Obdobné zločinecké sítě byly evidovány v Nizozemsku. Přestože se tyto zločinecké sítě tváří být nezávislé, operují na základě silné mezinárodní spolupráce. Zakoupené zboží (vybavení a lodě) je nejčastěji skladováno v Nizozemsku, odkud je těsně před plánovaným odjezdem odváženo na domluvené místo ve Francii.

⁵⁵ Zpráva ze dne 17. 5. 2022.

⁵⁶ Zpráva ze dne 17. 5. 2022.

⁵⁷ Zpráva ze dne 5. 5. 2022.

⁵⁸ Zpráva ze dne 22. 3. 2022.

- *Afghánští státní příslušníci a převaděčství migrantů v EU*⁵⁹

Ve sledovaném týdnu patřili afghánští státní příslušníci k nejčastějším národnostem nelegálních migrantů zachycených v Rakousku (64 případů), Bulharsku a Německu. Byly hlášeny skupiny afghánských státních příslušníků převáděných společně s nelegálními migranty různých státních příslušností ve vozidlech přes Rakousko (převaděči z Afghánistánu, Černé Hory, Rumunska), Maďarsko (převaděči z Rumunska, Slovenska, Itálie, Moldavska, Srbska).

Státní příslušníci Afghánistánu nadále přijížděli na Kypr vydávající se za studenty přes nelegálně provozované letiště Tymvou v části Kypru, která není pod účinnou kontrolou kyperské vlády.

Státní příslušníci Afghánistánu rovněž patřili k nejčastějším národnostem nelegálních migrantů směřujících do Itálie na lodích vyplouvajících z Turecka. Během sledovaného týdne se v Itálii vylodilo 104 afghánských státních příslušníků poté, co byli zachráněni z plachetnice odplouvající z tureckého Marmarisu. Celkem bylo hlášeno pět událostí týkajících se afghánských nelegálních migrantů připlouvajících do Itálie na rekreačních plavidlech a plachetnicích.

- *Ohrožení životů migrantů v důsledku bezohledného chování při převaděčských akcích*⁶⁰

Je známo, že převaděči migrantů a zločinecké sítě, specializující se na převaděčství migrantů, používají vůči nelegálním migrantům, příslušníkům donucovacích orgánů a členům jiných zločineckých sítí *násilí*. V roce 2022 počet případů týkajících se použití násilí ze strany členů převaděčských sítí pokračuje, přičemž chování převaděčů nadále vede k obětem a zraněným.

Ve sledovaném týdnu pokračovalo hlášení o bezohledném chování zprostředkovatelů během převaděčských akcí, které ohrožuje životy nelegálních migrantů i policistů snažících se je zadržet a zatknout. V jednom případě se marocký státní příslušník, který řídil dodávku, snažil vyhnout policistům, kteří ho identifikovali, a vysokou rychlostí ujet, přičemž sjel ze silnice a ohrozil životy 14 nelegálních migrantů na palubě vozidla.

V jiném případě se dva syrští státní příslušníci pokusili převézt 8 nelegálních migrantů z Maďarska na Slovensko. Při pokusu o útěk před maďarskými hlídkami ujížděli podezřelí vysokou rychlostí, nakonec sjeli ze silnice a s vozidlem havarovali. Vozidlo bylo zapáleno, čímž vzniklo bezprostřední riziko ohrožení životů nelegálních migrantů, zejména vzhledem k tomu, že tři z nich cestovali v kufru.

Další událost se týkala syrského zprostředkovatele, který řídil dodávku s 11 Syřany na palubě a který se pokusil policii uniknout a později byl zatčen poté, co policisté po několika varovných výstřelech použili zbraně. Dne 25. srpna 2022 narazil autobus se 48 nelegálními migranty na palubě do policejního kontrolního stanoviště a hlídkového vozu poté, co ho pronásledovala jiná policejní hlídka. V důsledku nehody zemřeli dva policisté, kdy řidiči se nejprve podařilo uprchnout, později však byl zatčen. Řidičem byl nezletilý Syřan, který vozidlo řídil nelegálně a většina převážených migrantů byli rovněž syrští občané.

⁵⁹ Zpráva ze dne 30. 8. 2022.

⁶⁰ Zpráva ze dne 30. 8. 2022.

- *Česká republika*

V období mezi 23. až 29. květnem 2022 české orgány zachytily 96 nelegálních migrantů, převážně státních příslušníků Sýrie (85). Většina nelegálních migrantů byla odhalena v dodávkách příjíždějících ze Slovenska. V některých případech skupiny nelegálních migrantů čítaly 11 až 31 osob.⁶¹

Mezi 29. srpnem a 4. zářím 2022 zachytily české úřady 1 288 nelegálních migrantů, většinou syrských státních příslušníků. Nelegální migranti přicházeli převážně ze Slovenska. Kromě toho bylo zadrženo devět zprostředkovatelů.⁶²

- *Klíčové poznatky – výběr*

- ✓ Počet událostí týkajících se převaděčství migrantů na malých člunech, kteří se dostávají do Spojeného království přes Lamanšský průliv, stále roste.
- ✓ Podvody s vízy zůstávají dostupným a bezpečným prostředkem vstupu do schengenského prostoru.
- ✓ Stále častější jsou zprávy o pašerácích migrantů, kteří využívají vozidla na západobalkánských trasách.
- ✓ Státní příslušníci Afghánistánu byli i nadále nelegálně pašováni: přes pevninu na západobalkánských trasách, letecky přes Kypr nebo po moři z Turecka do Itálie. V menším počtu případů jsou jako převaděči hlášeni také státní příslušníci Afghánistánu.
- ✓ Informace získané v Europolu naznačují, že zprostředkování nelegálního přistěhovalectví do EU na hlavních vstupních trasách se v roce 2022 ve srovnání s prvními měsíci roku 2021 zvýšilo.
- ✓ Zvýšil se počet hlášení o převaděčích migrantů využívajících dodávky k usnadnění druhotného pohybu v EU.
- ✓ Zvýšilo se pašování migrantů na rekreačních a rybářských plavidlech z Turecka do Itálie.
- ✓ Státní příslušníci Afghánistánu byli i nadále jednou z nejčastěji hlášených národností nelegálních migrantů převáděných do EU nebo v rámci EU.
- ✓ Moldavští státní příslušníci jsou najímáni zločineckými skupinami k pašování migrantů v autech a dodávkách po západobalkánských trasách.
- ✓ Přetrvává pašování tureckých státních příslušníků přes západobalkánské trasy.
- ✓ Počet případů nelegální migrace afghánských státních příslušníků oproti minulým týdnům vzrostl.
- ✓ V první čtvrtině roku 2022 bylo Španělsko hlavním vstupním bodem pro nelegální migranty ke vstupu do EU.
- ✓ Byly zaznamenány případy možného zneužití osobních dokladů ke vstupu a pohybu v rámci EU
- ✓ V roce 2022 byl zaznamenán nový denní rekord v počtu malých člunů a nelegálních migrantů, kteří byli odhaleni při pašování přes Lamanšský průliv.
- ✓ Na začátku roku 2022 se ve srovnání s minulým rokem zvýšilo pašování na lodích z Turecka do Itálie. Afghánští státní příslušníci jsou nejčastější národností pašovanou na této trase.
- ✓ Padělání dokladů zůstává klíčovým faktorem umožňujícím pašování migrantů.
- ✓ Zločinecké sítě nadále používají nebezpečné metody ke zprostředkování nelegální migrace na západobalkánských trasách. Europol nadále dostává

⁶¹ Zpráva ze dne 31. 5. 2022.

⁶² Zpráva ze dne 6. 9. 2022.

informace o případech převaděčství, spojených s dopravními nehodami způsobenými bezohlednými řidiči, jež často vedou ke zraněním a obětem na životech.

- ✓ Rostoucí počet hlášených případů migrantů z Afriky, kteří cestují z Litvy v autobusech s padělanými doklady.
- ✓ Online platformy pro nábor řidičů k pašování migrantů a využívání platform pro sdílení automobilů ke kontaktování potenciálních zprostředkovatelů.

EUROJUST – pracovní skupina Focus Group

- *Focus Group*

Za účelem dalšího posílení boje proti pašování migrantů zřídila Agentura EU pro justiční spolupráci v trestních věcech – Eurojust – v roce 2020 pracovní skupinu *Focus Group*, která sdružuje státní zástupce ze všech členských států EU, kteří se zabývají problematikou pašování migrantů a nelegální migrace.

Mezi klíčové aktivity Focus Group patří sdílení osvědčených postupů vyšetřování případů pašování migrantů, analýza trendů a nového vývoje operačních taktik organizovaných zločineckých skupin zapojených do případů pašování migrantů a nelegální migrace, studium dopadu posunů v trasách pašování migrantů a shromažďování informací o aktuálních výzvách a diskuse o možnostech mezinárodní justiční spolupráce v boji proti tomuto konkrétnímu typu přeshraniční trestné činnosti. Společné vyšetřovací týmy jsou jedním z nejefektivnějších nástrojů používaných v mezinárodní spolupráci v trestních věcech. Spolupráce mezi jednotlivými členskými státy za podpory Eurojustu je tak Eurojustem plně podporována a vítána jako efektivní způsob vyšetřování trestné činnosti s nelegální migrací spojené. Jak však vyplynulo, stále přetrvává problém se spoluprací se třetími státy (státy mimo EU), s nimiž se spolupráce navazuje obtížněji a tato skutečnost představuje pro Eurojust do budoucna výzvu.

Pozornost skupiny je též zaměřena na *zneužívání správních postupů, jako jsou fiktivní sňatky*. Zásadní je též brát v úvahu neustále se měnící *modus operandi* zločineckých organizací.

V roce 2022 byla organizována celkem *tři online setkání členů pracovní skupiny*, která umožňují sdílení aktuálních poznatků z praxe, problematických aspektů nelegální migrace, případně umožňují navrhnout skupině téma, které daného člena pracovní skupiny zajímá.

Zápis ze setkání pracovní skupiny Focus Group (Eurojust) ve dnech 19. – 20. 10. 2022 v Haagu

Témata setkání – výběr

- *Nejnovější trendy a aktuální vývoj v modus operandi, trasách a dopadech války na Ukrajině*

Od začátku bojů byla téměř třetina Ukrajinců nucena opustit své domovy. Jedná se o jednu z největších krizí vysídlování lidí na světě. V rámci Ukrajiny zůstává v důsledku války vysídleno více než 6,2 milionu lidí.

Data⁶³ Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky⁶⁴ k říjnu 2022 uvádí, že v celé Evropě se nachází více než 7,7 milionu uprchlíků z Ukrajiny. Více než 4,3 milionu uprchlíků z Ukrajiny se zaregistrovalo a požádalo o dočasnou ochranu nebo o podobný vnitrostátní program ochrany.

Aktualizované informace a data UNHCR jsou dostupné na: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

- *Obnovený Akční plán EU proti převaděčství migrantů na období 2021–2025*⁶⁵

Obnovený Akční plán EU posiluje operativní spolupráci a výměnu informací mezi zeměmi EU a donucovacími orgány EU za účelem *vyšetřování a stíhání převaděčů migrantů*. Zahrnuje oblasti jako je *finanční vyšetřování, vymáhání majetku, podvody s dokumenty a digitální převaděčství*. Obnovený Akční plán EU zaujímá komplexní přístup a usiluje o ještě užší spolupráci s partnerskými zeměmi na migračních trasách do EU.

Obnovený Akční plán EU proti převaděčství migrantů zahrnuje tyto hlavní pilíře činnosti:

- ✓ posílení spolupráce s partnerskými zeměmi a mezinárodními organizacemi, mimo jiné prostřednictvím operačních partnerství pro boj proti převaděčství
- ✓ implementaci právních rámců a sankcionování převaděčů působících v EU i mimo ni
- ✓ předcházení vykořisťování a zajištění ochrany migrantů
- ✓ posilování spolupráce a podpora činnosti donucovacích orgánů a soudnictví v reakci na nové výzvy, zejména zlepšováním znalostí o organizaci a způsobech práce převaděčů

Jak vyplývá z obnoveného Akčního plánu, podle Europolu⁶⁶ *více než 90 % nelegálních migrantů, kteří přicházejí do Evropské unie, využívá převaděčů, ať už během celé cesty nebo její části*. Dvě třetiny z nich nesplňují kritéria pro udělení mezinárodní ochrany a budou muset být vráceni. Omezující opatření související s pandemií COVID-19 převaděčství migrantů zkomplikovala, což vedlo k většímu zapojení zločineckých sítí, vyšším cenám a v konečném důsledku vyšším ziskům.

Převaděčství migrantů je pro zločinecké sítě klíčovou činností, kterou udržuje trvalá poptávka. Očekává se, že tato poptávka bude pokračovat, neboť ji bude posilovat několik faktorů: demografický růst s doprovodnými sociálně-ekonomickými problémy a nedostatkem pracovních příležitostí, diskriminací, nestabilitou, konflikty, zhoršováním životního prostředí a změnou klimatu, vnímání EU jako hospodářsky, politicky, sociálně a environmentálně stabilnějšího regionu; dezinformace a nepravdivá tvrzení převaděčů, kteří se přísliby, které neodpovídají realitě, snaží migranty přimět k tomu, aby se vydali na nebezpečné cesty.

Převaděči využívají *různé způsoby plateb*, od online metod až po ilegální bankovní systémy, kde jsou peníze uloženy a vybrány po poskytnutí dohodnuté služby. Novou výzvou pro donucovací a soudní orgány je digitální převaděčství, neboť převaděči stále více využívají digitální služby a nástroje, jako jsou sociální média a mobilní aplikace,

⁶³ UNHCR: Ukraine situation Flash Update, dostupné na:

<https://data.unhcr.org/en/documents/details/96361>.

⁶⁴ United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR).

⁶⁵ A renewed EU action plan against migrant smuggling (2021–2025): dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2021:591:FIN>.

⁶⁶ Agentura Evropské unie pro spolupráci v oblasti prosazování práva.

k získávání potenciálních migrantů, komunikaci a převodům peněz, vyzvedávání a předávání migrantů, poskytování pokynů ohledně tras, sdílení fotografií a videozáznamů dokumentů a jízdenek, a dokonce sledování činností donucovacích orgánů.

Organizované zločinecké skupiny jsou schopné provádět sofistikované operace, které pokrývají celou škálu převaděčských služeb na celé trase, představují vysoké riziko pro bezpečnost Evropy, zejména pokud jde o jednotlivce na vyšších stupních těchto zločineckých organizací. *Přibližně 50 % sítí zapojených do převaděčství migrantů páchá různé druhy trestné činnosti a je zapojeno rovněž do obchodování s lidmi, obchodování s drogami, podvodů v oblasti spotřební daně, obchodování se střelnými zbraněmi a praní peněz.*

Převaděčství nekončí na vnějších hranicích EU. Nabídka převaděčských služeb pro neoprávněný pohyb v rámci EU je různorodá. Převaděčské sítě i nadále využívají trasy v rámci EU, a to ze Španělska, Itálie nebo Řecka do Francie, Německa a dalších zemí, a umožňují pohyb nelegálních migrantů po zemi (pěšky nebo ve vozidlech), na lodích a v letadlech. Běžnou praktikou je ukrývání v uzavřených prostorech nebo používání pronajatých automobilů. Převaděči nabízejí své služby online a v místech, kde se nachází většina migrantů, například v okolí přijímacích středisek. Převaděči využívají padělané doklady k umožnění cestování letadlem a někdy nabízejí služby k legalizaci pobytového statusu migrantů. Nelegální migranti často usilují o to, aby se dostali do zemí EU nebo Spojeného království, v nichž se nachází jejich rodina, přátelé nebo příslušníci diaspory a u nichž se domnívají, že zde mají nejlepší vyhlídky získat zaměstnání a užít si se. Objevují se důkazy, že převaděči napomáhají neoprávněnému pohybu osob požívajících mezinárodní ochrany.

Sankce proti převaděčům na migračních trasách:

- ✓ Protokol proti pašování přistěhovalců po zemi, po moři a letecky doplňující Úmluvu Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (sdělení č. 77/2013 Sb. m. s.) se týká prevence, vyšetřování a stíhání pašování a ochrany práv osob, které se staly obětí těchto trestných činů.
- ✓ Globální režim sankcí EU v oblasti lidských práv, přijatý 7. 12. 2020⁶⁷, umožňuje zaměřit se na osoby odpovědné za závažné porušování a zneužívání lidských práv na celém světě. Tento nový režim sankcí se vztahuje mimo jiné na obchodování s lidmi i na porušování lidských práv ze strany převaděčů migrantů, pokud jde toto porušování rozšířené, systematické nebo jinak vážně znepokojující.
- ✓ V rámci EU „*Facilitators package*“ definuje trestný čin napomáhání k nedovolenému vstupu, průjezdu nebo pobytu a stanoví trestní sankce. Hodnocení balíčku z roku 2017 dospělo k závěru, že jeho účinnost je částečná.
- ✓ Směrnice⁶⁸ umožňuje členským státům vyjmout humanitární pomoc, která není nařízena zákonem, z trestní odpovědnosti. Komise poskytla pokyny, v nichž objasnila, že humanitární pomoc nařízenou zákonem (např. v rámci pátracích a záchranných akcí) nelze nikdy kriminalizovat, a vyzvala členské státy, které tak dosud neučinily, aby využily možnosti rozlišovat mezi humanitární pomocí (která není nařízena zákonem) a činnostmi, jejichž cílem je usnadnit nelegální vstup nebo tranzit, a umožnila vyjmout z kriminalizace první z nich.

⁶⁷ EU Global Human Rights Sanctions Regime. Council Regulation (EU) 2020/1998 (OJ L 410, 7.12.2020, p. I/1) and Council Decision (CFSP) 2020/1999 (OJ L 410, 7. 12. 2020, p. I/13).

⁶⁸ Směrnice Rady 2002/90/ES ze dne 28. listopadu 2002, kterou se definuje napomáhání k nepovolenému vstupu, přechodu a pobytu (Úř. věst. L 328, 5. 12. 2002, s. 17).

Prevence vykořisťování a zajištění ochrany převáděných migrantů:

- ✓ Zvláštní pozornost je třeba věnovat dětem a ženám, a to i v rámci strategií EU o právech obětí na období 2020–2025, o boji proti obchodování s lidmi na období 2021–2025, jakož i strategii EU o právech dítěte.
 - ✓ Migranti, zejména ti, kteří se nacházejí ve zranitelné situaci, jako jsou děti a nezletilí bez doprovodu, jsou vystaveni násilí, vydírání, vykořisťování, znásilňování, krádežím, únosům i vraždám. Podle Mezinárodní organizace pro migraci zemřelo od roku 2014 při pokusu o překonání Středozemního moře více než 20 000 migrantů, z toho 1 369 v roce 2021.
 - ✓ Migranti se během cesty pohřešují a hrozí rozdělení rodin.
 - ✓ Přijímající střediska pro žadatele o azyl se stávají cílem převaděčů, které nabírají osoby ochotné zapojit se do nepovoleného pohybu v rámci EU nebo osoby, které se mohou stát obětí obchodování s lidmi a vykořisťování.
 - ✓ Třetinu dětských migrantů přicházejících do EU tvoří nezletilí bez doprovodu. Jedná se o velmi zranitelnou skupinu, která čelí různým rizikům, včetně obchodování s lidmi. Řada nezletilých osob bez doprovodu se po příjezdu do EU ztratí ještě předtím, než je zaregistrují azylové orgány. Přijímající střediska využívají obchodníci s lidmi k identifikaci potencionálních obětí a k zajištění přepravy do míst určení, kde budou děti a další zranitelné osoby zneužity.
 - ✓ Práva obětí se musí na oběti vztahovat nediskriminačním způsobem, nezávisle na jejich status bydliště.⁶⁹ Komise rovněž zahájí studii o provádění směrnice o povolení k pobytu,⁷⁰ která stanoví pravidla pro povolení k pobytu vydávaná státním příslušníkům třetích zemí, kteří jsou oběťmi obchodování s lidmi nebo kteří byli pašováni a kteří spolupracují s příslušnými orgány.
- *Síť WACAP⁷¹*

Západoafrická síť ústředních orgánů a státních zástupců (WACAP), která byla založena v květnu 2013, je síť kontaktních míst 15 zemí Hospodářského společenství západoafrických států⁷² (ECOWAS). Jedná se o státy Benin, Burkina Faso, Gambie, Ghana, Guinea, Guinea Bissau, Libérie, Mali, Niger, Nigérie, Senegal, Sierra Leone, Togo, Pobřeží slonoviny a Mauritánie.

WACAP je iniciativa UNODC⁷³ prováděná s podporou Komise ECOWAS a Soudního dvora ECOWAS. Síť je výsledkem deklarace z Bamaka o beztrestnosti, spravedlnosti a lidských právech v západní Africe⁷⁴ přijaté v prosinci 2011, v níž se státy ECOWAS dohodly, že přijmou konkrétní opatření na podporu sítí vzájemné právní pomoci mezi státními zástupci v různých zemích a vypracují regionální strategii pro usnadnění stíhání osob zapojených do nadnárodního organizovaného zločinu.

⁶⁹ Směrnice 2011/36/EU.

⁷⁰ Směrnice rady 2004/81/ES.

⁷¹ West African Network of Central Authorities and Prosecutors (WACAP), dostupné na: <https://www.unodc.org/westandcentralafrica/en/newrosenwebsite/criminal-justice-system/wacap.html>.

⁷² Economic Community of West African States (ECOWAS), dostupné na: <https://ecowas.int/>.

⁷³ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), dostupné na: <https://www.unodc.org/unodc/index.html>.

⁷⁴ Bamako Declaration on Impunity, Justice and Human Rights in West Africa, dostupné na: <https://unowa.unmissions.org/sites/default/files/Bamako%20Declaration%20ENG%20Final.pdf>.

WACAP v souladu s Úmluvou Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (UNTOC)⁷⁵ posiluje kapacitu a operativní spolupráci mezi orgány odpovědnými za mezinárodní spolupráci v trestních věcech a podporuje státní zástupce zejména v účinnějších boji proti všem formám organizované a závažné trestné činnosti, včetně terorismu, a ve vymáhání výnosů z těchto trestných činů.

Sít podporuje zřízení a posílení ústředních orgánů v regionu. Prostřednictvím pravidelných setkání a školení umožňuje ústředním orgánům a příslušným odborníkům z praxe vyměňovat si informace o svých právních systémech a postupech, rozvíjet společný jazyk a sdílet osvědčené postupy. Očekávaným výsledkem jsou odborníci, kteří mohou účinněji vypracovávat, připravovat a reagovat na žádosti o vzájemnou právní pomoc a vydávání. WACAP rovněž posiluje kapacitu státních zástupců a soudců při řešení různých forem organizované a závažné trestné činnosti, což vede k úspěšnému trestnímu stíhání a spolupráci na regionální a mezinárodní úrovni. UNODC rovněž poskytuje nástroje mezinárodní justiční spolupráce, jako je nástroj UNODC „*Mutual Legal Assistance Request Writer*“, v angličtině, francouzštině a brzy i v portugalštině.

Dopad WACAP:

- ✓ Kontaktní místa WACAP hlásí vyšší efektivitu při vyřizování příchozích a odchozích žádostí o vzájemnou právní pomoc a extradici a jednájí na základě neformálních žádostí o pomoc.
 - ✓ Poprvé byly podány úspěšné žádosti o vzájemnou právní pomoc mezi zeměmi v rámci regionu a mezi francouzsky a anglicky mluvícími zeměmi.
 - ✓ Byly posíleny ústřední orgány.
 - ✓ Byly vyřešeny případy extradice díky možnosti navázat přímé kontakty.
 - ✓ Byly zřízeny kontaktní místa, která jednájí na základě neformálních žádostí o pomoc s cílem zajistit, aby byly shromážděny požadované informace nebo aby byla zahájena opatření potřebná k získání těchto informací ještě před obdržetím formální žádosti.
- *Představení materiálu: „Cybercrime Judicial Monitor“⁷⁶*

Eurojust představil sedmé vydání materiálu „Cybercrime Judicial Monitor“ (CJM). CJM vychází jednou ročně a je distribuován soudním a donucovacím orgánům působícím v oblasti boje proti kyberkriminalitě a trestné činnosti páchané v kyberprostoru. Vychází z informací poskytnutých členy Evropské justiční sítě pro boj proti kyberkriminalitě (EJCN)⁷⁷. Všechna vydání CJM jsou k dispozici na internetových stránkách Eurojustu.

CJM obsahuje čtyři hlavní oddíly. První oddíl se zabývá legislativním vývojem v oblasti kyberkriminality, kybernetické kriminality a elektronických důkazů v roce 2021. Oddíl věnovaný soudním analýzám přináší stručná shrnutí soudních rozhodnutí vydaných soudy v různých členských státech EU a zemích mimo EU. Další oddíl se zabývá vývojem v Evropské unii v uplynulém roce v souvislosti s uchováváním údajů. Je uveden přehled nedávné judikatury Soudního dvora Evropské unie a některých vnitrostátních vývojových trendů. Zajímavé téma tohoto vydání přináší informace o vyšetřování ransomwaru z pohledu orgánů činných v trestním řízení a soudních orgánů. V této části je uveden

⁷⁵ United Nations Convention against Transnational Organized Crime (UNTOC), dostupné na: <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>.

⁷⁶ Cybercrime Judicial Monitor, dostupné na: <https://www.eurojust.europa.eu/publication/cybercrime-judicial-monitor-issue-7>.

⁷⁷ European Judicial Cybercrime Network, dostupné na: <https://www.eurojust.europa.eu/judicial-cooperation/practitioner-networks/european-judicial-cybercrime-network>.

přehled platných vnitrostátních právních předpisů v Evropě pro vyšetřování útoků ransomwaru. Dotýká se různých vnitrostátních přístupů k takovému vyšetřování, po nichž následuje prezentace zkušeností z jednotlivých případů, včetně výzev a osvědčených postupů. V této části je rovněž podrobněji popsána spolupráce mezi veřejným a soukromým sektorem při vyšetřování ransomwaru.

II. 2 Analytická činnost NZ – výběr

- § 340 Organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice
- § 348 Padělání a pozměňování veřejné listiny
- § 88 trestního řádu – odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Protokol proti pašování přistěhovalců po zemi, po moři a letecky doplňující Úmluvu Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (č. 77/2013 Sb. m. s.).

čl. 6 Trestnost

Každá smluvní strana přijme taková legislativní a jiná opatření, která jsou nezbytná pro to, aby byly, pokud budou spáchány *úmyslně a s cílem získat, přímo nebo nepřímo, finanční nebo jiný hmotný prospěch*, za trestné činy pokládány:

- (a) pašování přistěhovalců;
- (b) pokud byly spáchány s cílem umožnit pašování přistěhovalců:
 - (i) vyrobení falešného cestovního dokladu nebo dokladu totožnosti;
 - (ii) obstarání, poskytnutí nebo držení takového dokladu;
- (c) umožnění osobě, která není státním občanem dotčeného státu nebo na jeho území nemá trvalý pobyt, aby zůstala v tomto státě bez splnění nezbytných požadavků pro zákonný pobyt v něm, a to způsobem uvedeným v písmeně b) tohoto odstavce nebo jakýmkoliv jiným nezákonným způsobem.

- *Výkladové stanovisko poř. č. 3/2015 Sb. v. s. NSZ ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k výkladu trestného činu organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice podle § 340 trestního zákoníku*
- *Stanovisko analytického a legislativního odboru sp. zn. 1 SL 707/2017 k otázce, zda k „neoprávněnému pobytu na území republiky“ při užití právní kvalifikace podle § 341 trestního zákoníku dochází i v případě, kdy cizinec (občan země, která není členem Evropské unie) po uzavření účelového sňatku se státním příslušníkem České republiky (který proběhne mimo území Evropské unie) následně na území Spolkové republiky Německo (která je jeho skutečným zamýšleným cílem) žádá o pobytovou kartu Evropské unie, čímž legalizuje svůj pobyt na území Spolkové republiky Německo“*
- *Podvodné sňatky či sňatky s výhodou (Sham marriages or Marriages of convenience) v souvislosti s nelegální migrací⁷⁸*

Koncepční definice podvodného sňatku a sňatku s výhodou

„Manželství mezi státním příslušníkem EU a státním příslušníkem třetí země (nelegální migrant) uzavřené pouze za účelem umožnění nelegálnímu migrantovi vstoupit nebo pobývat v členském státě EU.“

⁷⁸ V podrobnostech viz Zpráva NK za rok 2020, s. 50–51.

- ✓ usilování o neoprávněné výhody (povolení k pobytu, získání občanství a případné sjednocení rodiny)
- ✓ hlavní zúčastněné strany: nelegální migrant, státní příslušník EU a organizátor sňatků (často organizovaná zločinecká skupina)
- *Podnět Národní centrály proti organizovanému zločinu k rozšíření prostorové působnosti trestných činů podle § 339, § 340 a § 341 trestního zákoníku i na území schengenského prostoru (sp. zn. 1 SL 740/2021)⁷⁹*

Rozšíření prostorové působnosti trestných činů podle § 340 a § 341 trestního zákoníku postihujících nelegální migraci i na hranice *jiného členského státu Evropské unie nebo státu, který uplatňuje schengenský hraniční kodex v plném rozsahu*, je legislativně možné a s ohledem na vývoj trendů v oblasti nelegální migrace, kdy se jako zásadní problém jeví efektivní potírání trestné činnosti s ní spojené napříč všemi státy schengenského prostoru, nanejvýše žádoucí. Opakovaně jsem se vyjadřovala k možnosti legislativní změny ve vztahu k rozšíření prostorové působnosti trestných činů podle § 340 a § 341 trestního zákoníku postihujících nelegální migraci i na hranice jiného členského státu Evropské unie nebo státu, který uplatňuje schengenský hraniční kodex v plném rozsahu, a to v každoroční zprávě o činnosti národní zpravodajky pro boj proti obchodování s lidmi, zneužívání žen a dětí, nelegální migraci a zaměstnávání, genderové, domácí a sexuálně motivované násilí a pro ochranu práv obětí trestných činů.

Minimálně u skutkových podstat trestných činů podle § 340 a § 341 trestního zákoníku se jeví žádoucí, aby byla po vzoru mnohých zahraničních úprav rozšířena jejich prostorová působnost i na státní hranice jiného členského státu Evropské unie či státu, který uplatňuje Schengenský hraniční kodex v plném rozsahu.

- *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*

V § 340 odst. 3 se za písmeno a) vkládá nové písmeno b), které zní:

„b) vystaví-li takovým činem nelidskému nebo ponižujícímu zacházení větší počet osob,“.

Dosavadní písmena b) až f) se označují jako písmena c) až g).

Za § 341 se vkládá nový § 341a, který včetně nadpisu zní:

„§ 341a Společné ustanovení

Ochrana podle § 339 až 341 se poskytuje též státu, který je členským státem Evropské unie nebo uplatňuje Schengenský hraniční kodex v plném rozsahu.“

⁷⁹ V podrobnostech viz Zpráva NK za rok 2021, s. 66 a násl.

II. 3 Rozhodovací činnost Nejvyššího soudu – výběr⁸⁰

- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 2. 2021 sp. zn. 7 Tdo 1314/2020*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2019 sp. zn. 4 Tdo 1341/2019 (č. 26/2020 Sb. rozh. tr.)*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 5. 2015 sp. zn. 6 Tdo 151/2015 (č. 8/2016 Sb. rozh. tr.)*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 6. 2017 sp. zn. 3 Tdo 631/2017*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2016 sp. zn. 7 Tdo 503/2016*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 2. 2017 sp. zn. 11 Tdo 1213/2016*
- *Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 5. 2013 sp. zn. 6 Tdo 1560/2012*

II. 4 Rozhodovací činnost Nejvyššího správního soudu – výběr⁸¹

Sledována je zejména problematika zajištění nezletilých cizinců bez doprovodu.⁸²

- *Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 6. 2020 sp. zn. 9 Azs 63/2020-96 (č. 9/2020 Sb.) – pobyt cizinců: umístění nezletilého cizince do zařízení pro zajištění cizinců*
- *Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 6. 2020 sp. zn. 5 Azs 107/2020-46 (č. 9/2020 Sb.) – pobyt cizinců: délka zajištění nezletilé osoby bez doprovodu za účelem správního vyhoštění; žalobní důvody žaloby proti zajištění za účelem správního vyhoštění*

II. 5 Rozhodovací činnost Ústavního soudu – výběr

- **Nález pléna Ústavního soudu ze dne 19. 7. 2022 sp. zn. Pl. ÚS 12/19**

„Procedurální omezení možnosti cizince podat žádost o propuštění ze zařízení podle § 129a odst. 3 zákona o pobytu cizinců“

I. Procedurální omezení možnosti cizince podat žádosti o propuštění ze zajištění, stanovené v § 129a odst. 3 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 303/2013 Sb., dle kterého žádost o propuštění ze zařízení je cizinec oprávněn podat nejdříve po uplynutí 30 dní od nabytí právní moci rozhodnutí o zajištění, rozhodnutí o prodloužení doby zajištění cizince nebo rozhodnutí o nepropuštění ze zařízení, nepodal-li žalobu proti takovému rozhodnutí, nebo nejdříve po uplynutí 30 dní od právní moci posledního rozhodnutí o jeho žalobě proti rozhodnutí o zajištění cizince, rozhodnutí o prodloužení doby zajištění cizince nebo proti rozhodnutí o nepropuštění ze zařízení, nebrání požadavku pravidelného soudního přezkumu zákonnosti trvání zajištění v přiměřených časových odstupech, který vyplývá z čl. 5 odst. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) ve spojení s čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy, za situace, kdy je periodický dohled nad zákonností trvání zajištění cizince uskutečněn rovněž prostřednictvím soudního přezkumu rozhodnutí o zajištění (§ 124 zákona o pobytu cizinců), o prodloužení doby zajištění (§ 125 odst. 2 téhož zákona) či o nepropuštění ze zařízení (§ 129a téhož zákona).

⁸⁰ V podrobnostech viz zpráva NK za rok 2021, s. 69–70.

⁸¹ V podrobnostech viz zpráva NK za rok 2020, s. 52–53.

⁸² K Ústavnímu soudu byl podán návrh na zrušení ustanovení § 129a odst. 3 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, věc je vedena pod sp. zn. Pl. ÚS 12/19 a je NZ sledována.

II. Ustanovení § 75 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního nelze aplikovat v případech osob, u kterých se po vydání rozhodnutí o zajištění, prodloužení doby zajištění, či nepropuštění ze zařízení změnil skutkový stav do té míry, že by jejich pokračující zajištění mohlo být v rozporu s čl. 3 Úmluvy, je-li současně možnost cizince podat žádost o propuštění ze zařízení významně procedurálně omezena ustanovením § 129a odst. 3 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 303/2013 Sb. Opačný přístup by v případech zvláště zranitelných osob vedl k odepření urychleného přístupu k soudnímu přezkumu a efektivního soudního dohledu nad zákonností zajištění ve smyslu čl. 5 odst. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a mohl by vést rovněž k porušení zákazu nelidského či ponižujícího zacházení ve smyslu čl. 3 Úmluvy.

- **Nález Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2022 sp. zn. I. ÚS 3277/21**

„Právo cizince jakožto zranitelné osoby na právní pomoc a tlumočnicka v trestním řízení a tomu odpovídající poučovací povinnost soudu“

Ústavní soud již v minulosti konstatoval, že cizinec, jenž neovládá český jazyk a byl soudu předveden ze zadržení, představuje zranitelnou osobu ve smyslu judikatury Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva a je povinností soudu jej řádně poučit o významu a důsledcích vzdání se práva odporu proti trestnímu příkazu a také o tom, že má před takovým vyjádřením právo poradit se s obhájcem, který, nezvolí-li si ho sám, mu musí být z moci úřední ustanoven. Toto poučení musí být obviněnému cizinci, jenž neovládá český jazyk a byl soudu předveden ze zadržení, tlumočeno do jazyka, jemuž rozumí; to platí i tehdy, pokud takový obviněný dříve v řízení prohlásil, že česky rozumí a tlumočení nežadá, avšak soud při jednání zjistil, že obviněný ve skutečnosti český jazyk neovládá. Nerespektování uvedeného postupu představuje porušení základních práv obviněného na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, na tlumočnicka podle čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a na obhajobu v trestním řízení podle čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. 6 Rozhodovací činnost Evropského soudu pro lidská práva – výběr

- **Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 7. 2022 ve věci Safi a ostatní proti Řecku, č. 5418/15**

„Porušení Úmluvy v případě potopení lodi převážející migranty“

Ve věci stěžovatelů Soud shledal porušení článku 2 (právo na život) a článku 3 (zákaz mučení) Úmluvy.

Stížnost podala skupina 16 stěžovatelů (13 afghánských státních příslušníků, 2 syrští státní příslušníci a 1 palestinský státní příslušník).

Případ se týkal potopení rybářské lodi, na níž se dne 20. ledna 2014 v Egejském moři u ostrova Farmakonisi nacházelo 27 cizinců. Stěžovatelé byli na palubě lodi, při jejímž potopení zahynulo 11 osob, včetně příbuzných stěžovatelů. Podle stěžovatelů nehodu způsobila řecká pobřežní stráž, která jela velmi rychle a snažila se loď s migranty zatlačit zpět do tureckých vod, což způsobilo převrácení rybářské lodi.

Podle řeckých orgánů byla loď vlečena směrem k ostrovu Farmakonisi za účelem záchranu migrantů a převrátila se kvůli panice a náhlým pohybům osob na palubě.

S odvoláním na článek 2 (právo na život) Úmluvy stěžovatelé namítali, že z důvodu jednání a/nebo opomenutí pobřežní stráže byly jejich životy ohroženy, když se loď potopila. Někteří ze stěžovatelů si rovněž stěžovali na smrt svých příbuzných. Stěžovatelé též namítali, že správní a soudní vyšetřování, které vnitrostátní orgány vedly za účelem identifikace osob odpovědných za smrtelnou nehodu, bylo nedostatečné.

Hodnocení ESLP

Článek 2 Úmluvy – vyšetřování národními úřady

Soud konstatoval, že proti příslušníkům pobřežní stráže, kteří se podíleli na těchto událostech, bylo zahájeno trestní řízení. Takové řízení mohlo v zásadě objasnit okolnosti případu a vést ke zjištění skutkového stavu a případně k potrestání odpovědných osob. Soud však v souvislosti s tímto řízením konstatoval následující skutečnosti.

Zaprvé, někteří stěžovatelé si stěžovali na problémy s tlumočením při podání výpovědi. Tvrdili, že záznamy jejich výpovědí neodrážejí jejich skutečný obsah, a že nikdy neřekli, že se loď potopila v důsledku náhlého pohybu osob na palubě. Proti oběma tlumočnickům bylo zahájeno trestní řízení pro křivé tlumočení. Řecké orgány byly o těchto závažných problémech s tlumočením informovány již 23. ledna 2014. Přestože však byly v záznamech výpovědí závažné nedostatky, zůstaly nedílnou součástí spisu až do doby, kdy státní zástupce řízení zastavil. Soud konstatoval, že jakmile se orgány dozvěděly o tvrzeních stěžovatelů týkajících se těchto nedostatků, měly je přinejmenším prošetřit před tím, než výpovědi zařadily do spisu.

Zadruhé stěžovatelé požádali státního zástupce, aby nařídil odstranění rybářské lodi z místa a její ohledání znalci, aby jim poskytl záznam komunikace mezi pobřežní stráží a údaje ze signálu a radaru na vojenské základně Farmakonisi a aby jim povolil ustanovit znalce. Z těchto žádostí vyhověl státní zástupce pouze prvním dvěma. Soud konstatoval, že případ zahrnoval velmi složité aspekty, které byly známy pouze vnitrostátním orgánům. Podle názoru Soudu bylo velmi sporné, zda se stěžovatelé mohli řádně účastnit řízení, které se týkalo mimořádně závažných událostí, bez jimi požadovaných záznamů, neboť podstata případu spočívala právě v tomto aspektu.

Zatřetí Soud uvedl, že státní zástupce při zastavení řízení pouze konstatoval, že „*neexistuje žádná praxe odsunu nebo odtahu ... do tureckých teritoriálních vod.*“.

Stěžovatelé uvedli i další tvrzení, která nebyla prověřena příslušným státním zástupcem. Stěžovali si zejména na to, že celá záchranná operace nebyla organizována a vedena tak, aby byla zaručena ochrana jejich práva na život a práva jejich příbuzných, a že nebyly dodrženy příslušné mezinárodní závazky. Podle názoru Soudu byla předmětnými pochybeními zpochybněna schopnost určit přesné okolnosti potopení lodi. Z uvedených důvodů Soud uzavřel, že došlo k porušení článku 2 Úmluvy v jeho procesní části ve vztahu ke všem stěžovatelům.

Článek 2 Úmluvy – pozitivní závazky k ochraně života

Soud dospěl k závěru, že se nemůže vyjádřit k řadě konkrétních detailů operace, která se uskutečnila 20. ledna 2014, ani k tomu, zda došlo k pokusu zatlačit stěžovatele

zpět k tureckému pobřeží. Poukázal na to, že tato neschopnost vyplývá do značné míry z toho, že vnitrostátní orgány neprovedly důkladné a účinné vyšetřování. Poznamenal však, že některé skutečnosti nebyly mezi stranami sporné nebo vyplývaly z důkazů ve spise a z rozhodnutí vnitrostátních soudů.

Po příjezdu na místo se posádka pobřežní stráže seznámila s přesnými podmínkami, v nichž se rybářská loď plavila, včetně jejího fyzického stavu, a se skutečností, že na palubě byly ženy a děti. Podle vlády byl právě kvůli stavu lodi, která byla špatně udržovaná a nezpůsobilá k plavbě, počtu cestujících, který překročil maximální povolený limit, a nepříznivým povětrnostním podmínkám na místě, vydán příkaz k odtažení lodi do bezpečí.

Nebylo však vysvětleno, jak orgány zamýšlely dopravit stěžovatele do bezpečí pomocí plavidla pobřežní stráže, které bylo motorovým člunem a nemělo potřebné záchranné vybavení. Kromě toho pobřežní stráž v žádném okamžiku nezhodnotila možnost požádat o další pomoc, případně nebyly příslušné orgány informovány o tom, že by na místo mělo být vysláno plavidlo vhodnější pro záchrannou operaci. Podle tvrzení stěžovatelů nebyly cestujícím zachráněným z rybářské lodi poskytnuty záchranné vesty, protože na lodi pobřežní stráže žádné nebyly k dispozici.

I za předpokladu, že by se rybářský člun převrátil, jak tvrdila vláda, v důsledku paniky a náhlých pohybů osob na palubě, Soud k tomuto pouze konstatoval, že taková panika se dala očekávat vzhledem k podmínkám panujícím na místě. Přesto pobřežní stráž učinila druhý pokus o odtažení člunu. Vláda nevysvětlila, proč trvala na provedení druhého pokusu, přestože při prvním pokusu byla pozorována panika.

Soud dále uvedl, že vláda neposkytla žádné vysvětlení konkrétních opomenutí a časových zpoždění při záchranné operaci. Soud proto shledal, že řecké orgány neučinily vše, co od nich bylo možné rozumně očekávat, aby stěžovatelům a jejich příbuzným poskytly úroveň ochrany požadovanou článkem 2 Úmluvy.

Článek 3 – ponižujícího zacházení (ve vztahu ke 12 stěžovatelům)

Soud konstatoval, že po příjezdu do Farmakonisi se dotyční stěžovatelé nemohli volně pohybovat. Stěžovatelé byli odvedeni na hřiště, kde jim bylo nařízeno, aby se svlékli. Poté byli před zraky ostatních přeživších a skupiny vojáků podrobeni osobní prohlídce. Podle Soudu přitom neexistovalo žádné podezření, že by tito migranti představovali hrozbu, naopak byli v mimořádně zranitelné situaci, neboť se jim podařilo uniknout z potápějící se lodi a někteří z nich ztratili své příbuzné.

Soud shledal, že osobní prohlídka mohla u stěžovatelů vyvolat pocit podřízenosti a úzkosti, což vedlo ke stupni ponížení přesahující snesitelnou míru. Dospěl k závěru, že osobní prohlídka, kterou tito žadatelé za těchto okolností podstoupili, představovala ponižující zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy, a došlo tak k porušení tohoto článku, ve vztahu k dotčeným dvanácti stěžovatelům. Soud Řecku uložil zaplatit stěžovatelům odškodné ve výši celkem 330.000 EUR.

- ***Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Darboe a Camara proti Itálii ze dne 21. 7. 2022, stížnost č. 5797/17***

„Italské orgány porušily právo žadatele na azyl, zejména aby s ním bylo zacházeno jako s nezletilým, dokud nebude řádně posouzen jeho věk“

V červnu 2016 dorazili stěžovatelé (pan Darboe a pan Camara⁸³) do Itálie na provizorních plavidlech a požádali o azyl jako údajné nezletilé osoby bez doprovodu. Věc se týkala jejich umístění do střediska pro dospělé migranty a následného řízení o posouzení věku. Ve věci stěžovatele Evropský soud pro lidská práva⁸⁴ rozhodl, že došlo k porušení článku 8 (právo na respektování soukromého a rodinného života) Úmluvy⁸⁵, článku 3 (zákaz nelidského či ponižujícího zacházení) Úmluvy a článku 13 (právo na účinné opravné prostředky) Úmluvy.

Hodnocení ESLP

Článek 8 Úmluvy

Soud poznamenal, že v době událostí již vnitrostátní právo a právo EU poskytovalo nezletilým žadatelům o azyl bez doprovodu řadu záruk. Odkázal na směrnice EU, které byly v Itálii implementovány, jakož i na rezoluci Rady Evropské unie ze dne 26. června 1997 a rezoluci Parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1810 (2011).

Tyto texty jasně uznávaly **prvořadý význam nejlepšího zájmu dítěte a zásady presumpce menšiny⁸⁶, pokud jde o děti migrantů bez doprovodu, které vyžadují zvláštní ochranu a kterým by měl být přidělen opatrovník a měla by jim být poskytnuta pomoc během azylového řízení.** S odkazem na vnitrostátní a unijní předpisy Soud konstatoval, že vnitrostátní orgány neposkytly panu Darboemu neprodleně zákonného zástupce nebo opatrovníka, což znamenalo, že mu bylo znemožněno účinně podat žádost o azyl. Jakmile se dostal do přijímacího střediska ve městě Cona, za pomoci právníků, neprodleně podal žádost o ustanovení opatrovníka a uznání jeho práv jako nezletilého žadatele o azyl bez doprovodu. Nebyly mu však poskytnuty žádné informace o výsledku jeho žádosti. Teprve poté, co se obrátil na Soud, ho vláda přemístila do odpovídajícího zařízení pro nezletilé bez doprovodu. Soud konstatoval, že vzhledem k nedostatkům v procesních zárukách po jeho příjezdu do Itálie mu nebyly poskytnuty potřebné nástroje k podání žádosti o azyl a byl umístěn do přeplněného přijímacího střediska pro dospělé na více než čtyři měsíce. **Vnitrostátní orgány neuplatnily zásadu presumpce menšiny a neposkytly mu žádné záruky.** Podle vnitrostátního práva i práva EU tyto záruky zahrnovaly jmenování zákonného zástupce nebo opatrovníka, přístup k právníkovi a účast v řízení o posouzení jeho věku. Umístění pana Darboeho v přijímacím středisku pro dospělé po dobu delší než čtyři měsíce muselo mít vliv na jeho **právo na osobní rozvoj a na navazování a rozvíjení vztahů s ostatními. Tomu bylo možné předejít, pokud by byl stěžovatel umístěn do specializovaného centra nebo k pěstounům.** Soud dospěl k závěru, že orgány nejednaly s přiměřenou pečlivostí a že došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

Článek 3 Úmluvy

Soud konstatoval, že stěžovatel předložil dostatečné důkazy na podporu svých tvrzení. Tyto dokumenty potvrdily, že přijímací středisko pro dospělé bylo přeplněné, že v něm byl nedostatek personálu a že v něm byl obtížný přístup k lékařské péči. Podle názoru Soudu byly tyto okolnosti samy o sobě problematické s ohledem na zranitelnost a důstojnost

⁸³ Vzhledem k tomu, že místo pobytu stěžovatele pana Camary již není známo, Soud tuto část stížnosti vyškrtl a nezabýval se jí.

⁸⁴ Dále také jako „ESLP“.

⁸⁵ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, ve znění pozdějších sdělení (dále jen jako „Úmluva“).

⁸⁶ Z anglického. „*Presumption of minority*“.

stěžovatele. Soud již ve své judikatuře poznamenal, že je důležité mít na paměti, že **zranitelnost dítěte je rozhodujícím faktorem a má přednost před úvahami týkajícími se jeho statusu nelegálního přistěhovalce**. Děti mají specifické potřeby, které souvisí nejen s jejich věkem a nesamostatností, ale také se statutem žadatele o azyl. Úmluva o právech dítěte⁸⁷ navíc vybízí státy k tomu, aby přijaly vhodná opatření k zajištění toho, aby dítě, které se snaží získat status uprchlíka, požívalo ochrany a humanitární pomoci. Soud zopakoval svou ustálenou judikaturu, podle níž **obtíže vyplývající ze zvýšeného přílivu migrantů a žadatelů o azyl, zejména pro státy, které tvoří vnější hranice Evropské unie, nezbavují členské státy Rady Evropy jejich povinností podle článku 3 Úmluvy**. S ohledem na délku a podmínky pobytu pana Darboeho v přijímacím středisku pro dospělé proto Soud dospěl k závěru, že tento byl vystaven nelidskému a ponižujícímu zacházení a že došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

Článek 13 ve spojení s články 3 a 8 Úmluvy

V reakci na stížnost stěžovatele, že podle italského práva neměl účinný prostředek nápravy, kterým by mohl podat stížnost podle článků 3 a 8 Úmluvy, Soud konstatoval, že vláda neuvedla žádný konkrétní prostředek nápravy, kterým by stěžovatel mohl namítat nevhodné podmínky v přijímacím středisku pro dospělé. Rovněž poznamenal, že prostředky nápravy, které vláda uvedla s konkrétním odkazem na řízení o posouzení věku stěžovatele, se ukázaly jako neúčinné. Z toho vyplynulo, že došlo k porušení článku 13 ve spojení s články 3 a 8 Úmluvy.

II. 7 Rozhodovací činnost Soudního dvora Evropské unie – výběr

- *C-66/21 Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*

Spornou se stala otázka, v jakém momentě má začít a skončit běh tzv. lhůty na rozmyšlenou podle směrnice 2004/81 o povolení k pobytu pro státní příslušníky třetích zemí, kteří jsou obětmi obchodování s lidmi nebo obdrželi pomoc k nedovolenému přistěhovalectví a kteří spolupracují s příslušnými orgány v případě, kdy členský stát tyto aspekty opomenul určit ve svém vnitrostátním právu. Ve spolupráci s MV bylo Soudnímu dvoru odesláno písemné vyjádření v tom smyslu, že lhůta na rozmyšlenou začíná plynout v okamžiku, kdy je státnímu příslušníkovi třetí země poskytnuta příslušnými orgány. Pokud lhůta na rozmyšlenou nezačala běžet, může být státní příslušník třetí země přemístěn do členského státu příslušného k posouzení jeho žádosti o mezinárodní ochranu.

- *C-159/21 Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság a další*

Příslušníkovi třetí země byla odňata mezinárodní ochrana z důvodu ohrožení bezpečnosti státu. Spornou se stala především otázka, zda a případně v jaké míře, je potřeba dotyčnému či jeho zástupci sdělit alespoň podstatu důvěrných či utajovaných informací a zda je možné, aby azylový orgán rozhodl pouze na základě stanoviska specializovaného orgánu, které není odůvodněno. Ve spolupráci s MV bylo Soudnímu dvoru odesláno písemné vyjádření v tom smyslu, že poskytnutí informací, z nichž vychází rozhodnutí, může být z důvodu zajištění bezpečnosti státu omezeno, vnitrostátní soud ovšem musí mít informace k dispozici v plné šíři a musí mít možnost rozhodnout o rozsahu poskytnutých informací. Zároveň rozhodnutí o odnětí mezinárodní ochrany může vycházet z toho, jak jiný specializovaný orgán posoudil určitý aspekt případu, musí ale též existovat

⁸⁷ Convention on the Rights of the Child, dostupné na: <https://www.savethechildren.org.uk/what-we-do/childrens-rights/united-nations-convention-of-the-rights-of-the-child>.

možnost, jak dosáhnout plného skutkového a právního přezkumu rozhodnutí o odnětí mezinárodní ochrany.

- *C-422/21 Ministero dell'Interno*

Žadatel o mezinárodní ochranu byl umístěn v ubytovacím středisku v Itálii. Protože se dopustil násilného jednání, bylo rozhodnuto o odnětí přijímacích opatření, která byla dříve nařízena v jeho prospěch. Ve spolupráci s MV bylo Soudnímu dvoru odesláno písemné vyjádření v tom smyslu, že dospělému žadateli o mezinárodní ochranu nespádajícimu do kategorie „zranitelných osob“, který se dopustil hrubého násilí mimo ubytovací středisko, lze v souladu s unijním právem odejmout výhody podmínek přijetí. Takové opatření ale musí být přijímáno s ohledem na individuální situaci žadatele, respektovat zásadu proporcionality a nesmí zbavit žadatele možnosti uspokojit jeho nejzákladnější potřeby.

- *C-91/20 Bundesrepublik Deutschland (rozsudek velkého senátu ze dne 9. listopadu 2021, GA Richard de la Tour)*

Žalobkyně tuniské státní příslušnosti se narodila v roce 2017 tuniské matce a syrskému otci. Nebylo prokázáno, zda má i syrskou státní příslušnost. Otcí žalobkyně bylo v roce 2015 přiznáno postavení uprchlíka. Žádostem o mezinárodní ochranu matky ani žalobkyně nebylo vyhověno. Vyvstala otázka, zda má žalobkyně nárok na přiznání statusu uprchlíka podle vnitrostátního práva, i když jí tento nárok nesvědčí podle práva unijního. Podle Soudního dvora unijní právo nebrání tomu, aby na základě příznivějších vnitrostátních ustanovení přiznal členský stát odvozené postavení uprchlíka dítěti, kterému v zemi, jejíž občanství má, nehrozí pronásledování, pokud je jeden z jeho rodičů uznaným uprchlíkem v tomto členském státě. Výjimkou by byla situace, kdy by dítě mělo na základě jiného prvku charakterizujícího jeho postavení právo na příznivější zacházení, než by mělo v případě přiznání statusu uprchlíka.

II. 8 Legislativa

Evropská unie

- *Rámcové rozhodnutí Rady č. 2002/946/SVV ze dne 28. 11. 2002 o posílení trestního rámce s cílem zabránit napomáhání k nepovolenému vstupu, tranzitu a pobytu*
- *Směrnice Rady č. 2002/90/ES ze dne 28. 11. 2002, kterou se definuje napomáhání k nepovolenému vstupu, přechodu a pobytu*

Oba dokumenty byly náležitě implementovány do české trestněprávní úpravy⁸⁸, čímž Česká republika dostala svým mezinárodním závazkům.

- *Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/399 ze dne 9. března 2016, kterým se stanoví kodex Unie o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob (Schengenský hraniční kodex)⁸⁹*

⁸⁸ Srov. zákon č. 178/2007 Sb.

⁸⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/399 ze dne 9. března 2016, kterým se stanoví kodex Unie o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob (Schengenský hraniční kodex), nahradilo nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 562/2006 ze dne 15. 3. 2006, kterým se stanoví kodex Společenství o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob (Schengenský hraniční kodex).

- Směrnice 2004/81/ES o povolení k pobytu pro státní příslušníky třetích zemí, kteří jsou oběťmi obchodování s lidmi nebo obdrželi pomoc k nedovolenému přistěhovalectví, a kteří spolupracují s příslušnými orgány
- Směrnice EP a R 2008/115/ES o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí
- Směrnice EP a R 2012/29/EU, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV
- Směrnice EP a R 2009/52/ES o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí (sankční směrnice)
- Směrnice EP a R 2013/33/EU, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu (přepracované znění)
- Směrnice EP a R 2013/32/EU o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany (přepracované znění)
- Rozhodnutí Rady o uzavření Protokolu proti pašování přistěhovalců po zemi, po moři a letecky, doplňujícího Úmluvu Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, jménem Evropského společenství, pokud jde o ustanovení protokolu, která spadají do oblasti působnosti článků 179 a 181a Smlouvy o založení Evropského společenství (2006/616/ES)

Rada Evropy

- Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, Istanbul, 11. 5. 2011 (čl. 59 Povolení k pobytu)

OSN

- Protokol proti pašování přistěhovalců po zemi, po moři a letecky doplňující Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (sdělení č. 77/2013 Sb. m. s.)
- Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (sdělení č. 75/2013 Sb. m. s.)

II. 9 Dokumenty

Tuzemské

- Ministerstvo vnitra: Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2021
<https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/vyrocní-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace.aspx>
- Ministerstvo vnitra: Čtvrtletní zprávy o situaci v oblasti migrace, 2022
<https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace.aspx>
- Ministerstvo zahraničních věcí: Zpráva o činnosti vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Soudním dvorem Evropské unie za rok 2021
[https://isap.vlada.cz/homepage2.nsf/pages/esdvlz/\\$file/VLZ-zprava_2021.pdf](https://isap.vlada.cz/homepage2.nsf/pages/esdvlz/$file/VLZ-zprava_2021.pdf)

- *Policie České republiky, Služba cizinecké policie: Zpravodajství*
<https://www.policie.cz/sluzba-cizinecke-policie-zpravodajstvi.aspx>

Zahraniční

- *Evropská komise: Statistics on migration to Europe*
https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_en
- *Evropská komise: Akční plán EU proti pašování migrantů (2021–2025)*
https://ec.europa.eu/home-affairs/renewed-eu-action-plan-against-migrant-smuggling-2021-2025-com-2021-591_en
- *Evropská komise: Zpráva o migraci a azylu, 2021*
https://ec.europa.eu/info/files/report-migration-and-asylum_cs.
- *Europol, European Migrant Smuggling Centre: 6th Annual Report 2022*
<https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EMSC%206%20th%20Annual%20Report.pdf>.
- *Europol, EMSC: Europol Monitoring Team Report (EPMT)*
- *UNODC: Observatory on Smuggling of Migrants*
https://www.unodc.org/res/som/docs/Observatory_Methodological_Guide.pdf
- *Katrien Luyten and Stephanie Brenda Smialowski: Understanding EU action against migrant smuggling, European Parliamentary Research Service*
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/659450/EPRS_BRI\(2021\)659450_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/659450/EPRS_BRI(2021)659450_EN.pdf)
- *Eurojust: Focus Group*
<https://www.eurojust.europa.eu/eurojust-steps-fight-against-migrant-smuggling>.
- *West African Network of Central Authorities and Prosecutors (WACAP)*
<https://www.unodc.org/westandcentralafrica/en/newrosenwebsite/criminal-justice-system/wacap.html>
- *Economic Community of West African States (ECOWAS)*
<https://ecowas.int/>.
- *United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC)*
<https://www.unodc.org/unodc/index.html>.
- *Bamako Declaration on Impunity, Justice and Human Rights in West Africa,*
<https://unowa.unmissions.org/sites/default/files/Bamako%20Declaration%20ENG%20Final.pdf>.
- *Cybercrime Judicial Monitor*
<https://www.eurojust.europa.eu/publication/cybercrime-judicial-monitor-issue-7>.

- *European Judicial Cybercrime Network*
<https://www.eurojust.europa.eu/judicial-cooperation/practitioner-networks/european-judicial-cybercrime-network>.
- *UNHCR: Ukraine situation Flash Update*
<https://data.unhcr.org/en/documents/details/96361>.
- *Eurojust role: Eurojust's Work in the Fight Against Migrant Smuggling*
<https://www.eurojust.europa.eu/publication/eurojusts-work-fight-against-migrant-smuggling>.
- *Globální pakt OSN o migraci*
- *Globální pakt OSN o uprchlících*
- *Rada Evropy: Report of the fact-finding mission to the Czech Republic by Ms Leyla Kayacik, special Representative of the Secretary General on Migration and Refugees, 4-6 May 2022*
<https://rm.coe.int/report-of-the-fact-finding-mission-to-the-czech-republic/1680a72648>.

II. 10 Statistika

Trestný čin organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice § 340 (§ 171a) 1998-2022				
Rok	Stíháno	Obžalováno	Zkrácené přípravné řízení	Návrh na potrestání
1998	221	192	-	-
1999	260	242	-	-
2000	238	205	-	-
2001	219	181	-	-
2002	215	197	12	12
2003	204	189	12	12
2004	243	217	22	22
2005	130	128	22	22
2006	70	65	29	28
2007	114	106	17	16
2008	68	61	2	2
2009	37	28	12	8
2010	34	32	5	2
2011	29	25	4	3
2012	5	4	2	1
2013	21	20	6	6
2014	5	5	8	5
2015	26	25	63	55
2016	15	14	7	6
2017	21	21	4	3
2018	7	7	3	3
2019	6	6	3	3
2020	7	3	7	7
2021	13	13	21	21
2022	20	20	203	203

III. Domácí násilí

Mgr. Martina Klvačová

Nejvyšší státní zastupitelství věnovalo i v roce 2022 pozornost problematice spojené s objasňováním trestné činnosti spadající pod zastřešující pojem tzv. domácího násilí.

III. 1 Poznatky z přezkumné činnosti k postupu podle § 174a odst. 1 trestního řádu

Pokud se týká sledované oblasti kriminality (tj. domácího násilí v jeho trestně postižitelné formě), je na základě analýzy provedené z přezkumné činnosti k postupu podle § 174a odst. 1 trestního řádu namíste zdůraznit, že v roce 2022 došlo k využití mimořádného kasačního oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a odst. 1 trestního řádu pouze v jediném případě. Předmětná věc je vedena na zdejším odboru trestního řízení pod sp. zn. 1 NZA 1032/2022. V níže specifikované věci bylo přistoupeno ke zrušení usnesení o zastavení trestního stíhání v důsledku neúplného a nejasného znaleckého zkoumání duševního stavu obviněného – pachatele dlouhodobého tzv. transgeneračního domácího násilí, jehož se obviněný dopouštěl na oběti (matce) seniorského věku.

Pro potřeby zprávy národní zpravodajky sdělují, že v uvedené věci bylo dne 11. 7. 2022 zrušeno usnesení státní zástupkyně okresního státního zastupitelství, kterým bylo podle § 172 odst. 1 písm. e) trestního řádu zastaveno trestní stíhání obviněného, vedené pro zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, 2 písm. d) trestního zákoníku.

V posuzované věci bylo na podkladě výsledků provedeného dokazování spolehlivě zjištěno, že obviněný se skutkem popsáním ve výroku usnesení o zastavení trestního stíhání dopustil protiprávního jednání vůči své matce, majícího charakter tzv. domácího násilí. Poškozenou dlouhodobě a opakovaně verbálně napadal vulgárními výrazy, vykazoval ji ze společného obydlí, záměrně odpojil přívod vody i elektřiny v rodinném domě, vyhrožoval matce uškrcením a zabitím. Poškozenou se vzrůstající intenzitou také opakovaně fyzicky napadal. Otevřenou dlaní ji bil do hlavy, kopal do ní, strkal do poškozené a lomcoval s ní takovou měrou, že hlavou narážela do zdi. Několikrát matku škrtil a podrážel jí tzv. podpůrné chodítko. V nočních hodinách z 18. 2. 2022 na 19. 2. 2022 na poškozenou brachiálně zaútočil takovým způsobem, že ji nejprve udeřil dlaní do obličeje, rdousil ji, poté jí na chvíli zakryl rukou ústa a nos, následně jí přiložil na obličej polštář s tím, že ji udusí, šlapal jí na nohy a snažil se jí lámat prsty u rukou. Agresivní chování obviněného se od června 2017 do 19. 2. 2022 stále stupňovalo a vyvolávalo u poškozené přetrvávající psychické útrapy, zejména stavy úzkosti, obavy o život a zdraví. Popsané jednání obviněného bylo přílehavě kvalifikováno jako zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, 2 písm. d) trestního zákoníku.

S ohledem na závěry znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, vypracovaného v této věci, dospěla státní zástupkyně okresního státního zastupitelství k závěru, že obviněný nebyl v době činu pro nepřičetnost trestně odpovědný, neboť rozpoznávací i ovládací schopnosti byly u obviněného v době páchaní inkriminované trestné činnosti zcela vymizelé; a proto jeho trestní stíhání podle § 172 odst. 1 písm. e) trestního řádu zastavila.

Usnesení o zastavení trestního stíhání jakož i řízení, které jeho vydání předcházelo, bylo v rámci posuzování možného využití mimořádného kasačního oprávnění podle § 174a odst. 1 trestního řádu přezkoumáno a shledáno nezákonným. Bylo totiž zjištěno, že státní

zástupkyně při svém rozhodování důsledně nevyhodnotila obsah znaleckého posudku k vyšetření duševního stavu obviněného, protože v rozporu s reálným stavem věci dospěla k závěru, že uvedený posudek je jednoznačným skutkovým podkladem pro nezpochybnitelný právní závěr o nepřičetnosti obviněného v době činu a o vyloučení jeho trestní odpovědnosti.

V dané věci ze skutkových zjištění vyplynulo, že se obviněný dopustil protiprávního jednání v době, kdy byl stížen duševní poruchou (tzv. organickou bludnou poruchou). Z výpovědi poškozené i dalších svědků bylo zřejmé, že v době páchaní vytýkaného skutku obviněný častěji a ve větším množství požíval alkohol a zřejmě nedodržel předepsanou medikaci. Několika ošetřujícími lékaři – psychiatry byl charakterizován jako neukázněný, nespolupracující a tzv. pasivně agresivní pacient. Příbraná znalkyně z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie vymizení rozpoznávacích a ovládacích schopností přiznala organické bludné poruše obviněného, avšak nedostatečně (bez bližšího časového vymezení) se vyjádřila k otázce schopnosti obviněného odolat prvnímu a následnému požití návykové látky a taktéž nevysvětlila, jaký vliv návyková látka na obviněného měla a k jaké (konkrétní) změně v jeho psychickém stavu „díky“ ní došlo.

V odůvodnění předmětného kasačního usnesení nejvyššího státního zástupce bylo podrobně vysvětleno, že v obdobných případech, jako je tomu v posuzované věci obviněného, se musí příbráný znalec jednoznačně vyjádřit nejen k tomu, zda obviněný trpěl v době spáchání činu duševní poruchou a zda tato porucha měla vliv na jeho určovací (ovládací) a rozpoznávací (rozumové) schopnosti, zda a jakým způsobem byl obviněný, který nadužívá alkohol (případně i jiné návykové látky) jimi ovlivněn, a zda si je vědom účinků návykových látek na svůj organismus a mohl je předvídat, jakož i k tomu, zda byl schopen si odříci jejich konzumaci. Schopnost obviněného rozpoznat protiprávnost svého jednání a toto ovládat musí být zkoumána také ve vztahu k době, kdy pachatel požívá návykovou látku, která jej do stavu nepřičetnosti měla přivést. Doba páchaní trestného činu a doba, v níž se pachatel přiváděl do stavu nepřičetnosti, se zpravidla nepřekrývají, nemusí na sebe ani bezprostředně navazovat. Nelze vyloučit, že stav nepřičetnosti může trvat několik dní, příp. týdnů. Okamžik přivedení se do stavu nepřičetnosti požitím návykové látky může předcházet samotnému spáchání posuzovaného činu a není vyloučeno, že může nastat i v průběhu páchaní činu (zejména v případě tzv. trvajících deliktů).

Odborné závěry znalkyně v předmětné věci byly shledány jako neúplné, neboť nevyloučily možnost, že dlouhodobé škodlivé užívání alkoholu (případně i v kombinaci s dalšími návykovými látkami) ovlivnilo u obviněného průběh organické bludné poruchy, v důsledku níž došlo ke znalkyní konstatovanému vymizení ovládacích a rozpoznávacích schopností obviněného v době činu. Jinými slovy řečeno – bylo možno důvodně předpokládat, že se požitý alkohol a případně i další návykové látky (marihuana) podílely na vymizení obou schopností, a že se tak obviněný mohl přivést do stavu nepřičetnosti zaviněně. Konstatovala-li znalkyně u obviněného škodlivé užívání alkoholu, navíc byla-li v minulosti (v době páchaní posuzovaného trestného činu) zjištěna přítomnost tetrahydrokanabinolu v krvi obviněného a opakovaně bylo vysloveno podezření na nedodržování předepsané medikace, bylo namísto zabývat se také otázkou, v jaké míře a především ve kterém časovém úseku, tj. kdy (s ohledem na dobu páchaní vytýkaného skutku) ovlivnily návykové látky rozvoj organické bludné poruchy u obviněného a ve svém konečném důsledku stav nepřičetnosti. Pro posouzení předmětné věci (tzv. trvajících deliktů) bylo proto nezbytné, aby znalkyně upřesnila, jak dlouho stav nepřičetnosti obviněného trval, kdy započal, kdy skončil a co jej vyvolalo.

V této souvislosti bylo poukázáno na povinnost orgánů činných v trestním řízení kriticky hodnotit všechny důkazy, včetně znaleckého posudku, vyplývající ze zásad dokazování v novodobém trestním procesu. Bylo akcentováno, že znalecký posudek je nutno hodnotit stejně pečlivě, jako každý jiný důkaz; ani on *a priori* nepožívá větší důkazní síly a musí být podrobován všestranné prověrce nejen právní korektnosti, ale i věcné správnosti. Hodnotit je třeba celý proces utváření znaleckého důkazu, včetně přípravy znaleckého zkoumání, opatřování podkladů pro znalce, průběh znaleckého zkoumání, věrohodnost teoretických východisek, jimiž znalec odůvodňuje své závěry, spolehlivost metod použitých znalcem a způsob vyvozování jeho závěrů. Je věcí předvídavosti objednatele (zadavatele) znaleckého posudku, zda vůbec a nakolik přiléhavě sám předmět znaleckého posouzení a příslušné podklady k jeho zpracování vymezí a kvalifikuje. V tomto směru jde o jeho odpovědnost, kterou nelze přenášet na další subjekt (znalce), který je naopak z logiky právního vztahu zadáním zpracování znaleckého posudku vázán.

Z výše uvedených důvodů bylo třeba dodatečně objasnit další odborné psychiatrické otázky.

Bylo konstatováno, že znalkyně musí upřesnit, jaký vliv návyková látka na obviněného měla, k jaké změně v jeho psychickém stavu v jejím důsledku došlo, a v neposlední řadě měla konkretizovat, kdy se tak stalo. Dále bylo shledáno jako nezbytné objasnit, zda byl obviněný nepřičetný kontinuálně po celou dobu páchání vytýkaného trestného činu (tj. od června 2017 do 19. 2. 2022) a především, zda byl obviněný po celou dobu schopen odolat prvnímu a následnému požití alkoholu (ev. dalších návykových látek). V této souvislosti měla znalkyně podrobněji zkoumat a vysvětlit alkoholovou (případně i toxikomanickou) „kariéru“ obviněného s důrazem na celé rozhodné období, v němž se měl dopouštět předmětné trestné činnosti. Současně měla znalkyně odpovědět na otázku, zda byl obviněný prokazatelným způsobem (konkrétně kdy a kým) dostatečně informován a poučen o nutnosti nejen pravidelně užívat předepsané léky, ale zejména striktně abstinovat od návykových látek (zda bylo při pravidelných kontrolách obviněného průběžně sledováno ovlivnění návykovou látkou a s jakým výsledkem). Konečné vyhodnocení, zda požití návykové látky bylo dostatečně významnou příčinou vzniku následku (stavu nepřičetnosti) pak bude příslušet pouze orgánům činným v trestním řízení.

S ohledem na nezákonnost usnesení státní zástupkyně okresního státního zastupitelství, jímž bylo podle § 172 odst. 1 písm. e) trestního řádu zastaveno trestní stíhání obviněného, nezbylo pro zachování účelu trestního řízení, který je zakotven v § 1 odst. 1 trestního řádu, než rozhodnout podle § 174a odst. 1 trestního řádu o jeho zrušení a věc byla vrácena do stadia přípravného řízení.

Pokud se týká sledované oblasti kriminality, považuji za vhodné pro potřeby této zprávy doplnit, že v případě několika usnesení, která byla Nejvyššímu státnímu zastupitelství předložena podle § 173a trestního řádu a čl. 105 odst. 2 pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení, ve znění pozdějších pokynů, bylo přistoupeno k jejich přezkoumání na podkladě kompletního spisového materiálu. Jednalo se o trestní věci obviněných, proti nimž bylo vedeno trestní stíhání zejména pro přečin ublížení na zdraví podle § 146 trestního zákoníku a přečin nebezpečného vyhrožování podle § 353 trestního zákoníku. V těchto případech bylo s poukazem na zpětvzetí souhlasu poškozených přistoupeno k vydání usnesení, kterými státní zástupci zastavili trestní stíhání obviněných podle § 172 odst. 1 písm. d) trestního řádu s odkazem na § 11 odst. 1 písm. l) trestního řádu.

Důvodem pro vyžádání spisového materiálu byl převážně fakt, že po prvotní revizi usnesení o zastavení trestního stíhání existovaly pochybnosti o jeho zákonnosti. Předložená usnesení se jevila jako nepřezkoumatelná; v části jejich odůvodnění často absentovalo vyhodnocení zjištěných důkazů a nebylo provedeno řádné právní posouzení vytýkaného jednání. Považovala jsem za nutné ověřit správnost užití právní kvalifikace „stíhaného“ skutku a na podkladě spisu objektivně vyhodnotit, zdali poškozená byla oprávněna disponovat trestním řízením. V neposlední řadě bylo třeba postavit najisto, zdali v uvedených věcech nedošlo k tzv. vytržení dílčího jednání obviněného z trvajících deliktů, majících zákonné znaky trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 trestního zákoníku, neboť k obdobným pochybením v předchozích letech docházelo. Předmětné věci jsou vedeny na odboru trestního řízení pod sp. zn. 1 NZA 1007/2022, sp. zn. 1 NZA 1033/2022, sp. zn. 1 NZA 1040/2022 a sp. zn. 1 NZA 1044/2022.

Po provedené přezkoumání činnosti (na podkladě kompletních spisových materiálů) lze shrnout, že v žádné z těchto věcí se nejednalo o tzv. domácí násilí v trestně postižitelné formě, které by bylo možno kvalifikovat trestným činem týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 trestního zákoníku.

V jednom z posuzovaných případů bylo zjištěno, že se s velkou mírou pravděpodobnosti jednalo o tzv. situační párové násilí, tedy převážně konfliktní partnerský vztah, mající charakter tzv. družského soužití obviněného s poškozenou, na něž nedopadají normy trestního práva. Nikoli totiž každá vztahová porucha obsahující násilí, jež se odehrává v domácím prostředí (tzv. za „zavřenými dveřmi“), má význam pro právní kvalifikaci trestným činem podle § 199 trestního zákoníku. Je třeba vždy pečlivě posuzovat, zda jednání pachatele nabylo v celkovém kontextu takové míry intenzity, která již odpovídá znaku týrání ve smyslu citovaného trestného činu.

V dané věci sice vzájemný vztah obviněného a poškozené nabylo v průběhu své existence zjevných patologických rysů, avšak současně bylo zřejmé, že se v něm neobjevila pro tzv. domácí násilí naprosto typická a jasná disproporce moci a kontroly, v rámci níž jeden partner může fakticky vše a druhý nic. I přes zjištěnou patologii vztahu se tedy jednalo o soužití rovnocenných partnerů, probíhající ve společném obydlí s několika delšími časovými „přetržkami“. Zásadním spouštěcím mechanismem sociálně patologického jednání ve společném vztahu pak patrně bylo navazování intimních kontaktů obviněného s jinými ženami (tzv. opakovaná nevěra) a s tím související neshody s poškozenou, které ve svém důsledku zapříčinily situační verbální i fyzickou agresi obviněného i poškozené, jež byla sycena zejména příležitostným požíváním alkoholu obou aktérů vztahu. Z rodinných problémů, ale především z neharmonického vztahu druhá a družky, který působil na poškozenou jako významný „stresor“, zřejmě pramenily její následné psychické obtíže, následně posouzené klinickým psychologem jako „akutní reakce na stres, poruchy přizpůsobení“. Jinými slovy řečeno, nebylo možno dovodit, že by se obviněný v řádu několika týdnů či měsíců dopouštěl vůči poškozené jednání vyznačujícího se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které by poškozená pociťovala jako těžké příkoří.

V dalších přezkoumaných věcech již šlo „pouze“ o jednorázové incidenty (verbální a fyzická napadení poškozených) v tzv. domácím prostředí.

Závěry

Co se týká problematiky spojené s objasňováním trestné činnosti spadající pod zastřešující pojem tzv. domácího násilí v roce 2022, je ve věcech předmětného

charakteru nezbytné i nadále pokračovat v nastoleném (již jedenáctiletém) trendu důsledné přezkumné činnosti k postupu podle § 174a odst. 1 trestního řádu.

III. 2 Obecně

JUDr. Jana Zezulová, Ph.D.

Informace o postupu při podpisu, ratifikaci a implementaci Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí („Istanbulská úmluva“)

Istanbulská úmluva představuje mezinárodněprávní dokument, který stanovuje standardy v oblasti prevence a potírání domácího a genderově podmíněného násilí. Právně závazné standardy v ní obsažené mají zabránit násilí na ženách a domácímu násilí, chránit jeho oběti a trestat pachatele. Istanbulská úmluva byla přijata Výborem ministrů Rady Evropy dne 7. 4. 2011 a poprvé byla podepsána 11. května 2011. Česká republika dosud Istanbulskou úmluvu neratifikovala (podepsala v květnu 2016). Ministerstvo spravedlnosti v současné době pro Istanbulskou úmluvu navrhuje tři varianty postupu: zaslání Istanbulské úmluvy Parlamentu ČR k případné ratifikaci; odložení schválení úmluvy o rok s cílem poskytnout další čas na politickou debatu; zrušení úkolu předložení materiálu k ratifikaci vládě.

Pozice Nejvyššího státního zastupitelství⁹⁰

Nejvyššímu státnímu zastupitelství byl ministryní spravedlnosti k připomíncekám zaslán materiál „*Návrh na sjednání Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbul, 11. 5. 2011)*“. Nejvyšší státní zastupitelství je toho názoru, že Česká republika vytvořila právní prostor, v němž je způsobilá naplňovat velmi kvalitní a velmi společensky potřebnou Úmluvu Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí. Platné právo má řadu nástrojů, které slouží k ochraně proti domácímu násilí, jejichž výčet je patrný z předkládací zprávy pro Vládu ČR. Nejvyšší státní zastupitelství zcela podporuje ratifikaci Istanbulské úmluvy a tím založení ve vztahu k této úmluvě účinky čl. 10 Ústavy ČR.⁹¹

V souvislosti s předložením návrhu na ratifikaci se zvýšil výskyt dezinterpretací a mýtů ohledně obsahu a cílů Istanbulské úmluvy. Na obdobné obavy v roce 2019 reagovala *Evropská komise pro demokracii prostřednictvím práva (tzv. Benátské komise)*⁹² svým stanoviskem k ústavněprávním dopadům ratifikace Istanbulské úmluvy.^{93,94}

Návrh na přistoupení k Istanbulské úmluvě

Evropská komise v roce 2016 navrhla, aby EU přistoupila k Istanbulské úmluvě⁹⁵ a poté ji Evropská komise a předsednictví Rady v roce 2017 podepsaly jménem EU.

⁹⁰ Blíže viz Zpráva NK za rok 2020 s. 68–70.

⁹¹ Viz sp. zn. 1 SL 310/2020.

⁹² Poradní orgán Rady Evropy pro ústavní a mezinárodní právo.

⁹³ Stanovisko v angličtině dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/-/the-venice-commission-adopts-an-opinion-on-armenia-and-the-istanbul-convention>.

⁹⁴ Blíže viz Zpráva NK za rok 2020 s. 66–68.

⁹⁵ Evropská komise, *Návrh rozhodnutí Rady o podpisu, jménem Evropské unie, Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí* (COM(2016) 111 final, 4.3.2016); Evropská

Evropský parlament dne 28. listopadu 2019 přijal usnesení o přistoupení EU k Istanbulské úmluvě a o opatřeních pro potírání genderově podmíněného násilí. Evropský parlament vyzývá Radu, aby bezodkladně dokončila ratifikaci Istanbulské úmluvy Evropskou unií na základě širokého přistoupení bez jakýchkoli omezení a aby prosazovala její ratifikaci všemi členskými státy; vyzývá Radu a Komisi, aby zajistily plné začlenění Istanbulské úmluvy do legislativního a politického rámce EU; připomíná, že přistoupení EU k Istanbulské úmluvě nezbavuje členské státy nutnosti ratifikovat úmluvu na vnitrostátní úrovni; vyzývá členské státy, aby uspíšily jednání o ratifikaci a provedení Istanbulské úmluvy, a vyzývá zejména Bulharsko, Česko, Maďarsko, Lotyšsko, Litvu, Slovensko a Spojené království, které úmluvu podepsaly, avšak neratifikovaly, aby tak neprodleně učinily.⁹⁶

Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o potírání násilí vůči ženám a domácího násilí⁹⁷

Cílem tohoto návrhu je v celé EU *účinně potírat násilí vůči ženám a domácí násilí*. Násilím vůči ženám a domácím násilím se v současné době komplexně nezabývá žádný konkrétní právní předpis EU. Tato směrnice tudíž bude prvním *aktem*, který se bude *konkrétně zabývat tímto druhem násilí*. Opatření vycházejí z *doporučení* Expertní skupiny pro potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (GREVIO), což je nezávislý odborný orgán pro sledování provádění Istanbulské úmluvy. Cílená opatření týkající se tohoto trestného činu a práv obětí stanoví *minimální pravidla, jež členskými státy umožní stanovit přísnější normy*, a ponechává jim potřebnou *flexibilitu*, aby mohly zohlednit svou konkrétní situaci. Navrhují se zejména tato opatření:

Kriminalizace některých forem násilí, které neúměrně postihují ženy, nejsou dostatečně řešeny na vnitrostátní úrovni a spadají do pravomocí EU, a to na základě stávajících právních základů. Jedná se o *kriminalizaci znásilnění založeného na absenci souhlasu* (v některých členských státech totiž kvalifikace znásilnění musí zahrnovat použití síly nebo výhrůzek), *mrzačení ženských pohlavních orgánů a některých forem kybernetického násilí*.

Posílení přístupu obětí ke spravedlnosti a právům na odpovídající ochranu jako bezprostřední odpověď na specifické potřeby obětí násilí vůči ženám a domácího násilí.

K těmto opatřením patří:

- zajistit, aby vnitrostátní orgány mohly proti násilí vůči ženám a domácímu násilí náležitě postupovat,
- zajistit, aby vnitrostátní orgány ve svém přístupu k obětem zohledňovaly genderové aspekty,
- zajistit individuální posouzení potřeb v oblasti ochrany a podpory přízpusobené specifickým potřebám obětí násilí vůči ženám nebo domácího násilí,
- poskytnout zvláštní záruky dětským obětem násilí vůči ženám nebo domácího násilí,
- zajistit ochranu prostřednictvím rozhodnutí o vykazání a ochranných příkazů,
- zajistit, aby oběti mohly po pachateli účinně požadovat odškodnění,
- zajistit odstranění online obsahu v souvislosti s trestnými činy kybernetického násilí a dotčeným uživatelům umožnit soudní ochranu a

komise, *Návrh rozhodnutí Rady* o uzavření, jménem Evropské unie, Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (COM(2016) 109 final, 4.3.2016).

⁹⁶ Blíže viz https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2019-0080_CS.html.

⁹⁷ Štrasburk dne 8.3.2022. COM(2022) 105 final.2022/0066 (COD).

- zajistit, aby byly obětem k dispozici státní orgány, které jim mohou pomoci, poskytnout jim poradenství a zastupovat je v soudních řízeních ve věcech násilí vůči ženám nebo domácího násilí.

Podpora obětem násilí vůči ženám nebo domácího násilí poskytovaná podle jejich specifických potřeb. Patří sem zvláštní podpora v případech sexuálního násilí a mrzačení ženských pohlavních orgánů, přístup k vnitrostátním linkám pomoci, lepší dostupnost přístřeší a komplexní podpora obětem sexuálního obtěžování na pracovišti. Zahrnuje rovněž cílenou podporu obětem se zvláštními potřebami a ohroženým skupinám, včetně žen prchajících před ozbrojeným konfliktem.

Prevence násilí vůči ženám a domácího násilí, mimo jiné zvyšováním povědomí, poskytováním odborné přípravy odborníkům, u nichž je pravděpodobné, že budou přicházet do kontaktu s oběťmi, a prací s pachatelí.

Posílení koordinace a spolupráce na vnitrostátní a unijní úrovni prostřednictvím přístupu zahrnujícího více subjektů a zdokonalení shromažďování údajů o násilí vůči ženám a domácím násilí.

III. 3 Legislativa

- *Zákon č. 422/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony*

Novela trestního řádu

„§ 101b

Je-li v řízení o trestném činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti anebo trestném činu obchodování s lidmi podle § 168 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku, týrání svěřené osoby (§ 198 trestního zákoníku) nebo týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku) jako svědek vyslýchán poškozený, lze mu klást otázky jen prostřednictvím orgánu činného v trestním řízení.“

Za účelem snížení rizika vzniku sekundární viktimizace bylo upraveno *kladení otázek obětem trestných činů, které jsou spojeny se sexuálním vykořisťováním nebo zásahem do lidské důstojnosti v sexuální oblasti anebo s domácím násilím, tak, aby těmto obětem byly kladeny otázky pouze prostřednictvím orgánů činných v trestním řízení, neboť tyto oběti jsou s ohledem na povahu uvedených trestných činů zranitelné a často náchylné k sekundární viktimizaci, protože jak spáchání domácího násilí, tak i trestných činů v sexuální oblasti bývá spojeno s pocity studu a někdy i provinění, oběti jsou náchylné věřit tomu, že si „za to mohou samy“, a nezřídka se setkávají i s odsudkem ze strany jiných osob, takže každá necitlivě nebo nevhodně položená otázka může tyto jejich pocity prohloubit.* Obava z průběhu trestního řízení pak bývá uváděna jako jeden z důvodů, který tyto oběti zvažují při svém rozhodování, zda trestný čin na nich spáchaný orgánům činným v trestním řízení vůbec nahlásí, či nikoli.

Tato změna by tak měla zabránit tomu, aby uvedené oběti byly vystavovány necitlivým nebo nevhodným otázkám ze strany jiných osob (obviněného, obhájce, případně znalce apod.) a byl v nich vyvoláván nebo pocit viny nebo studu, v důsledku čehož by se mohlo prohloubit jejich trauma ze spáchaného trestného činu.

Obdobná úprava je v současnosti obsažena v § 102 odst. 3 trestního řádu ve vztahu k dětským obětem (osobám mladším než osmnáct let).

- *Zákon č. 418/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*

Změna zákona o Policii České republiky

V § 44 se na konci odstavce 1 doplňuje věta „*Pokud společné obydlí obývá nezletilé dítě, považuje se za ohroženou osobu podle této hlavy.*“

Toto ustanovení umožňuje policistovi vykázat agresora z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou v případech domácího násilí. Ochrana se vztahuje na osoby přímo ohrožené takovým jednáním. Navržená změna spočívá v zařazení nezletilého dítěte, které také obývá společné obydlí, mezi ohrožené osoby.

Explicitní uvedení toho, že v rámci institutu vykázání, se za ohroženou osobu považuje nezletilé dítě, a to za předpokladu, že obývá společné obydlí, koresponduje s požadavkem na zajištění kroků nezbytných k zajištění ochrany dětí, které nahlásí, že dochází ke zneužívání v rámci jejich rodiny, jak požaduje směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV.

III. 4 Rozhodovací činnost obecných soudů – výběr

asistentka Mgr. Žaneta Vašíčková

Z dostupné judikatury za rok 2022 k trestnému činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 trestního zákoníku, lze uvést zejména následující rozhodnutí:

- *rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 2. 2022 sp. zn. 7 Tdo 1369/2021*
- *usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2022 sp. zn. 8 Tdo 1303/2021*
- *usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 7. 2022 sp. zn. 4 Tdo 579/2022*
- *usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2022 sp. zn. 4 Tdo 549/2022*
- *usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 6. 2022 sp. zn. 8 Tdo 510/2022*
- *usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 8. 2022 sp. zn. 4 Tdo 650/2022*
- *usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 6. 2022 sp. zn. 8 Tdo 461/2022*
- *usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 5. 2022 sp. zn. 7 Tdo 303/2022*
- *usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 2. 2022 sp. zn. 8 Tdo 41/2022*
- *usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2022 sp. zn. 4 Tdo 487/2022*
- *usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 4. 2022 sp. zn. 3 Tdo 370/2022*
- *usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 3. 2022 sp. zn. 7 Tdo 172/2022*
- *usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 7. 2022 sp. zn. 6 Tdo 586/2022*

III. 5 Rozhodovací činnost Evropského soudu pro lidská práva

„*Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva ve věcech domácího násilí*“, který zpracovává nejvýznamnější rozhodnutí tohoto soudu ve vztahu k dané problematice,

je pravidelně aktualizován a vystavován na Extranetu státního zastupitelství (v sekci NZ—Jana Zezulová – materiály k agendě NZ). Podkladem tohoto materiálu jsou, kromě úplných znění daných rozhodnutí, i tzv. *Factsheets*⁹⁸. Díky těmto sumarizujícím dokumentům lze poměrně přehledně sledovat vývoj judikatury ESLP ve vztahu k problematice domácího násilí.

Zpráva národní zpravodajky předkládá některá rozhodnutí v oblasti domácího násilí a násilí na ženách a dětech vydaná v průběhu roku 2022.

- **Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (pátá sekce) ze dne 10. 2. 2022 ve věci A. a B. proti Gruzii, č. 73975/16**

„K genderově podmíněnému násilí ze strany policisty“

Nezabráněním genderově podmíněnému násilí ze strany policisty a pasivní reakcí orgánů činných v trestním řízení ve spojení s nezabráněním násilí na základě pohlaví dochází k porušení čl. 2 ve spojení s článkem 14 Úmluvy.

I. Okolnosti dané věci

Stěžovatelé jsou matkou a synem C., která byla zavražděna svým partnerem (D.), v rozhodné době policistou. V průběhu několika let C a její rodina nahlásily četné případy domácího násilí ze strany jejího partnera. Stěžovatelé u příslušných orgánů činných v trestním řízení namítali zejména selhání příslušných policistů a státních zástupců při ochraně života C a při náležitém zohlednění opakovaných oznámení o domácím násilí. Na základě článku 2 (právo na život) a článku 14 (zákaz diskriminace) Úmluvy stěžovatelé namítali zejména to, že orgány neochránily C před domácím násilím a následně neprovedly účinné vyšetřování.

II. Hodnocení Soudu

Soud dospěl k závěru, že příslušný orgán se nepokusil prokázat odpovědnost policistů za to, že řádně nereagovali na četné případy násilí na základě pohlaví, k nimž došlo před vraždou C. Nepovažoval ani za nutné přiznat stěžovatelům status oběti. Nebylo ani zahájeno žádné disciplinární šetření údajné nečinnosti policie a nebyly podniknuty žádné kroky k proškolení dotyčných policistů, jak v budoucnu správně reagovat na případy domácího násilí. Stěžovatelé neobdrželi žádnou odpověď na svou stížnost, která zpochybňovala nečinnost státního zástupce.

Vzhledem k relevantním okolnostem případu, zejména k existenci indicií poukazujících na možnou diskriminaci na základě pohlaví, a ke skutečnosti, že orgány činné v trestním řízení umožnily údajnému pachateli účastnit se výslechu stěžovatele a oběti údajného domácího násilí, bylo naléhavě nutné provést smysluplné šetření reakce orgánů činných v trestním řízení. Skutečnost, že údajný pachatel byl sám členem orgánů činných v trestním řízení a že výhrůžky, které použil vůči oběti a její rodině, odkazovaly na tuto skutečnost a na to, co považoval za svou beztrestnost, učinila potřebu řádného vyšetřování ještě naléhavější.

Výše uvedené úvahy postačovaly k závěru, že došlo k porušení procesních povinností státu. Soud však rovněž konstatoval nedostatečnost nápravy, kterou v daném řízení neprovedly další články soustavy.

⁹⁸ Dostupná na: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=press/factsheets&c=>.

Trestní stíhání pachatele nezahrnovalo žádné zkoumání možné role diskriminace na základě pohlaví při spáchání trestného činu. Pokud jde o občanskoprávní řízení vedené proti orgánům činným v trestním řízení, vnitrostátní soudy nerozšířily své zkoumání o otázku, zda úřední tolerance případů domácího násilí mohla být podmíněna genderovou předpojatostí. Nezabývaly se ani otázkou, zda existovaly náznaky souhlasu či schvalování příslušníků orgánů činných v trestním řízení s genderově motivovaným zneužíváním, kterého se dopouštěl jejich kolega. Tyto nedostatky se neslučovaly se zvýšenou povinností žalovaného státu řešit trestné činy motivované předsudky.

Soud uzavřel, že se jednalo o trvalé domácí násilí, což znamená, že nemohlo být pochyb o bezprostředním ohrožení oběti a že policie věděla nebo měla vědět o povaze této situace. Policie však neprojevila potřebnou zvláštní pečlivost a dopustila se závažných pochybení ve své práci, jako je nepřesné, neúplné nebo dokonce zavádějící shromažďování důkazů, a nepokusila se provést řádnou analýzu toho, jaké by mohly být potenciální spouštěcí faktory násilí. **Dále, ačkoli vnitrostátní právní rámec stanovil různá dočasná omezující opatření vůči údajným násilníkům, příslušné vnitrostátní orgány k nim vůbec nepřistoupily.**

Nečinnost vnitrostátních orgánů činných v trestním řízení byla ještě znepokojivější, pokud se posuzovala v souvislosti se skutečností, že sám násilník byl policistou. Navíc si orgány činné v trestním řízení byly vědomy toho, že k páchaní zneužívání využíval různé atributy svého služebního postavení. Nejenže tomu neučinily přítrž, ale umožnily mu účastnit se výslechu oběti a brzy poté ho povýšily do vyšší policejní hodnosti. Od členských států se očekává, že budou o to přísnější při vyšetřování a v případném potrestání vlastních policistů ze spáchání závažných trestných činů, a tím udrží důvěru veřejnosti v systém prosazování práva.

Tento případ lze považovat za další názorný příklad toho, jak **obecná a diskriminační pasivita orgánů činných v trestním řízení tváří v tvář obviněním z domácího násilí může vytvářet atmosféru příznivou pro další šíření násilí páchaného na obětech jen proto, že se jedná o ženy.**

Nezabráněním genderově podmíněnému násilí ze strany policisty a pasivní reakcí orgánů činných v trestním řízení ve spojení s nezabráněním násilí na základě pohlaví došlo k porušení čl. 2 ve spojení s článkem 14 Úmluvy.

- **Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (první sekce) ze dne 30. 11. 2022 ve věci Galović proti Chorvatsku, č. 45512/11**

„K právu nebýt trestán dvakrát za stejný trestný čin“

I. Okolnosti dané věci

Stěžovatel byl v letech 2006 až 2008 odsouzen za řadu méně závažných trestných činů⁹⁹ za napadení svých dětí a manželky. V listopadu 2008 byl zatčen a byl mu mimo jiné uložen trest odnětí svobody.

⁹⁹ *Minor offences.*

V červenci 2009 byl rovněž odsouzen za domácí násilí a zanedbávání péče o děti. Odsouzení se týkalo incidentů vůči jeho rodině v letech 2005 až 2008. Byl odsouzen souhrnně k pěti letům odnětí svobody a byla mu uložena povinnost léčit se ze závislosti na alkoholu.

Odvolací soud se dne 16. února 2010 případem zabýval znovu, aniž by byl stěžovatel k jednání tohoto soudu přizván. Soud snížil stěžovatelův trest na čtyři roky a tři měsíce, ve zbytku jeho odvolání zamítl. Všechna další odvolání byla neúspěšná.

Z vězení byl stěžovatel podmíněně propuštěn v březnu 2012.

S odvoláním na čl. 4 Protokolu č. 7 (právo nebýt souzen nebo trestán dvakrát) k Úmluvě, pan Galović namítal, že byl souzen a odsouzen dvakrát za stejný trestný čin.

Dále namítal porušení čl. 6 odst. 3 písm. b) a c) Úmluvy (právo mít čas a možnosti k přípravě obhajoby/právo hájit se sám nebo za pomoci obhájce), týkající se odvolacího řízení. Zejména tvrdil, že o jednání odvolacího soudu v jeho věci byl vyrozuměn pouze čtyři dny předem a nebyla mu dána možnost účastnit se tohoto jednání.

II. Hodnocení Soudu

Soud konstatoval, že skutkové okolnosti ve dvou předcházejících řízeních¹⁰⁰ proti stěžovateli byly zčásti totožné se skutkovými okolnostmi obsaženými v následném řízení o obžalobě.

Při posuzování toho, zda došlo k zakázané duplicitě řízení Soud konstatoval, že oba druhy řízení vedené proti stěžovateli se vzájemně doplňovaly a byly dostatečně věcně a časově propojeny, aby mohly být společně posuzovány jako trestné činy domácího násilí.

Řízení o méně závažném trestném činu mělo zejména řešit jednotlivý případ domácího násilí a zabránit jeho další eskalaci, zatímco řízení o obžalobě pro pokračující trestný čin domácího násilí bylo zahájeno, jakmile jeho protiprávní jednání dosáhlo určité úrovně závažnosti, aby byl sankcionován pokračující vzorec násilného chování.

Kromě toho existovala přiměřená úroveň součinnosti mezi jednotlivými soudy, které stěžovateli nezpůsobily nadměrnou zátěž. Trestní soud stěžovateli započel dobu, kterou strávil ve vazbě na základě dvou předchozích rozsudků.

Lze uzavřít, že řízení a tresty proti stěžovateli byly dostatečně obsahově a časově propojeny a tvořily soudržný a přiměřený celek. Právní systém v Chorvatsku umožňoval potrestání jak jednotlivých skutků, tak i pokračujícího vzorce chování stěžovatele účinným, přiměřeným a odrazujícím způsobem. Z uvedeného vyplývá, že nedošlo k porušení čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě.

Ve vztahu k tvrzenému porušení čl. 6 odst. 3 písm. b) a c) Úmluvy Soud měl za to, že čtyři dny, které uplynuly od okamžiku, kdy byl stěžovatel informován o konání odvolacího soudu, do okamžiku, kdy se toto jednání skutečně konalo, neomezily jeho práva do té míry, aby bylo možné konstatovat, že došlo k porušení jeho práva na spravedlivý proces.

¹⁰⁰ *Minor-offence proceedings.*

Pokud jde o nepřítomnost stěžovatele na jednání odvolacího soudu, Soud shledal porušení čl. 6 odst. 1, 3 písm. c) Úmluvy v návaznosti na svoji rozhodovací činnost v jiných řízeních proti Chorvatsku, které se týkaly podobných otázek.

- ***Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 3. 2022 ve věci Y. a další proti Bulharsku (č. 9077/18)***

Stěžovatelkami v této věci byly matka a dcery ženy, kterou její manžel zastřelil v kavárně v Sofii těsně poté, co odešla z okresního státního zastupitelství a stěžovala si, že její manžel vlastní pistoli a ona se tak obává o svůj život. V přechodících letech a měsících před osudným dnem podala několik podobných stížností týkajících se manželova agresivního, násilnického a obsedantního chování vůči ní. Stěžovatelky zejména tvrdily, že bulharské orgány nebraly stížnosti jejich blízké příbuzné na jejího manžela vážně a nepřijaly opatření k odvrácení ohrožení jejího života.

Soud rozhodl, že došlo k porušení článku 2 (právo na život) Úmluvy. Zejména shledal, že orgány nereagovaly bezodkladně na věrohodné stížnosti blízké příbuzné stěžovatelů a neprovedly řádné posouzení rizika jí hrozícího s ohledem na specifický kontext a dynamiku domácího násilí. Kdyby tak učinily, vyhodnotily by, že její manžel představoval skutečné a bezprostřední riziko pro její život, a mohly mu zabavit pistoli, zatknout ho za porušení zákazu přiblížení a/nebo umístit příbuznou stěžovatelů pod policejní ochranu. Všechny tyto kroky k odvrácení rizika, které jí hrozilo, by byly možné podle bulharského vnitrostátního práva. Soud však rozhodl, že nedošlo k porušení článku 14 (zákaz diskriminace) Úmluvy ve spojení s článkem 2 Úmluvy, neboť neshledal žádné důkazy o lhostejnosti vůči násilí na ženách ani obecně v Bulharsku, ani v postupu policie ve vztahu k předmětnému případu.

- ***Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 4. 2022 ve věci Landi proti Itálii***

Stěžovatelka v této věci tvrdila, že italský stát nepřijal potřebná opatření na ochranu jí a jejích dvou dětí před domácím násilím ze strany jejího partnera, které v roce 2018 vedlo k vraždě jejího ročního syna a k pokusu o její vlastní vraždu. Měla rovněž za to, že nedostatečná právní ochrana a nedostatečná reakce orgánů na její tvrzení o domácím násilí představovaly diskriminační zacházení na základě pohlaví.

Soud rozhodl, že v daném případě došlo k porušení článku 2 (právo na život) Úmluvy, neboť shledal, že italské orgány nelze považovat za orgány, které prokázaly potřebnou péči, a že tedy nesplnily svou pozitivní povinnost chránit život stěžovatelky a jejího syna. Soud zejména konstatoval, že vnitrostátní orgány nesplnily svou povinnost provést okamžitě a aktivní posouzení rizika opakování násilných činů spáchaných na stěžovatelce a jejích dětech a přijmout operativní a preventivní opatření ke zmírnění rizika a k ochraně dotčených osob. Orgány zejména zůstaly pasivní tváří v tvář vážnému riziku špatného zacházení se stěžovatelkou a jejich nečinnost umožnila partnerovi stěžovatelky, aby jí nadále nerušeně a beztrestně vyhrožoval, obtěžoval ji a napadal. Orgány měly posoudit riziko obnovení násilí a přijmout vhodná a přiměřená opatření. Taková opatření mohly orgány přijmout v souladu s italskými právními předpisy bez ohledu na to, zda došlo ke stížnosti nebo ke změně vnímání rizika ze strany oběti. V daném případě však Soud neshledal, že by napadené nedostatky mohly být samy o sobě považovány za poukazující na jakýkoli diskriminační přístup ze strany orgánů. Proto prohlásil stížnost stěžovatelky týkající se článku 14 (zákaz diskriminace) Úmluvy ve spojení s článkem 2 Úmluvy za zjevně neopodstatněnou.

- ***Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. 6. 2022 ve věci De Giorgio proti Itálii***

Stěžovatelka v tomto případě namítala, že italské orgány jí navzdory podání několika trestních oznámení neposkytly ochranu a pomoc poté, co byla vystavena domácímu násilí ze strany svého manžela, s nímž od roku 2013 nežila. Tvrdila, že orgány byly několikrát upozorněny na násilné chování jejího manžela, ale nepřijaly adekvátní a vhodné kroky k ochraně jí a jejích dětí před tím, co považovala za skutečné a známé nebezpečí, které její manžel představoval, a že nedokázaly zabránit dalším případům domácího násilí.

Soud rozhodl, že došlo k porušení článku 3 (zákaz nelidského nebo ponižujícího zacházení) Úmluvy v jeho hmotněprávní a procesní části. Zejména shledal, že italské orgány neprovedly posouzení rizika špatného zacházení zaměřené konkrétně na kontext domácího násilí a zejména na situaci stěžovatelky a jejích dětí, tedy posouzení, které by odůvodňovalo přijetí konkrétních preventivních opatření na jejich ochranu před tímto rizikem. Orgány proto porušily svou povinnost chránit stěžovatelku a její děti před domácím násilím ze strany manžela. Soud konstatoval, že italské orgány nepřijaly žádná opatření v reakci na vážné riziko špatného zacházení, kterému stěžovatelka a její děti čelily, a svou nečinností vytvořily situaci beztrestnosti, přičemž manžel dosud nebyl souzen za zranění způsobená stěžovatelce při útoku ze dne 20. listopadu 2015 a vyšetřování dalších stížností podaných stěžovatelkou zůstává od roku 2016 neukončeno. Soud rovněž konstatoval, že stát porušil svou povinnost vyšetřit špatné zacházení vůči stěžovatelce a jejími dětem a že způsob, jakým vnitrostátní orgány vedly trestní stíhání v této věci, lze rovněž kvalifikovat jako nečinnost soudu a nelze jej považovat za splňující požadavky článku 3 Úmluvy.

- ***Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 7. 2022 ve věci M. S. proti Itálii (č. 32715/19)***

Tento případ se týkal domácího násilí, kterému byla stěžovatelka vystavena ze strany svého manžela. Stěžovatelka zejména namítala, že jí žalovaný stát neposkytl ochranu a pomoc a že italské orgány nejednaly s potřebnou pečlivostí a rychlostí, neboť stíhání několika trestných činů bylo promlčeno. Zejména tvrdila, že orgány, přestože byly několikrát upozorněny na násilné chování jejího manžela, nepřijaly nezbytná a vhodná opatření na její ochranu před skutečným a známým nebezpečím a nezabránily dalšímu domácímu násilí. Dále tvrdila, že několik řízení bylo ukončeno jako promlčených z důvodu jejich délky a že některá stále probíhají.

Soud na úvod poznamenal, že z celkového pohledu je italský právní rámec dostatečný k tomu, aby poskytoval ochranu před násilnými činy soukromých osob. V případě stěžovatelky Soud zejména konstatoval, že policie na stížnosti podané stěžovatelkou od ledna 2007 reagovala bez prodlení a zasahovala během násilných incidentů, ale že je třeba rozlišovat mezi dvěma samostatnými obdobími a rozhodl, že v období od 19. ledna 2007 do 21. října 2008 došlo k porušení hmotněprávního aspektu článku 3 (zákaz nelidského nebo ponižujícího zacházení) Úmluvy ve vztahu, neboť shledal, že v tomto období italské orgány nesplnily svou pozitivní povinnost chránit stěžovatelku před domácím násilím páchaným jejím manželem; Soud však rozhodl, že nedošlo k porušení hmotněprávního aspektu článku 3 ve vztahu k období od 21. října 2008 do 5. ledna 2018, neboť shledal, že během tohoto druhého období italské orgány splnily svou pozitivní povinnost chránit stěžovatelku před domácím násilím páchaným jejím

manželem. Soud dále konstatoval, že v daném případě došlo k porušení procesního aspektu článku 3 Úmluvy. V tomto ohledu zejména poznamenal, že nemůže akceptovat, že účelu účinné ochrany před činy špatného zacházení, včetně domácího násilí, bylo dosaženo, pokud bylo trestní řízení zastaveno z důvodu promlčení trestního stíhání, k němuž došlo v důsledku pochybení orgánů. Soud dodal, že trestné činy spojené s domácím násilím je třeba zařadit mezi nejzávažnější trestné činy, a zopakoval, že podle jeho judikatury je neslučitelné s procesními povinnostmi vyplývajícími z článku 3 Úmluvy, aby vyšetřování těchto trestných činů bylo ukončeno v důsledku promlčení v důsledku nečinnosti orgánů. V projednávaném případě měl Soud za to, že situace, kdy vnitrostátní orgány jednak na základě mechanismů upravujících promlčecí lhůty ve vnitrostátním právním rámci zachovaly systém, v němž bylo promlčení úzce spojeno se soudním řízením i po zahájení řízení, a jednak vedly trestní stíhání s mírou soudní pasivity neslučitelnou s tímto rámcem, nemůže být považována za vyhovující požadavkům článku 3 Úmluvy.

- **Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. 9. 2022 ve věci J. I. proti Chorvatsku (č. 35898/16)**

Tento případ se týkal stížnosti oběti znásilnění na to, že orgány nebraly vážně její tvrzení, že jí její otec vyhrožoval, že ji zabije během jeho podmíněného propuštění na svobodu. Stěžovatelka zejména tvrdila, že ji orgány neochránily před zastrašováním a opakovanou viktimizací ze strany jejího otce a účinně nevyšetřily jeho výhrůžky smrtí. Rovněž tvrdila, že její tvrzení nebyla brána vážně kvůli jejímu romskému původu.

Soud rozhodl, že v případě stěžovatelky došlo k porušení článku 3 (zákaz nelidského nebo ponižujícího zacházení) Úmluvy, protože její stížnost nebyla účinně vyšetřena. Zejména zjistil, že ačkoli stěžovatelka třikrát informovala policii o vážném ohrožení svého života ze strany násilnického otce, policie nikdy ani nezahájila trestní stíhání, natož aby zahájila vyšetřování. Soud rovněž poznamenal, že orgány si byly dobře vědomy toho, že stěžovatelka je jako romská žena a oběť závažných sexuálních trestných činů obzvláště zranitelná, a shledal, že proto měly reagovat rychle a účinně, aby ji ochránily před uskutečněním výhrůžek násilníka, jakož i před zastrašováním, odvetou a opakovanou viktimizací.

III. 6 Dokumenty

- Úřad vlády ČR: Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí 2019–2022
<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktualitv/vlada-dnes-schvalila-now-akcni-plan-prevence-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili-173446/>.
- Úřad vlády ČR: Zpráva za rok 2021 o plnění Akčního plánu prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019–2022.
- Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, Istanbul 11. 5. 2011
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2019-0080_CS.html
- Stanovisko Benátské komise
<https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Stanovisko-Benatske-komise.pdf>

<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/-/the-venice-commission-adopts-an-opinion-on-armenia-and-the-istanbul-convention>

- Úřad vlády ČR: Rozbor naplňování Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbulské úmluvy) ve vybraných státech Rady Evropy
https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Rozbor-naplnovani-Umluvy-Rady-Evropy-o-prevenci-a-potirani-nasili-na-zenach-a-domaciho-nasili-Istanbulske-umluvy_2.pdf
- EDVAW Platform: Platform of Independent Expert Mechanisms on the Elimination of Discrimination and Violence against Women
<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/edvaw-platform>.
- Using the international and regional legal framework to stop all forms of violence against women and girls
<https://rm.coe.int/en-edvaw-platform-statement-8-march-2022/1680a5c3ce>.
- Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)
<https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2016/CEDAW-for-Youth.pdf>.
- Inter-American Convention on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence against Women („Convention of Belem do Para“)
<https://www.refworld.org/docid/3ae6b38b1c.html>.
- Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence
<https://www.coe.int/en/web/gender-matters/council-of-europe-convention-on-preventing-and-combating-violence-against-women-and-domestic-violence>.

III. 7 Statistiky

Statistika uložených předběžných opatření podle § 88d a § 88e trestního řádu (2014–2022)

Statistika uložených předběžných opatření podle § 88d a § 88e trestního řádu – agenda okresních a krajských soudů v letech 2014–2022¹⁰¹				
Rok/ počet uložených předběžných opatření	Počet uložených předběžných opatření zákazu styku s určitými osobami (§ 88d TR)		Počet uložených předběžných opatření zákazu vstupu do obydlí (§ 88e TR)	
	Uloženo celkem	Z toho pravomocně	Uloženo celkem	Z toho pravomocně
2014	69	52	25	18
2015	89	53	27	20
2016	77	62	32	21
2017	72	58	23	16
2018	58	40	20	11
2019	64	59	40	37
2020	54	42	18	15
2021	46	41	25	17
2022	50	39	18	16

¹⁰¹ Výkaz o pohybu agendy předběžných opatření v trestních věcech – počet: okresní a krajské soudy. In: CSLAV [online informační systém].